bs hebrea

I

Mathesis. Astronomia. Systema mundi
854.

Collegij Societ. Jesu Monachij

MELCHIORIS INCHOFER

E SOCIETATE IESV

AVSTRIACI,

TRACTATVS SYLLEPTICVS,

In quo,

QVID DE TERRAE, SOLISQ. MOTV, VEL STATIONE, secundùm S. Scripturam, & Sanctos Patres sentiendum, quauè certitudine alterutra sententia tenenda sit, breuiter ostenditur.

ROMÆ,

Excudebat Ludouicus Grignanus MDCXXXIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

MVTIVS VITELLESCVS,
SOCIETATIS IESV
Præpositus Generalis.

CVM TRACTATVM SYLLEPTICVM, DE TERRÆ, SOLISQ. MOTV, vel STATIONE, &c. P. MELCHIORIS INCHOFER, nostræ Societatis Theologi; Tres eiusdem Societatis Theologi, quibus id commisimus, recognouerint; ac in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt Typis mandetur, si ita Reuerendissimo Domino Vicesgerenti, & Reuerendissimo P. Magistro Sacri Palatij videbitur. In cuius rei Fidem has literas, manu nostra subscriptas, & Sigillo nostro munitas dedimus. Romæ XVIII. Augusti MDCXXXIII.

Mutius Vitellescus.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiss. P. Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Torniellus Vicesg.

EX commissione Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost. Vidi, & cum voluptate perlegi TRACTATVM SYLLEPTICVM, DE TERRAE, SOLISQ. MOTV, vel STATIONE, secundùm Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum sententiam, Authore R. P. MELCHIORE INCHOFER Societatis Iesu Theologo; & placuit valdè Argumentum, hoc præsertim tempore, in quo quidam prurientes auribus à simplici candore, & sacra Veritate diuinæ Scripturæ auditum auertunt, & ad fabulas conuertuntur. Hos Pythagoræos Christianè refellit hic Theologus, & doctè demonstrat, Mathesim, aliasq; humanas scientias, ad Sacræ Scripturæ regulas esse reducendas, non verò, vt periculosè hoc nostro seculo in nimiam abijt licentiam, pro cuiusq; captu, aut arbitratu interpretandum, aut potius adulterandum diuinum eloquium, vt humanis famuletur figmentis. Iudico proindè vtilem hunc fore Tractatum, & Typis euulgandum, præsertim cùm nihil in eo præter sanam doctrinam contineri perspexerim. Datum Romæ ad Aram Cæli die XXII. Augusti MDCXXXIII.

Fr. Lucas VVaddingus Ordinis Minorum
V. Commissarius Generalis Curiæ Romanæ.

Imprimatur,

Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apostolici Magist. Ord. Præd.

MAGNO DOMINO,

Qui fecit illum (*Solem*) & in ſermonibus eius feſtinauit iter (*Eccleſiaſtici* 43.)

Qui fundauit Terram ſuper ſtabilitatem ſuam (*Pſal.* 103.)

&

Omnibus Chriſtianæ, Catholicæq; Philoſophiæ amantibus.

D. D.

LECTORI.

MICE LECTOR. In hoc scripturienti seculo, multorum manus scribendo pruriunt; neque solùm nouis inueniendis argumentis, sed vetustis etiam reuocandis lassantur homines ingeniosi, nescio quàm bene feriati, dum proscripta & proscribenda perindè scribunt. Tale est hoc genus de Motu Terræ, & Statione Solis, *quod nunquam robustè inueteratum, ac tantùm à Pythagoræis manu ductum, in Christiana quoque secula facilius irrepsit primùm, sed mox à sanctiore Philosophia pressum, obscurè & languidè se aluit in libris; quoad rursum apud Imaginarios quosdam opinionem inuenisset; qui hodie Tribunitij inter suos facti, sine lege philosophantur. Istis modò, pro S.Scripturæ, Sanctorumq; Patrum, ac Theologorum decretis occurrimus; verùm Sylleptica tantùm velitatione; vt hinc maiora maneant, quæ vel alij iam operosè instructi, propediem Mathesi dabunt; vel si redimere hanc breuitatem oporteat, nos quoque partem alijs lucubrationibus detractam, huic curæ addituri sumus, cùm te præsertim qualecunque hoc studium nostrum probauisse nouerimus. Quamquam hanc operam, ab alijs maiori cum laude occupandam, sicut non nescimus, ita omnes tanquam Religionis Classiarios, hoc sublato signo conciemus: par quippè est omnes, quibus Christianè pectus sapit, pro cana Fide, & Veritate fortiter agere, idq; siue Theologicè, siue Mathematicè, & Philosophicè decernendum sit, vnicè præstare; ne fabulis, & peregrinis doctrinis abducti bonorum sensus, Religioni intercedant. Quod dum apud te quoque præstinatum, mi Lector, velimus, hæc pauca damus in antecessum; ipse plurima ne in longum diem reposueris da operam; memor dicti Sapientis,* Super faciem Scribæ imponet honorem suum. *Vale.*

TRA-

TRACTATVS SYLLEPTICVS.

IN QVO QVID DE TERRAE SOLISQ. MOTV vel Statione, secundùm S. Scripturam & Sanctos Patres sentiendum, quaue certitudine alterutra sententia tenenda sit, breuiter ostenditur.

TOTVM hunc tractatum XIII. Capitibus absoluemus. *Primo*, Afferemus præcipua S. Scripturæ loca, quæ motum Terræ videntur adstruere. *Secundo*, Quid de eadem re Sancti Patres videntur sensisse. *Tertio*, Quæ loca S. Scripturæ militent pro quiete Terræ. *Quarto*, Quid item Sancti Patres senserint de eadem quiete. *Quinto*, Ostendemus eiusdem loci S. Scripturæ, plures esse sensus literales. *Sexto*, Quotuplex sit sensus literalis huius propositionis, *Terra in æternum stat*. *Septimo*, Quis ex prædictis sensibus videatur principaliter intentus. *Octauo*, Solem moueri esse vnanimem Sanctorum Patrum sententiam. *Nono*, Solem moueri & quidem Circulariter, esse de Fide. *Decimo*, An sit de Fide Terram esse Centrum vniuersi. *Vndecimo*, Quo pacto sunt de Fide propositiones hactenus affirmatæ. *Duodecimo*, Posito quòd Terræ quies sit de Fide, an, & quatenus liceat de contrario disputare. *Decimotertio*, Proponemus & soluemus obiecta, quatenus ad S. Scripturam & Sanctorum Patrum institutum spectant.

Vnde præcipuè videatur adstrui posse ex S. Scriptura motus Terræ.

CAPVT PRIMVM.

PLVRA sunt eiusmodi loca, sed pleraq; figuratè sunt intelligenda, vt interdum Terra pro habitatoribus Terræ accipiatur, qui si aliqua de causa commoueātur in bellorum factiones, aut potius si statum vitæ quocunque modo mutent, vt quodammodo alteri fiant à seipsis, Terra ipsa dicitur commoueri. Testatur id S. August. *in Enarrat. in Psal.* 98. Quo etiam pacto sumendum est illud *Psal.* 96. *Illuxerunt fulgura eius Orbi Terræ, vidit, & commota est Terra.* Amos 8. *Nunquid super isto non commouebitur Terra, & lugebit omnis habitator eius.* Ierem. 50. *Vt exterreat Terram & commoueat habitatores Babylonis.* 1. *Machab.* 9. *Commota est Terra à facie exercituum*; quamuis hic locus & per hyperbolem explicetur: Et idem dicendum de plerisq; alijs locis, quibus Deus asseritur commouisse aut conturbasse Terram, vt legenti *S. August. in Psal.* 17. 58. 67. 74. 113. *Conc.* 1. euidens est: & sanè vix quicquam adeò frequens est S. Augustino, quàm Terram in S. Scriptura sumi pro hominibus ipsis. Vide *Lib.* 1. *&* 2. *locut. de Exod. De Ciuit. lib.* 20. *cap.* 23.

Interdum verò Scriptura notat potentiam Dei, & maiestatem, à cuius nutu videlicet vniuersa pendent, iuxta *Eccles.* 16. *Ecce Cælum, & cæli cælorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu eius commouebuntur, montes simul, & colles, cùm conspexerit illa Deus, tremore concutientur.* Et Iob 26. *Columnæ Cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.*

Denique interdum innuit Scriptura miraculosam Terræ in parte commotionem. Velut 1. *Reg.* 14. *Conturbata est Terra, & accidit quasi miraculum à Deo*; siue, vt Hebræus legit, *Fuit in trepidationem Dei*, hoc est, in prodigiosam, & longè maximam commotionem. Quamquam & hic locus de incolis Terræ, ex sensu capiatur; nam & Septuaginta sic vertunt, vt stuporem potiùs, quàm motum videantur significare; stupor autem in homines cadit. Probabile tamen est Terram ipsam verè fuisse commotam miraculosè, præsertim, si, quod aduertunt nonnulli, Terra sumitur, sæpè quidem pro incolis, sed potiùs in Prophetis quàm in Historicis libris, cuiusmodi sunt libri Regum.

Atque

Atque iuxta hanc opinionem admitti etiam potest de vero Terræ motu, quod dicitur. 2. *Reg.* 22. *Commota est & contremuit Terra, & fundamenta montium concussa sunt & conquassata, quoniam iratus est eis.* quod totidem ferè verbis repetitur *in Psal.* 17.

Ex his tamen omnibus, & si quid aliud est huiusmodi, non potest inferri conuersio Terræ, siue annua, siue diurna, de qua hic nobis est sermo, sicut neque ex Terræ motibus & concussionibus, qui frequenter à causis naturalibus prouenuint, rectè quippiam concluditur.

Vnus est locus quem nonnulli ad institutum magni faciunt. Iob 9. *Qui commouet Terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.* Cui Didacus Stunica tantum efficaciæ tribuit ad asserendum Terræ motum, nullus vt in reliqua Scriptura locus reperiatur, qui in contrarium tam apertè prodat Terram non moueri, atque iste adstruit moueri. Idipsum verò illustrari posse putat ex placitis Pythagoræorum, Terram natura sua moueri existimantium. Quò etiam referunt aliqui translationem montium, de qua ibidem est sermo. *Qui transtulit montes & nescierunt quos subuertit in furore suo.* Quam translationem existimant cum motu conuersionis apprimè consentire: & alioqui nimis mirabile foret, Terram montibus prægrauatam adeò celeriter circumferri, nisi id instituto primæ creationis accepisset.

Sed reuera ex his locis nihil euincitur. Quoad primum, rectè notant Scriptores, eo, potiùs immobilitatem Terræ significari, quòd columnæ appellatio firmam quandam fixamq; notet stabilitatem; commotio verò, Dei designet vindictam, & irritatæ potentiæ vim per tempestates & concussiones Terræ sæuientem, quod longè alienum est à quotidiana & imperceptibili conuersione, quam sui authores depingunt. Idem rectè deducunt ex genuina significatione vocis Hebrææ, quæ quidem non motum naturalem, sed ex metu, vel ira, vel alia quauis perturbatione ortam commotionem videtur innuere.

De posteriori loco, idem planè est sentiendum, vt perperā censeatur ea translatio cum motu circulari Terræ congruere; quid enim opus furore & subuersione, ad huiusmodi translationem motu circulari perficiendam, qui cùm ad vtilitatem mortaliū in terris ordinatus sit, à subuersione longè esse debet. Loquitur ergò Scriptura de translationibus montium de loco in locum, interdum ad castigādos populos diuinitùs factis, idq; non semel, nec vna in regione accidisse & Historiæ, & Traditiones gentium docent. Quamquā & alio fine translatos miraculosè mōtes ad preces Sanctorum & fidem populorum augendā, certius est quam vt dubitari queat, nec tamen in hoc euentu quemadmodum in primo, obrutas aut penitùs subuersas cū habitatoribus Vrbes, cōstat.

Quid habeatur ex Sanctis Patribus de motu Terræ.

CAPVT SECVNDVM.

NON inueni vllum Sanctorum Patrum, qui disertè, & quod dicitur positiuè asseruerit Terrã moueri. Ex quibusdam tamen indirectè nonnihil deduci potest, quod huc facere videatur. S. Ambr. verba illa *Psal.* 118. *Fundasti Terrã & permanet* (ex quibus alij immobilitatem colligunt) expendens, post nonnulla, subdit: *Hunc locum pulchrè nobis aperuit Ecclesiastes, spiritualem esse non materialem, dicens. Quæ abundantia homini in omni labore suo, quo laborat sub Sole, Generatio vadit, & Generatio venit; Terra autem stat in seculum.* Quare si sensus Verborum spiritualis potiùs est quàm literalis, non rectè inde infertur Terram permanere, hoc est non moueri circulariter, sed ad summum non mutari localiter secundùm totum, vel quod magis ad mentem S. Ambrosij facit, Terram permanere tanquam subiectum generationis & interitus sublunarium, ipsam verò nec generari nec interire in toto.

Huc referri possunt, *Theodoret. Haim. S. Brun.* qui hæc etiam alia loca, nimirùm *Psal.* 92. *Etenim firmauit Orbem Terræ, qui non commouebitur:* Et *Eccles.* 1. *Terra in æternum stat*; ex quibus præcipuè videtur probari statio Terræ, in sensu morali accipiunt. Et *Dionys. Carthusian.* eadem verba *Psal.* 92. Congruentiùs intelligit de confirmatione Ecclesiæ, quàm de quiete Terræ.

Accedunt, qui negant Cælum esse sphæricum; hinc enim continuò quis inferat, nec Terram stare immotam in medio Vniuersi tanquam Centrum, circa quod Cælum conuertatur, quomodò enim id fiat, si Cælum sphæricam figuram repudiet?

In his videtur esse S. Iustinus Martyr *ad Orthodox. q.* 59. Quærebatur enim si Sol noctu occultatur, quomodò Cælum non probatur globus esse: Proinde cùm aliam eius occultationis causam afferat, quàm quòd Cælum sit globosum & rotundum, vt patet in responsione, ab hac sententia non putabitur alienus, præsertim qui plerunque Aristoteli est contrarius.

Lactantius *in lib.* 3. *de falsa sapient. cap.* 24. Disputans contrà assertores Antipodum, & qui id propter, Cælum rotundum & Terram

in medio sinu eius inclusam, globo etiam similem esse dixerunt: tandem subiungit. *Ego multis argumentis probare possem, nullo modo fieri posse, vt Cælum Terra sit inferius*; facilè etiam dicturus Terram non gerere Centri vicem, nec necessariò expertem esse motus.

S. Augustinus *lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 9.* In eam sententiam inclinat, quæ Cælum sicut pellem extendit, iuxtà *Psal.* 105. Et dubitat, certis rationibus probari posse, Cælum sphæræ figura vndiq; esse conuexum, *Quod* (inquit) *humanum est fortè figmentum*. Quare nec Terram asseret in medio Vniuersi constitutam; & instar Centri motu omni priuatam.

Denique vt plures mittam, Procopius *in cap. 1. Gen.* negat Cælum esse Sphæricum vel Hemisphæricũ, idq; probat ex *Gen. 19. Sol egressus est super Terram. Non* (inquit) *ascendit, quod meritò diceret, si cæli forma Sphærica esset*; Plura alia colligit: *Ex Psal. 18. Matth. 24. Ad Hebræos 8.* Ex quibus manifestè confutari ait opinionem eorum, tanquam Scripturæ contrariam, qui Cælum Sphæricæ figuræ esse contendunt.

Iam si Cęlum Sphęricum non sit, neque habebit pro Centro Terram motus expertem; *nam si Centrum esse nequit, neque motu omni carere potest*, quemadmodum deducit Card. Cusanus *lib. 2. de docta Ignorantia cap.* 11. Qui post multas Terram moueri se demonstrasse putat, nec pauca ponit quæ ceteris paradoxa videntur, cuiusmodi est inter alia, mundum nec habere centrum nec circumferentiam, in quo, ex parte conuenit cum Procopio. *Et cap.* 12. asserit Terram in veritate moueri, licet nobis hoc non appareat, cùm non apprehendamus motum nisi per quandam comparationem ad fixum.

Sed dum hoc loco antiquorum duntaxat Patrum inuestigamus sententias, præterimus illos, qui secundùm Philosophos Gentiles, quorum meminit Plutarchus *in lib. 3. de Placitis, cap.* 13. in Christianis seculis eandem de motu Terræ imaginationem reuocarunt; quos inter post Franciscum Ferrariensem, agmen ducit Nicolaus Copernicus, eumq; sequitur Cælius Calcagninus, Andreas Cisalpinus, Gilibertus Anglus, nec pauci alij recentiores & recentissimi, qui Terram moueri, planè vt rem demonstratam accipiunt.

Ex dictis porrò inferunt nonnulli, quòd sicut ex eo, quòd interdum Scriptura nominat Orbẽ vel Gyrũ Terræ. *Isai.* 40. *Psal.* 92. *&* 95. *&c.* non licet deducere Cælum, & Terram esse corpora Sphærica & rotunda: ita neque ex eo quòd interdum adstruere videatur Terræ Stationem, inferendam esse absolutam immobilitatem, quando præsertim eiusmodi locutiones commodè etiam alium sensum recipiunt.

Ceterùm, hæc in loco refellentur commodiùs. Interim aduerte, illa Patrum tempestate, non fuisse adhuc clarè demonstratum, Cælum esse figuræ sphæricæ, quod tamen si factum fuisset, fatetur S. Augustinus suum de pelle dictum nō fore contrarium veris illis rationibus, alioqui pugnaturum etiam cum alibi à se dictis; dixerat enim Cælum esse velut Cameram suspensum, & Cameræ figuram cum sphærica figura stare posse, quatenus si Cælum sphæra est, vndiq; Camera est, pluraque disputat in hunc sensum, etiam ad figuratas locutiones à pellis & Cameræ significatione descendens. Hodie porrò cùm demonstratum sat clarè videatur, Cælum esse rotundum instar globi, vt videre est apud omnes, qui de Sphæra tractant, consequens est aliter esse tàm de Terræ situ alijsq; accidentibus, quàm de Cælorum motibus secundùm veritatem sentiendum. Sumitur autem huius demonstrationis argumentū, à necessitate potissimùm quæ omnem aliam Cæli figuram excludit, deinde ex eadem semper inter se fixarum in motu distantia, eàdemque ad aspectum nostrum propinquitate, denique ex phænomenis & instrumentis Mathematicis, quæ nequaquam inuicem congruerent, si Cælum sphæricum non esset. Quæ omnia supponenda à nobis sunt hoc loco, non examinanda.

Vnde

Vnde ex S. Scriptura adstruatur Quies & Statio Terræ.

CAPVT TERTIVM.

HÆC in primis deduci potest ex ijs locis, quæ Terræ quietam quandam & immotam fixionem tribuunt. *Isai.66. Hæc dicit Deus Cælum sedes mea, Terra autem scabellum pedum meorum*. Quæ verba repetuntur *Act.*7.Sicut autem per Cælum quod Sedes Dei dicitur, intelligitur maximè Empyreum, quod est immotum,ex Clem.Alex.*lib.*4.*Stromat.* Alberto Magno,*de quatuor coæuis, quæst.*4. *art.* 15. & quàm plurimis alijs; ita etiam Terra,quando scabellum vocatur, pro re quadam immota & consistente vsurpatur,eòq; magis,quòd interdum & Sedes Dei appellatur. *Isai.* 40. *Qui sedet super gyrum Terræ*. Vt rectè nonnulli senserint, motum reliquorum Cælorum non solùm exigere esse iuxta Centrum immobile, sed etiam intra continens immobile, hoc est Cælum Empyreum. S. Bonauent. *in* 1. *dist.*2. *art.*1.*q.* 1. Quod ipsum videtur innuere Picus *in Heptaplo* ex sententia Hebræorum. Et antè illum. Dionys. Richel. *in Opusc. de rerum product.cap.*58. Et Opusc. *de creat. rerum ad Deum consid. Theol. cap.*58. Cælum Empyreum per Sanctos Patres assertum ostendit. Et *art. 6. in Genes.* non solùm tribuit Bedæ, & Straboni, (quod pleriq; faciunt), sed etiam S. Basilio,vt de hoc solo intelligatur, primum illud, *In principio Deus creauit Cælum & Terram*: quasi duas res,supremam & infimam in sua stabilitate permanentes, sedem videlicet Dei & scabellum pedum eius. Nec obstat quòd sedes interdum spiritualiter aut etiam literaliter in alio sensu accipiatur, quod inter alios aduertit Galat. *lib.*7. *de Arcan.cap.vlt.* Trita enim est doctrina apud Sanctos Patres & Scripturæ interpretes, Verba S. Scripturæ præter literalem & Historicum, alios plerunque sensus admittere. Immò verò, & literæ non vnam interdum esse significationem, in loco ostendemus.

Alia sunt loca quæ hoc ipsum clarius videntur afferere. *Psal.* 74. *Ego confirmaui columnas eius*. *Psal.* 92. *Etenim firmauit Orbem Terræ qui non commouebitur*. *Psal.* 95. *Etenim correxit Orbem Terræ qui non commouebitur. Psal.*103. *Qui fundasti Terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi*. *Psal.* 118.

Fun-

Fundasti Terram & permanet. 1. *Paralip*. 16. *Ipse enim fundauit Orbem immobilem*. *Isai*. 44. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cælos, stabiliens Terram, & nullus mecum*. Quæ loca etsi fortasse ita queant accipi, vt vel opponantur commotioni & quasi trepidationi totius Orbis Terreni, vel mutationi de loco in locum, non autem diurnæ, annuæque conuersioni in eodem loco circa proprium axem; Vel stabilem quandam durationem significent, generationi & corruptioni secundùm rationem totius oppositam; Vel denique immensam Dei potentiam; absque fulcris, & basibus ingentem hanc machinam sustinentis, manifestent; iuxtà illud *Iob* 26. *Appendit Terram super nihilum*. *Et cap*. 38. *Super quo bases eius solidatæ sunt, aut quis demisit lapidem angularem eius?* stupentibus interea mortalibus, nec penetrantibus rationem huiusmodi appensionis & fixionis: Etsi (inquam) ita queant explicari; si tamen princeps literæ sensus vndique attendatur, iunctis etiam alijs Scripturæ locis, quibus Cælum sursum, Terra deorsùm esse affirmatur, Sol oriri & occidere, gyrare per Meridiem, reuerti ad Aquilonem, & id genus alia; cùm interea nihil simile de Terra prędicetur, sed vbique potius eius immobilitas & stabilitas insinuetur; si etiam consideretur, eam in creatione datam esse Terræ primam qualitatem, vt ceteris elementis grauior esset, atque inde rationem Centri sortiretur; denique si ipsa significatio Stationis Terræ suo etiam sensu consideratæ, quatenus Scriptura vtrumque coniungit, animaduertatur; omnino concludendum est, omnem cuiusuis conuersionis rationem à Terra excludi; idque inter alia non obscurè indicant illa apud Isaiam verba. *Cap*. 44. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens Cælos stabiliens terram*; quasi extenso cælo instar campi ad motum syderum expediendum, Terram contraria quiete stabiliuisset: Et adhuc clariùs illa *Psal*. 103. *Qui fundasti Terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi*. Sanè si Terra moueretur aliqua conuersione, non rectè diceretur, ita stabilita & fundata, idq; permanendo, vt nullo modo inclinaretur, quando eiusmodi qualiscunque conuersio absque inclinatione fieri non possit.

Et profectò mirum est, cùm in Scriptura toties dicantur moueri, vel Cælum vel luminaria, nullam vnquam de simili Terræ motu fieri mentionem, quod tamen necessarium erat ad cognoscendam magis Diuinam omnipotentiam, & ad rapiendos in admirationem Dei, mortalium animos, qui hoc insensibili motu circumuecti, nullum inde incommodum, sed omnia ad votum succedentia erant accepturi. Ceterùm posito hoc rerum ordine, siue dicamus Terram aquis innatare,

quod

quod aliqui ex Sanctis Patribus asseruerunt ex illo *Psal.* 135. *Qui firmauit Terram super aquas:* siue fundatam iuxta aquas, vt alij Sācti quoque Patres senserunt; fieri nullo modo potest, quin ex tali conuersione infinita mortalibus incommoda, nisi aquæ nouis miraculis coërceantur, consequantur.

Quibus positis & attentè consideratis, rectè Authores, si vnquam ex alijs S. Scripturæ locis, ex illo *Eccles.* 1. *Generatio præterit, Generatio aduenit, Terra autem in æternum stat*, non solùm asseruerunt præfinitam eius durationem, verùm etiam omnis generis motum ab ea excluserunt. Primum quidem colligitur ex Arabica lectione, *Terra in æternum durat, seu durabit*, ita vt originale verbum, opponatur verbo, quod inconstantiam, & velut ex infirmitate nutationem quandam indicat, significetq; firmitatem, & fixam constantiam instar Columnæ immobiliter in vno loco stantis: quem sensum, verbum standi non semel in Scriptura exhibet, velut cùm dicitur *Iosue* 10. *Stetit Sol in medio Cæli, & Ierem.* 15. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me*, hoc est quasi fixi & immoti in oratione perseuerantes.

Alterum verò manifestè deducitur. Primò ex immediata oppositione motus Solis quam subdit Scriptura, *Oritur Sol & occidit, & ad locum suum reuertitur ibiq; renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem.* Quæ sanè verba, eodem modo de Terra dici poterant, si quæ diurna, vel annua conuersio illi competeret, nec erat asserendum, *Terra in æternum stat,* vt huic Stationi velut continuò opponeretur motus ille Solis, quasi non alteri corpori conueniens, quem hactenus & sensus obseruauit, & ratio probauit. Vt iccircò qui hoc dictum iuxta humanum duntaxat sensum, aut secundùm apparentiam assertum putant, tanquam de cetero motus eiusmodi non Solis, sed Terræ esset, temerariè loquantur, & vim Scripturæ inferant, contra omnium Sanctorum Patrum sententias mox assignandas: Et alioqui si ita loqui liceat, vacillabit in plerisq; sensus literalis Scripturæ, tolleturq; fides rerum sperandarum, humanis euersa imaginationibus.

Secundò deducitur ex ipso verbo Standi. Significat enim Terram initio creationis consecutam esse natura, vt grauitate sua & pondere ad imum Vniuersi inclinaret, motus omnis expers, & quietis tantùm pro Centri munere appetens. Quid enim alioqui erat necesse tanto pondere eam onerare, si circumuolui oportebat, & non potius in medio consistere, vt circum eam Cælestis sphæra ambiens verteretur? Centrum natura sua stabilitatem significat, idq; vox originalis Cen à radice Cun, quod est firmiter stabilire, clarè demonstrat, quia scilicet

licet Centrum est basis, & quies fixa omnis motus, iccircò in Scriptura *Iob* 34. vocabulo *fundamenti* appellatum. Ita interpretatur S. Basilius *In cap.* 13. *Isaiæ*, vbi paulò ante explicans illa verba loco Iob citato, *Vbi eras quando ponebam fundamenta Terræ; Quin etiam* (inquit) *iuxta opinionē externæ disciplinæ professorum Dominus iecit fundamenta Terræ in Centro Sphæræ, operosam mundi molem complectentis, vt à Cælo æquali libramine nulla non in parte distans tutò descenderet, & neutrobi deuergens solidè, & stabiliter suffulciretur.*

Hac de causa Antiqui, & inter alios Plato in Timæo, Terram velut proprio symbolo, Cubo repræsentarunt; Ea enim figura præditus est Cubus, vt quocunque vertatur, semper hæreat immotus, idq; ex ipsa vocis Hebrææ, *Erets*, quæ Terram significat, origine, tanquam aliquid mysticum elicuerunt, quòd cum ex geminis punctorum Tsereim ternarijs constet, Cubum ex triagonalibus præ se ferat, siue ijs collectim in se ductis primus exeat Cubus, siue seorsim putatis secundus, siue demum progressione sexcupla tertius, quem etiam terna puncta singulatim in se ducta, & secundo Cubo superaddita conficiunt. Vt omnis huiusmodi figura geometricè spectata, motui corporis sit minimè apta, eumq; prorsus impediat.

Id si habetur ex numeris, rectè etiam spectatur in figuris. Quippe Triangulis quatuor rectilineis in vnum compactis, corpus solidum, hoc est Cubus Triagonalis exurgit, qui & primam inter solida pyramidem exhibet, tribus præditam angulis, omnemq; ad motum habilitatem excludens (*Pierius*, *lib.* 38.) Atqui duo Tsereim suis in Triangulum punctis figurata, velut elementa sunt huiuscemodi Cubi, nec temerè Terræ vocabulo suffiguntur, vt ex Cubi Triagonalis constitutione, Terræ immobilitatem à natura inditam significent. Huc fortasse facit Hieroglyphicum illud, quo simplex Triangulum æquilaterum diuinitatis esse insigne perhibebant Ægyptij, quasi quòd æqualis esset, & in decretis suis immobilis, hac figura essentiam eius explicarent. Ex quo tamen præterea consequitur, cùm Deus rerum omnium creatarum inuariabile sit Centrum, à quo nimirum omnia eodem tenore fluunt, & rursum in eodem colligantur, quemadmodum videtur interpretari Dionys. *De diu. nom. cap.* 5. si etiam Terra instituto Creationis Centrum est Vniuersi Corporei, (quod in loco ostendemus) in hoc quoque velut antitypo, similitudine quadam Terræ immobilitatem rectè adumbrari. Sicut autem antiqui Terram Cubo repræsentarunt, ita contra Aquæ tribuerunt figuram Icosaëdron, quòd propter nimiam, & quaqua versum fluxilem mobilitatem, velut è diametro, Terræ immobilitati opponitur.

Tertio

Tertiò deduci poteſt ex eodem originali Terræ vocabulo, ab Hebræis deriuato: hoc enim in S. Scriptura ſæpè materiam primam ſignificat; imò verò hanc non alia appellatione Scriptura notat, vt non immeritò multi præſtantes Theologi, & Sancti Patres, Terræ nomine non niſi materiam rudem & informem intellexerint; idq; elicitur etiam ex S. Auguſt. *lib.* 12. *Confeſſ. cap.* 20. *&* 21. Porrò cùm materia prima, rerum omnium generabilium mutationibus ſubiecta ſit, ipſa tamen, nullam ne minimùm quidem motus cuiuſcunque alterationem ſuſcipiat, rectè per eam in hoc ſenſu Terra deſignatur, quòd velut materia ſecunda omnium generabilium, multò magis ſit expers motus localis, quàm cuiuſuis ſecundùm totum alterationis; Ea etiam de cauſa, quòd cùm omnium rerum ſuper ipſam exiſtentium ponderibus prematur, ac vt vocis Hebrææ alia quædam radix ſignificat, teratur & trudatur, ipſa tamen immobilis perſeueret. Ceterùm ſi in Scriptura non alio ferè quàm Terrę nomine materia prima proferatur, inde eſt quia in lingua Hebręa non omnia ſuis proprijs appellationibus ſunt expreſſa, alioqui reprehenduntur à S. Baſil. *Hom.* 2. *in Hexam.* qui *Gen.* 1. & *Eccleſ.* 1. Terrę nomine materiam deſignari volunt.

Quid Sancti Patres senserint de Statione, & immobilitate Terræ.

CAPVT QVARTVM.

CIRCA Sanctos Patres aduertendum, eos suppofuiffe potiùs quàm afferuiffe Terræ Stationem, iuxta communem Philosophorum fententiam, Vnde Bafilius *In cap.* 13. *Ifaiæ*, fecundùm opinionem externæ difciplinæ profefforum accepit, Terram effe Centrum mundi. Quamquam etiam non multum illis curæ fuit, in ijs locis Scripturæ curiofiùs expendendis, quæ Mathematicas difputationes concernebant. Hinc idem Bafilius *Hom.* 1.*Hexam.* peculiares Terræ affectiones nolens fcrutari, inter alia, *Adde* (inquit) *etiam, neque vllum operæ pretium ad ædificationem Ecclefiæ, tale ftudium negotiumq; conferre*. Et paulò poft. *Hæc eadem de Terra vobis ipfis confulimus, vt ne eius fubftantiam quæ illa fit curiofiùs perfcrutemini, neù vos ipfos ratiocinationum argutiolis deteratis, aut inaniter maceretis in ipfo perquirendo fubiecto*. Quod in re noftra de motu Terræ, peraptè detorqueri poteft in quofdam recentiores, qui operofis, fed vanis imaginationibus, inftaurare conantur explofam ab antiquo Pythagoræorum opinionem, quafi noui aliquid, & inauditi adinueniffent. Similia habet S.Ambrof.*In Enarrat.in Pfal.*118. fuper illa verba, *Fundafti Terram, & permanet*. S.Auguft.*Lib.*2.*de Gen. ad lit.cap.*9.*&* 10. Ifidorus Pelufiotes *in Epift.*273.*ad Ophelium Grammaticum*. Et *epift.*100.*ad Paulum*. Ex quorum fusè dictis colligitur Sanctos Patres Spiritualibus femper intentos, vt dicit Ambrofius, & vitæ æternæ profutura, vel cognofcere geftientes vel docere, non magnoperè curaffe fubtilioris Mathematicæ inftituta; quòd quemadmodum innuit Pelufiotes, ea omnia explorata habere, quid ad bene beateque viuendum vtilitatis afferat, haud viderent. Vnde S.Auguft.*Cap.*9.*citato.* *Multi* (inquit) *multum difputant de ijs rebus, quas maiore prudentia noftri maiores omiferunt, ad beatam vitam non profuturas difcentibus, & occupantes quod peius eft multum prolixa, & rebus falubribus impendenda temporum fpatia. Quid enim ad me pertinet, vtrum Cælum ficut fphæra vndique concludat Terram, in media Mundi mole libratam, an eam ex vna parte defuper velut difcus operiat?* Et Pelufiotes. *Quid ad virtutem allaturum eft,*

fi

si quis Solis cursum, & Lunæ Orbem, & Stellarum, & Terræ figuram, ac spatium inquirendum suscipiat, aliaq; omnia quæ homines suo iudicio sapientes & eruditi, curiosè indagantes, à veritate quidem exciderunt, in nugis autem & sermonum ineptijs vitam consumpserunt.

Quamuis autem quiescere Terram supponant potiùs Patres, quàm præter institutum inquirant; nihilominus vbi res vrgebat, officio non defuerunt. Itaque S. Basilius loco citato *Homil. 1. Hexam.* non solùm supponit Terram stare immotam, sed etiam ex aliorum, & præcipuè Aristotelis sententia, cuius etiam rationes adfert, multis ostendit Terram esse Centrum Vniuersi, ac tandem subdit. *At vniuersi medium, inferum esse locum, nostra iam oratio demonstrauit.* Et paulò post. *Si quid eorum, quæ dicta sunt, probabile tibi videatur, ad Dei sapientiam, quæ res omnes ita instituit atque disposuit, admirationem transferto: non enim admiratio quæ maximas ob res oritur, cùm modus, cuius gratia fit aliquid admirabile, fuerit inuentus, imminui solet. Sin hoc: at certè simplicitas fidei rationalibus demonstrationibus plus apud te obtineat. Hæc eadem de Cæli quoque natura dixerimus.* Ita Magnus Basilius longè modestiùs de doctrina Aristotelis hac in parte sentiens, quàm quidam recentiores. Eandem doctrinam *In Cap. 13. Isaiæ*, paucis coarctat, ne alibi obiter, & non de industria sensisse videatur.

S. Ambrosius, etsi loco citato dicat, non esse curæ Sanctis axem Cæli & elementorum spatia, philosophico more numerosq; describere; quod tamen huc spectat, non negat, immò asserit, Terram in medio esse, Centri immobilis vicem obtinere: hoc duntaxat addit, *Stabilitatem non ex eo habere, quòd in medio quasi aqua lance suspendatur, & suis libramentis stabilis perseueret, sed quia Maiestas Dei, voluntate sua, ea lege eam constringit, vt supra instabile & inane, stabilis perseueret, non fundamentis suis & fulcris nixa, sed quia Dominus statuit, & firmamento voluntatis suæ continet, quia in manu eius sunt omnes fines Terræ.* In quo sensu non semel loquitur *Lib. 1. Hexam. cap. 6.* Eademq; est sententia Basilij *Hom. 1. in Hexam.* Gregor. Nazianz. *Orat. 34.* Chrysost. super illud *Psal. 102. Fundasti Terram super stabilitatem suam.* Hilarij super *Psal. 135. Fundasti Terram super aquas.* Damasceni *lib. 2. cap. 10.* Qui tamen non excludunt causas naturales, sed duntaxat admirabilem hanc stabilitatis rationem, in primam rerum causam, quæ est voluntas & potentia Creatoris refundunt. Vnde Ambrosius prædicto loco, *Laudent* (inquit) *alij quòd ideo nusquam decidat Terra, quòd secundùm*

na-

naturam in medio regionem poſſideat ſuam eoq; neceſſe ſit manere in regione ſua, nec in partem alteram inclinari; quando contra naturam non mouetur; ſed ſecundùm naturam, &c. *Ego tamen qui profundum maieſtatis eius; & artis excellentiam non queo comprehendere, non diſputationis meæ libramentis committo atque menſuris, ſed omnia repoſita in eius exiſtimo poteſtate, quod voluntas eius fundamentum ſit vniuerſorum, & propter eum adhuc mundus hic maneat*. Hæc Ambroſius: qui nihilominus ibidem diſputat de motibus elementorum ſecundùm naturam, & rectè aſſerit vnum omnibus motum non eſſe aptum. Denique quod huc facit, *In Enarrat. in Pſal.* 118. antequàm dixiſſet non eſſe curam Sanctis axem Cæli, & elementorum ſpatia philoſophicè deſcribere, iam conſtituerat Terram in medio inſtar Centri eſſe. *Terra autem* (inquit) *fundamentum eſt in quo conſiſtimus, licet ipſam in meditullio Cæli eſſe, & is qui foris eſt ſermo* (Peripateticorum) *concelebret, & Scriptura ſignificare videatur dicente Iob* (Cap. 26.) *Suſpendens Terram in nihilo. Includitur ergò Orbe Cæleſti, & ideo Sol noctibus non videtur, quia gyrando in inferiore inuenitur Orbis parte Cæleſtis*. Quæ Ambroſij verba diligenter hoc loco ſunt notanda; quòd ſententiam Philoſophorum Terram in medio conſtituentium, S. Scripturæ conformem videri, atteſtentur.

11 S. Auguſtinus *Lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 9.* Et ſi dicat non ad ſe pertinere de figura Cæli, &c. Addit tamen: *Sed quia de F. de agitur Scripturarum, propter illam cauſam; quam non ſemel commemoraui, ne quiſquam eloquia diuina non intelligens; cùm de his rebus tale aliquid vel inuenerit in libris noſtris, vel ex illis audierit, quod perceptis aſſertionibus aduerſari videatur, nullo modo eis cetera vtilia monentibus credat; breuiter dicendum eſt de figura Cæli hoc ſciſſe authores noſtros, quod veritas habet, ſed Spiritum Dei qui per ipſos loquebatur, noluiſſe iſta docere homines, nulli ſaluti profutura*. Hæc Auguſtinus, multis deinde explicans, quæ in ſubiecta materia aduerſari videbantur. Cuius verba, ſi ad rem noſtram accommodentur, dicere poſſumus. De Statione Terræ hoc ſciſſe authores noſtros, (Apoſtolos nimirùm, & antiquos Patres, Scripturarum interpretes,) quod Veritas habet, ſed Spiritum Dei, qui per ipſos loquebatur, noluiſſe iſta docere homines, nulli ſaluti profutura. Quia tamen exorituri erant aliquando, hodièq; exoriuntur non pauci, inſtabiles, deprauantes Scripturas, non acquieſcentes ſermonibus, & quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ, ſed ſanam doctrinam non ſuſtinentes, ad ſua deſideria coaceruantes ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertentes, ad fabulas autem conuerten-

centes, & noua Cælorum systemata falsò comminiscentes: his quia de fide agitur Scripturarum, ne si inutilia ista non reuincantur, ab vtilibus etiam excidant, & paulatim à Fide cum Pythagoræis aberrent, ostendendum est, hanc etiam veritatem ipsis aduersam, haberi in Scripturis, & sciisse maiores nostros. Idem porrò Augustinus ad alteram quæstionem de Cæli motu, ita tandem respondet, eludendo rationes opponentium, vt veritatem pro re sua, admissis etiam varijs hypothesibus, semper seruare conetur indemnem.

Nec aliter de Isidoro Pelusiote sentiendum, & si qui sunt alij, qui huiusmodi argumenta non ad se pertinere arbitrati, maluerunt præterire Stationem Terræ, quàm inanibus inquisitionibus, quod certum accipiebant, in dubium reuocare. Id præstitisse videtur ipse Pelusiotes, qui cùm aliquot Terræ affectiones enumerasset, de quiete reticuit, tanquam certò eam supponens. Iam verò si ceteros accensere velimus, qui hoc ipsum aut expressè asserunt, aut implicitè significant, aut certè eiusmodi doctrinam tradunt, ex qua necesse est id consequi, vereor ne modum huius tractationis excedamus: paucos duntaxat præter istos afferemus.

Clemens Alexand. *in Orat. adhortat. ad Gentes*. *Hoc tibi* (inquit) *& Vniuersum numerosè concinneq; exornauit, & elementorum dissensionem in ordinem redegit consonantiæ, vt ei totus mundus fieret Harmonia. Et Mare quidem dimisit solutum; ei autem vt Terram inuaderet prohibuit; Terram autem rursus stabilem, & solidam effecit, quæ ferebatur, & ei Mare terminum præfixit*. Hæc Clemens. Ex quibus notandum, haud rectè dici Deum elementorum dissensionem in ordinem consonantiæ redegisse, si Terra grauissimum, & opacissimum corpus, vel inter Planetas referatur, vel non infimum inter elementa, adeòq; in medio Vniuersi locum sortita sit: Ea quippe Harmonia, qua dissensionem elementorum in ordinem redegit, si in vlla re, maximè in situ spectari debet, qui iuxta qualitates primas & secundas, symbolas & disymbolas, talis necessariò euasit, qualem Peripatetici posuerunt, idque luculenter intendit Clemens cùm subiecit. *Iam verò ignis quoque vehementiam aëre emolliit, velut Doricam Harmoniam Lydia*, hoc est vehementem, & acrem sonum cum mitiori, & molliori attemperans; Quod ipsum de Terra, & aqua inter sese, & singulis denique elementis inuicem temperatis; dici debet, vt extremos velut vniuersorum sonos, ita in se Conditor temperaret, quemadmodum Netæ, hoc est extremæ in Musicis instrumentis chordæ, quæ & grauitate, & acumine reliquas superant, numerosè & concinnè contemperantur. Hinc & Mare solutum dimisit

misit Terram verò stabilitatis, & quietis legi astrinxit, Vnde & hoc alterum venit aduertendum. Stabilitatem Terræ, opponi motui, & liberæ Maris agitationi per varios æstus reciprocanti, vt proinde omnis motus naturalis, circulariter, siue perfectus siue imperfectus, Terræ negandus sit ex sententia Clementis. Quòd autem addit Terram solidam effectam quæ ferebatur, vel loquitur ex ea opinione, quæ Terram aquis sustineri docuit, vel melius ex ea, quæ super aquas firmatam existimauit.

S. Iustinus Martyr *In respon. Quæst. 59. Stare* (inquit) *Cælum, & Terram, quia in diuersa nitantur, in primo Cælo, & Terra licet hæc conÿcere, quia simul facta sunt, sed in Firmamento, & Terra non iam potest id cogitari, stabat enim Terra ante Firmamentum, portans vniuersam humidam substantiam, sine retractione Firmamenti, nam post Terram factum est Firmamentum.* Loquitur autem Iustinus de primo Cælo, hoc est Empyreo, cui tanquam immobili, opponit Terram similiter immobilem, ac in diuersa nitentem, hoc est extremè distantem, atque adeò in infimo loco stabilis Centri rationem obtinentem. Quòd verò ad eam Quæstionem de qua supra Capite Primo egimus, si nimirum Sol noctu occultatur, quomodo Cælum non probatur globus esse, aliam responsionem videatur afferre; probabiliter tantùm, neque admodum congruè soluit. Denique non negat omnem circumlationem, vnde globositas Cæli deduci queat, vt patet consideranti exempla ab eodem allata, & responsionem cum interrogatione conferenti, quæ hic breuitatis causa omittimus. Ceterùm quòd eo situ velit esse Terram in diuersa nitentem, vt Vniuersam portet humidam substantiam, satis innuit infimo loco esse constitutam, nec vllo modo moueri; idem enim est Iustino portare, hoc loco, atque sustinere, alioqui motum de loco ad locum non euitaret.

Arnobius Afer *Lib. 3. aduers. Gentes*. Affert quorundam antiquorum opinionem, qui diuersis de causis Terram magnam Matrem, Cererem item, denique Vestam eò dixerunt, quòd in Mundo sola staret, ceteris eius partibus mobilitate in perpetua constitutis. Quæ etsi fabulosa sint ea ex parte, qua Terram vt Deam colentes, eo vocabulo appellarint, quia tamen antiquæ, & receptæ veritati de Terræ Statione innituntur, authoritatem habent hoc loco eò maiorem, quòd cùm fabulas repudiet Arnobius, stare tamen Terram loco fixam ceteris partibus perpetuò motis non improbet.

S. Athanasius *In orat. cont. Idola.* Videtur quidem sentire Terram ab Aqua portari, expressè tamen nec semel asserit, natura omnium

gta-

grauissimam non subsidere, sed stabiliri, & immobilem consistere: in eoq; inter cetera opponit Aquæ, quòd licet hæc quoque per se grauis sit, deorsum tamen defluit, cùm interea Terra immobilis consistat, & in medio velut vndequaque colligata contineatur. Quæ profectò non rectè dicerentur, si Terra in gyrum verteretur, quomodò enim non deflueret secundùm partes circumferentiæ à summo ad imum? aut quomodò in medio quasi colligata contineretur? Addit demum Athanasius *Terram immobilem permanentem fructificare, hominem fingi, & rursum viuere, & mori.*

S. Hieronymus *in Psal.* 12. Terram dicit infimam elementorum, *quia finis creaturarum Terra est*. quòd si infima, ergo non supra Solem. Et *In cap.* 13. *Ierem.* super illa verba. *Hæc dicit Dominus, si mensurari potuerint Cæli sursum, & inuestigari fundamenta Terræ deorsum, & ego abyciam vniuersum semen Israel,* &c. *Quomodò* (inquit) *Cælum non potest eo quod est, esse sublimius, nec Terra humilior esse eo quod est, sic & genus Israel nequaquā poterit reprobari.* Quæ si vera sunt, quomodò Terra ponitur extra Centrum, & supra Solem in Centro quiescentem inter Planetas sydereos? Vbi notanda lectio Septuaginta: *Si eleuatum fuerit Cælum sublimius, & si humiliatum pauimentum Terræ deorsum, & ego non reprobabo genus Israel*: Comparatur enim sublimitas Cæli cum humilitate Terræ, tanquam tectum cum pauimento, quæ sine dubio extremè distant in ædificio Vniuersi, proinde Terra non potest esse nisi in medio, immota quaqua versum instar pauimenti, & fundamenti; ita vt quemadmodum deducit Hieronym. sicut impossibile est Cælum sublimius (intellige naturæ viribus) attolli, ita & Terram magis deorsum ferri, & consequenter impossibile moueri; qui sensus faciliùs elicitur ex lectione Septuaginta, ex qua etiam suum Syllogismum elicit Hieronymus, vt quemadmodum impossibile est mensurari, & cognosci altitudinem Cæli, & inuestigari fundamenta Terræ, & extrema eorum ratione comprehendere, sic & vniuersum semen Israel reprobari. At si Terra non esset in medio Vniuersi, in nihilo suspensa, & immota profectò non esset difficile eius rationem cognoscere, sicut nec Planetarum in liquido errantium cursus deprehendere, difficile verò imò impossibile esset, Solis quiescentis rationem inuestigare, de quo tamen quatenus mouetur plurima scimus.

S. Chrysostomus *In Cap.* 1. *Genes. Hom.* 2. In illud. *In principio creauit Deus Cælum & Terram. Attende, ait, nunc, quomodò ex ipso opificij modo, diuinæ naturæ dignitas enitescat. Nam Deus præter humanum morem, suum perficiens ædificium, prius Cælum extendit,*

postea & Terram substernit, prius culmen, & postea fundamentum. quis tale quid vidit, quis audiuit? Sanè si Cælum culmen, & Terra fundamentum est, sicut illud in summo, ita hoc in imo est, & sicut fundamentum ædificij non mouetur, ita nec Terra. Idem *Homil.* 2. *in Festo Inuent. S.Crucis*, expresè asserit, Terram esse inanimatam, & immobilem, proinde excludit ab ea omnem motum circularem, qui non potest prouenire nisi à forma vel informante, vel assistente, Quippé si anima prædita non est, nulla erit maior ratio, cur in vnam potiùs quam in alteram partē inclinetur, quod determinare est animæ vel informantis, vel assistentis. Denique *Homilia* 12. *ad Popul. Terra* (inquit) *fixa est, aquæ verò semper mouentur, neque aquæ tantùm, sed & nubes, & imbres continui, & successiui, tempore proprio redditi.*

S. Isidorus Hispal. *Lib. De nat. rerum, cap.* 44. Postquam dixisset Terrę positionem sufficienter haberi secundùm illud *Iob* 26. *Suspendit Terram in nihilo*, citat sententiam Philosophorum, qui aëre denso Terram sustineri opinantur, & supponit ex ea, Terram tanquam spongiam esse immobilem, ex omni parte libratam, nec in alteram partem posse inclinari. Quærit præterea an super Aquam pendeat, ob illud Psal. 135. *Firmauit Terrā super aquas*, & quomodo æquitatis libram teneat, ne in alteram partem propensa incumbat. Supponit itaque Isidorus nullo modo moueri Terram circulari conuersione, sicut nec mouetur ea ratione Spongia in äëre, nec corpus vllum in aquis, quod æquitatis libram tenet, ne in alteram partem propendeat. Laudat pro eadem sententia Ambrosium: Quomodò autem id fiat, *nulli* (inquit) *mortalium scire fas est, nec nobis discutere, aut perscrutari licere cuiquam, tanquam diuinæ artis excellentiam, dum constet eam lege Maiestatis Dei, aut super aquas, aut super nubes stabilitā permanere.*

S. Ioannes Damascen. *Lib.* 2. *de Fide, cap.* 10. *Terra* (inquit) *vnum est ex quatuor elementis, siccitate, frigiditate, & grauitate præditum, motusq; expers primo die immotum productum: Cuinam autem rei insideat; quoue fundamento nitatur, à nemine mortalium dici potuit.* Demum vbi varias variorum sententias recenset, in potentiam Dei omnia refert, quemadmodum Ambrosius, & Isidorus, & alij. Quòd si Terra moueretur circa Solem, inter cælestes constituta Planetas, vix rectè diceretur, à nemine mortalium dici potuisse, quo fundamento innitatur in suo motu.

Procopius *In illud Gen.* 1. *In principio Deus creauit Cælū, & Terrā:* Eadem planè habet, quæ paulò ante ex Chrysostomo retulimus. Et *in*

cap. 13.

cap. 13. *Isaiæ*, in ea verba, *Super hoc Cælum turbabo, & Terra mouebitur de loco suo:* Vel vt ipse legit, *Cælum irascetur, & Terra mouebitur à fundamentis suis: Ipsam* (inquit) *externæ disciplinæ sectatores in ambientis vndique Cæli puncto non dubitāt asserere, æquo enim suspensam libramine, cùm pari vndique distet interuallo, immotam esse necessè est.* Item *In illud cap.* 42. *Qui fecit Cælum, & fixit eum, qui firmauit Terram, & quæ in ipsa,* &c. *Dixit* (inquit) *Cælum fixum, vt aqua constare secundùm Mose sententiam, non igne sicut profanæ sapientiæ Magistris placet, indicaret: Dixit firmari Terram. Ideò putant nonnulli, quòd in ipso Mundi medio librata permaneat immobilis.* Quam sententiam cùm non impugnet Procopius, vt alioqui consueuit, supponit tanquam veram, & præterea non obscurè insinuat, Philosophos antiquos ex S. Scriptura hausisse suam, de situ & immobilitate Terræ opinionem.

Theodoretus *In Psal.* 103. *Qui fundasti Terram super stabilitatem suam,* (vt Aquila, & Symmachus legunt, *super sedem eius*) *non inclinabitur in seculum seculi. Cùm* (inquit) *ipsam super seipsam fabricasset, dedit ipsi vt nunquam moueatur, & hoc modo permaneat quatenus ipse voluerit: Sic & alibi* (inquit) *Suspendens Terram super nihilum. Iob* 26. Sentit igitur Theodoretus Terram ex instituto creationis accepisse, vt immota iuxta Creatoris voluntatem permaneat. Rectè verò hinc inferunt aliqui, Terram super seipsam fabricatam, & firmatam esse, hoc est in loco suo naturali constitutam, in quo nata est conseruari, & quiescere, nimirum in Centro mundi, infimo totius Vniuersi loco, proinde non indigere externo fundamento sustentante, cùm à sua grauitate tanquam intrinseca virtute conseruante solidetur, & figuretur, perinde atque extremum Cælum, extrinseco termino non clauditur, sed proprio conuexo. *Comment. in Damasc. lib.* 2. *de Fide, cap.* 10.

S. Bernardus *In Psal. Qui habitat, serm.* 11. Angelos dicit esse *in summo, & in tuto; homines nec in summo, nec in tuto, sed in cauto, denique in solido.* id est in Terra *habentes locum imum, sed non infernum.* Quod si Terra in imò est respectu Cæli, consequens est, vt sit in medio, & cæteris consideratis, Centri immobilis vicem gerat. Cùm verò dicit Bernardus: *Habentes locum imum, sed non infernum,* loquitur ex vulgata sententia, quæ locum damnatorum in Centro Terræ constituit.

Denique ne in infinitum abeamus, Philo Iudæus, his omnibus antiquior. *Lib. de Confus. Ling. Etiamsi,* ait, *vniuersæ Terræ partes superstruerentur fundamento modico, aut in vnius columnæ formam*

attollerentur, tamen longissimo interuallo abessent à Sphæra æthereâ, præsertim iuxta opinionem Philosophorum, qui scrutantur talia, Terram Centrum esse mundi asseuerantium. Hæc Philo. Ex quibus satis liquet, quàm antiquam, & ratam Patres habuerint Philosophorum opinionem de loco, & immobilitate Terræ: quando id tanquam certum, & probatum pro re sua assumpserunt, nihil simile opinantes, nedum sibi persuadentes de Sole in medio constituto.

Huc reuocari possunt omnes illi Sancti Patres, qui Terram in aquis fundatam senserunt, neque enim aut Terram in ijs circumuolui, aut cum Terra aquas rotari vnquam dixerunt. Vide Clem. Rom. *Lib.* 8. *Recognit.* Athanasium *Oratione contra Idola.* Hilarium *super Psal.* 135. Eusebium *super Psal.* 23. Chrysostomum, Procopium *locis citatis*. Quos tamen verè locutos constat, quatenus vel Terra superior est aquis, vel iuxta aquas. Vide Basilium *Hom.* 1. *in Hexam.* Augustinum *in Psal.* 135. Ruffinum, Euthimium, Cassiodorum, Haymonem, Brunonem *In eundem Psalmum.*

Iam quod ad Patres Scholasticos spectat. Inter alios *S. Thom. Lib.* 2. *de Cælo. Lect.* 2. Terram expressè asserit immobilem, rotundam, & Sphçricam. Et *In op.* 10. *art.* 16. Docet Angelum *naturali virtute non posse mouere totam Terræ molem, vsque ad globum Lunæ, quia nulla virtus Creaturæ potest immutare ordinem principalem partium Vniuersi, ad quem pertinet, quòd Terra sit in medio collocata. Videtur tamen mihi contrarium posse tolerari absque Fidei periculo; si tamen referat intentionem suam ad ponderis quantitatem, non ad prædictum Ordinem Vniuersi*. Quæ verba notanda sunt. Sentit enim S. Thomas implicitè, attento Ordine Vniuersi, quo Terra necessariò sistitur in medio, absque periculo Fidei dici non posse, ipsam esse loco mobilem, proinde nec poni posse in magno Orbe supra Solem. Pergit. *Si autem quæratur de motu circulari, per quem dictus ordo non variatur, videtur* (inquit) *quòd naturaliter Terra quiescat*; quasi & hoc negandum sit Angelo, nisi virtute supra naturam, vel certè violento motu contra Terrç naturam.

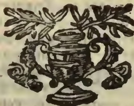
S. Bonauent. *In cap.* 1. *Ecclesiast.* Terram similiter stare disertè asserit. Et quamuis loquatur etiam de duratione quoad substantiam, cùm tamen dicat Solem peculiari motu moueri, sentit de Statione Terræ quatenus opponitur huic peculiari motui Solis, qui est in Circulum, & per varios flexus, vt ibidem fusè explicat.

Dionysius Carthusian. *In Eccles. cap.* 1. Et *Iob cap.* 9. Et *In Psal.* 92. asserit Terram perpetuò permanere fixam in medio, immobilem, tanquam Centrum. Etsi verò videatur loqui de duratione, idem tamen

di-

dicturus fuisset de motu circulari, siue in proprio loco, siue extra, sicut & ceteri, si vnquam talis motus tanquam rationabilis, in mentem illis venisset, exclusis præsertim opinionibus eorum, qui talem motum somniauerant.

Denique huius sententiæ sunt omnes illi Patres, & antiqui Authores, qui Scripturam de Terræ Stabilitate loquentem, in sensu morali accipiunt. *Theodorus*, *Cassiodorus*, *Bruno*, *Remigius*, *Haymo*, *Dionysius Carthusianus*, *& alij in Psal.* 92. Quibus addi potest *Richardus de S. Vict. part.* 1. *lib.* 1. *de Erudit. hominis*, *cap.* 1. Omnes enim isti supponunt sensum literalem, in quo sensus spiritualis, cuiusmodi est moralis, fundatur, vt rectè notat. *S. Thom.* 1. *par. quæst.* 1. *art.* 10. *in corp.*

Obser-

Ostenditur, eiusdem loci S. Scripturæ plures esse sensus literales.

CAPVT QVINTVM.

ID etsi aliqui negent, omninò tamen affirmatiuam veriorem esse plures alij sine exceptione, sentiunt cum S.Thoma 1.*par.quæst*.1. *art*. 10. hac efficacissima ratione. *Quia cùm sensus literalis sit quem Author intendit, Author autem S Scripturæ Deus est. qui omnia simul intellectu suo comprehendit, non est inconueniens si etiam secundùm sensum literalem, in vna litera Scripturæ, plures sint sensus.* Quæ ratio elicitur ex S.Augustino *Lib*. 12. *Confess. cap*.18.19.20.24. *&* 31. Cui etiam occasio fuit, tam fusè disputandi de vero sensu literæ, in eo loco *Gen*.1. *In principio creauit Deus Cælum, & Terram.* Nam cùm multę à diuersis afferrentur eius dicti interpretationes, nec possent ita distingui, vt altera sensum literalem redderet, altera mysticum; vel omnes mystici sensus dicendi erant, & ita nec falsum, nec verum inferebant, neque enim sensus mystici aliquando adimplentur, cùm non eliciantur ex litera, sed potiùs applicentur à libera voluntate: vel omnes dicendi erant sensus literales, & consequenter à Spiritu sancto intenti; cuiusmodi cùm plures afferat S. Augustinus *Lib*.12. *Confess*. si omnes in eum locum quadrant, quia mystici esse nequeunt, nec vllus alterius figuram continet, omnes literales sint necessè est. Atque hæc sententia, cuius oppositam nonnemo temerariam dixit, tanquam vera censenda est.

Quæ vlterius ex S.Scriptura probari potest. Nam illud *Exodi* 12. *Et Num*. 9. *Nec os illius confringetis*. Vel: *Et os eius non confringent*: de agno Paschali dicitur ad literam; & nihilominus ad literam intelligitur etiam de Christo. *Ioan*. 19. quia vtrunque intendit per ipsam literam significare Author eius, & vtrunque est adimpletum, illud quidem singulis annis, hoc autem in Passione Christi, quod expressè fatetur Ioannes. *Facta sunt enim hæc, vt Scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo*. non potest autem adimpleri nisi sensus literalis.

Item 1. *Paralip.cap*.22. *Ipse erit mihi in filium, & ego ero ei in Patrem*, ad literam intelligitur de Salomone: Et tamen de Christo allegat Paulus *Ad Hebr*. 1. in sensu nimirum literali, & non allego-

rico, quia alioqui non posset induci ad probationem, cùm sensus mystici nihil probent, nisi quando sensus mysticus efficitur literalis, velut *Ad Galat.* 4. per duas Vxores Abrahæ, intelliguntur duo Testamenta; & per Ierusalem Ciuitatem, Ierusalem quæ sursum est libera, id est Patria beatæ vitæ æternæ. Rarius tamen accidit, vt vnus sensus transeat in alium.

Rursum, illud *Psal.* 2. *Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te*: exponitur de æterna generatione ex Patris substantia, *Ad Hebr.* 1. quod notat S. Augustinus *in eundem Psal.* Et tamen de gloriosa Christi Resurrectione accipitur *Actor.* 13. De Christo ad Sacerdotium promoto *Ad Hebr.* 5. Vt iam non duplicem solùm, sed triplicem ferat literæ sensum.

Sic, *Illud Ioan.* 11. *Expedit vt vnus homo moriatur pro populo*: In vno sensu protulit Caiphas, in alio accepit Ioannes à Spiritu sancto edoctus, vt legenti patet. Quod item dicitur *Danielis* 9. *Et erit in Tēplo desolatio abominationis*. Christus euēturum prædixit *Matth.* 24. & tamē impletū esse in Antiocho Epiphane colligitur *ex* 1. *Machab.* 1. Præterea illud *Isaiæ* 53. *Verè lāguores nostros ipse portauit*, *Matth.* 8. allegatur pro morbis corporalibus: At S. Petrus *Epist.* 1. *cap.* 2. refert ad peccata, quem sensum habent etiam Septuaginta.

Denique *Habacuc* 2. de primo Christi aduentu dicitur. *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur*: Et tamen Paulus *Ad Hebr.* 10. interpretatur de secundo aduentu. Sic de pluribus alijs S. Scripturæ locis est intelligendum, vt verum sit quod dicit S. Augustinus *Lib.* 3. *de Doct. Christ. cap.* 27. *Quid in diuinis eloquijs largius, & vberius potuit diuinitùs prouideri, quàm vt eadem verba pluribus intelligantur modis, quos alia non minus diuina contestantia faciunt approbatum.*

Toties porrò intelligitur multiplex sensus literalis, quoties accidit multiplicitas aliqua æquiuocationis, amphiboliæ, compositionis, diuisionis; vt occurrit in nostro proposito, vbi Terram in æternum stare, intelligi potest de Statione opposita motui locali & circulari, & de stabilitate secundùm durationem. Licet autem sensus literalis semper sit determinatus, & sicut litera vnica est, ita non possit, ex ea elici nisi vnicus sensus; si tamen non attendatur conditio literæ, sed mens Authoris, qui plura per eandem literam voluit significare, ab Authore prouenit plures esse sensus literales, qui tamen constare debent ex alio loco Scripturæ, & præterea debent esse determinati, non confusi, velut ex supra positis exemplis liquet: alioquin non poterunt intelligi per eandem literam plures sensus: proinde siue vnicus

fit

ſit ſenſus literalis,ſiue plures, ſemper eſt ſenſus determinatus, quatenus ex litera poteſt haberi,& non alio modo. Et quia ſi plures ſunt ſenſus literales,vnà etiam ſunt determinati,ideò ſciri poteſt quando Scriptura vel nullo modo eſt impleta, vel impleta in vno tantum, & non in alio,vel demum quando in omnibus;ita tamen vt ſi plures ſint ſenſus qui videantur æquè principales, tum dicantur verificari ſenſus literales, quando omnes verificantur: Vel ſi non poſſunt eſſe plures æquè principales, vt quidam putant, tunc litera dicatur impleri quando præcipuus eorum verificatur. Itaque in exemplo ſupra poſito, *Os non comminuetis ex eo*, ſingulis annis in Paſchate verificabatur, & nihilominus expectabatur complenda; vel ſi principalior ſenſus eſt,qui de Chriſto loquitur, tum præcipuè litera eſt verificata, quando in morte Chriſti euentus præſtitus eſt. Idem dico de dictis *Daniel.* 9. Et *Abacuc.*2.

Vnum hic aduerte. Quod diximus ſuperiùs, ratione æquiuocationis oriri multiplicitatem ſenſus literalis, non eſſe accipiendum de propria æquiuocatione, quæ ad Sophiſticam pertinet, & propriè fallacia dictionis dicitur, ſoletq; tum propriè euenire, cùm enunciatio in vno ſenſu eſt vera,in altero falſa,ex quo præbetur occaſio errandi; ſed loquimur de æquiuocatione, in qua cùm plures ſenſus veri, ac determinati ſunt, intellectus tamen aut ignorat omnes eſſe veros, aut ſi nouit, dubius tamen eſt, quis ſit magis ad mentem dicentis.

Senſus

Sensus literalis huius propositionis Terra in æternum stat.

CAPVT SEXTVM.

HVIVS propositionis ſenſus integer, continet plures partiales Veritates. Ex quibus vna eſt *Terram ſtare.* Hoc eſt nullo modo moueri ſecundùm totum, vel quod idem eſt non moueri de loco ad locum, mutando ſitum & ordinem, ſiue ſecundùm ſe, ſiue per aliud, & quocunque tandem motu imaginabili. Patet. Quia verba quibus S. Scriptura vtitur, Eſſe fundatam, firmatam, confirmatam, conſiſtentem, non commouendam, firmatam ſuper ſtabilitatem ſeu ſedem ſuam, denique ſtantem & fixam, non mouendam à fundamento ſeu loco ſuo; id verè ſignificant, quod eſt eſſe omninò immobilem ſecundùm totum. Adde quod hæc propoſitio *Terra in æternum ſtat*, in Hebræo hunc ſenſum facit *Terra in æternum fixa, & conſiſtens eſt*, proinde ſignificat ſtatum motui locali oppoſitum, Et verbum primitiuum quo effertur, verè firmitatem & permanentiam quandam dicit, qualis ſolet eſſe columnæ erectæ & fixæ, ædificium immobiliter ſuſtentantis.

Atque hic ſenſus eſt ſimplex ſenſus, ſecundùm proprietatem vocum acceptus ſine vllo inconuenienti, vt non ſit neceſſarium ad vllum ſenſum Metaphoricum recurrere; immò verò ita congruens diuerſis locis Scripturæ, vt non repugnent inuicem, ſed potiùs mutuò ſeſe explicent, quod ſignum eſt, eſſe ſenſum intentum à Spiritu ſancto, ſicut contra, non poſſet dici intentus, ſi repugnaret alteri loco Scripturæ. Verum enim Vero non repugnat. Vide S. Thom. *Quæſt.* 4. *de Potentia, art.* 1. Quam cauſam puto eſſe cur huiuſmodi motus localis, vix aliquis Patrum diſertè meminerit, tanquam ſi nihil dubij præ ſe ferret. Omnia porrò dicta Scripturæ, quæ motum Terræ videntur affirmare, commodè, nec alia ratione debent explicari, quàm de motu prodigioſo ac præter naturam: nec enim vnquam huiuſcemodi commotionem Scriptura producit, niſi in ſignum diuinę omnipotentiæ, aut indignationis, & interdum comminando. Vide 2. *Reg.* 22. Et *Pſal.* 17. Idem colligitur ex proprietate verbi Hebræi, quo in id genus commotionibus exprimendis, ſacer textus ferè vti conſueuit, quemadmodum videri poteſt *Deuteron.* 28. *Prou.* 30. *Iob* 26. *Ioan.* 14.

Ierem.51.Ioel 2. Licet interdum & reuerentiam creaturarum denotet respectu Creatoris *Psal.103. Ecclesiast. 16. Isaia 41.* Hinc Philastrius *Lib. de Hæresib.* appellat Hæreticos & vanos Philosophos illos, qui Terræ motum, rerum & elementorum naturæ adscribunt, non Dei peculiari iussioni & indignationi. Sed quod huc spectat, ponderandum est quod elicitur ex doctrina S. Thomæ *Opusc.10. art.16.* absque periculo fidei non posse tolerari, Terram loco suo esse mobilem, si attendatur ordo Vniuersi, qui Terram requirit esse in medio collocatam.

Ex hoc porrò sensu immediatè colligitur, Terram neque posse moueri ad motum Orbis magni circa Solem, neque motu conuersionis in seipsam, versus eandem partem cum Orbe magno, nec denique alia vertigine in contrarium circa proprium Centrum, & axem quacunque & quomodocunque inclinatum, Omnes enim illi motus constituunt Terram secundùm totum, extra locum suum naturalem, modò in vno, & modò in alio Cardine Vniuersi; idemque eueniret si moueretur infixa dicto Orbi, & per accidens absque proprio motu; proinde omnes sunt apertè contra hunc sensum literalem, & contra manifesta loca S.Scripturæ ex quibus is sensus elicitur.

Alius sensus seu partialis veritas est, *Terram stare*, hoc est non moueri motu circulari in loco suo circa proprium centrum & axem, qualiscunque tandem sit huiuscemodi motus, etsi situm & ordinem Vniuersi minimè variet, minimèq; mutet locum secundùm totum, sed tantùm secundùm partes & partium differentias, respectu alicuius fixi. Patet. Quia alioqui hoc ipso inclinaretur ad alterutram partem, contra S.Scripturam: *Non inclinabitur in seculum seculi.* Deinde, hanc ob causam Latinus interpres vsus est verbo *standi*, qui omnem motum excluderet, & omnem sensum literalem, qui hic intentus est, complecteretur. Verbo enim *standi* intelligitur apud Latinos Authores fixio quædam, quædam & negatio potentiæ ad quemcunque motum etiam circularem, quatenus applicatur Terræ; tum iuxta alias dicta Cubum referenti, tum etiam montibus eminētibus, alijsq; inæqualitatibus, corpus alioqui sphæricum, & ad motum habile impedientibus, prægrauatæ. Et in hoc sensu vertitur quæstio, *An Mundo stante Terra vertatur?* Et, *An Mundus Terra stante circumeat?* Tull. *Lib.2. Acad. Quæst.* Seneca *Lib.7. Nat. Quæst. cap.2.* Et alioqui Latinus interpres, facilè potuisset ex Arabica lectione aliud verbum adhibere, nisi eiusmodi immobilitatem intellexisset, qui omnem sensum literalem exhauriret. Adde quòd cùm Terra stare, & oppositione seu comparatione relatiua Sol moueri dicatur, Soli autem tribua-

bnatur omnis motus in specie, quem Authores sui, Terræ adscribunt, consequens est Terram omni eo motu, qui Soli competit priuatam esse.

Mouetur in primis Sol motu annuo proprio, mouetur & contra, diurno, qui sensus ex hoc loco *Eccles.* 1. clarè eliciuntur; mouetur, & motu conuersionis in seipsum, idq; dupliciter, & motu annuo circa axem fixum, ab occasu in ortum; & contra motu penè menstruo circa axem obliquum, ab ortu in occasum, quod vtrumque demonstrat ex macularum reuersione, macularum primus inuentor Apelles, habetq; non parum fundamenti in hoc eodem loco, dum dicitur. *In circuitu pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur*, quod postremum etiam de motu conuersionis in seipsum commodè intelligi potest. Esse autem hanc propositionem, *Terra autem in æternum stat*, relatiuè dictam, non solùm respectu sententiæ antecedentis, *Generatio præterit & Generatio aduenit*, sed etiam respectu sequentis, *Oritur Sol & occidit*, &c. satis liquet ex epitasi illa & repetitione, quam habet Hebræa, Græca, & antiqua Hieronymi lectio, *Et oritur Sol, & occidit Sol*; Indicat enim pendentem à præcedenti dicto sensum, vt cùm Terra stare in æternum dicatur, Sol verò & oriri & occidere, atque adeò totus esse in motu, eodemq; continuo; ijs omnibus modis & motibus opponatur Stationi Terræ, qui ipsi competunt, & competere possint. Denique hunc esse sensum literalem, cùm ex eò ostenditur, quòd huiusmodi motus Terræ circularis, nullus sit in natura finis, tum maximè ex eo, quòd posito quocunque motu circulari Terræ, plurima sequuntur manifestè contra Fidem, vt in loco videbitur.

Tertius sensus est. *Terram in æternum stare*, hoc est durare, & in suo statu permanere, saltem quatenus opponitur ortui, & interitui rerum. Hoc expresse colligitur ex verbis antecedentibus, *Generatio præterit, & Generatio aduenit*, quibus immediatè subiungitur, *Terra autem in æternum stat*; Est quippè sensus comparatiuus, quasi dicat Terram secundùm se totam nec generari nec corrumpi, sicut cætera, quæ vel ex ipsa, vel super ipsam generantur, loquendo præsertim de humana generatione, de qua explicant, Hieronymus, Olympiodorus, Hugo, Albinus, & alij; Vt verum sit quod Hugo hoc loco profert. *Terram stare, vt venientes mittat, pertranseuntes portet, discedentes recipiat*. Adde idipsum haberi ex Arabica lectione. *In æternum durat, seu durabit*.

Dixi Terram in æternum stare, quatenus saltem opponitur ortui rerum & interitui. Nam de cetero, quod Hieronymus notat, *In secu-*

lum, vel *in æternum*, ſumitur pro longa, ſed finita duratione. Iccircò Olympiodorus exponit, *in longinquum tempus*. Sed S. Auguſtinus *Lib.2. locut. Exodi*. Et 1. *Quæſt. in Gen. cap.* 31. obſeruat æternum dici interdum, quod finem nullum habet, interdum quod finem reſpicit, ſed vbi, & quando, neſcitur. Ceterùm, ſicut falsò aliqui ex hoc loco, Eccleſiaſten, Mundi æternitatem aſſeruiſſe, & credidiſſe dixerunt, ideòq; huic libro fidem derogarunt; falsò etiam putet Galatin. *Lib.*11. *de Arcan. cap.*5. iuxta vocem Hebræam, nunquam reperiri in Scriptura æternum pro propriè dicto æterno: Ita nobis ſatis eſt hoc loco *æternum* cum Authoribus ſacris, pro longiori tempore non tamen præſcripto accipere; vt intelligi queat *Terram ſaltem in æternum ſtare*, quamdiù homines eam incolentes ſupererunt. Nec obſtat huic Stationi æternæ, quod toties mutari dicatur *Iob* 24. & paſſim; ſufficit enim mutari ſecundùm eam, quam nunc habet, imaginem, iuxta illud Pauli 1. *ad Cor.* 7. *Præterit figura huius mundi*, vt nihilominus ſine fine ſubſiſtere queat, non alia condenda, ſed iſta renouanda. Quamquam ad rem noſtram ſatis ſit, Hieronymo, Auguſtino, Olympiodoro, alijsq; eiuſdem, vel ſimilis ſententiæ ſubſcribere.

Ad has porrò veritates, quatenus integrum ſenſum literalem conficiunt, confirmandas, aduerto ex S. Auguſtino *Lib.3. de Doct. Chriſt. cap.27. Quando ex eiſdem Scripturæ verbis, non vnum aliquid, ſed duo vel plura ſentiuntur, etiãſi latet quid ſenſerit ille, qui ſcripſerit, nihil periculi eſt, ſi quodlibet eorum congruere veritati, ex alijs locis Sanctarũ Scripturarũ doceri poteſt: id tamen eo conante, qui diuina ſcrutatur eloquia, vt ad voluntatem perueniatur Authoris, per quem Scripturam illam ſanctus operatus eſt Spiritus: ſiue hoc aſſequatur, ſiue aliam ſententiam de illis verbis, quæ fidei rectæ non refragantur exculpat, teſtimonium habens à quocunque alio diuinorum eloquiorum. Ille quippè Author in eiſdem verbis, quæ intelligere volumus, & ipſam ſententiam forſitan vidit, & certè Dei Spiritus, qui per eum hæc operatus eſt, etiam ipſam occurſuram lectori, vel auditori ſine dubitatione præuidit, immò vt occurreret, quia & ipſa veritate eſt ſubnixa, prouidit. Nam quid in diuinis eloquijs largius, & vberius potuit diuinitùs prouideri, quàm vt eadem verba pluribus intelligantur modis, quos alia non minus diuina conteſtantia faciant approbari*. Hæc Auguſtinus.

Qui

Qui ex prædictis sensibus videatur principaliter intentus.

CAPVT SEPTIMVM.

QVAMQVAM huius dicti *Terra in æternum stat*, si conditio literæ attendatur, sicut ipsa vnica est & determinata, ita non eliciatur ex ea nisi vnicus sensus, qui est immotum esse, siue non mutari; quia tamen subest amphibolia & æquiuocatio, iuxta rationem supra *Cap. 5.* explicatam, vt intelligi queat tàm de statu secundùm durationem, quàm de Statione cuicunque motui opposita; iccircò attenta mente Authoris, omnes ij sensus quos Capite superiori explicauimus, intenduntur atque intelliguntur, omnesq; vt vidimus, ex litera eliciuntur, & ex alia Scriptura probantur; omnes præterea partim impleti sunt, partim adhuc implentur, quatenus siue intrinsecè siue extrinsecè successionem quandam connotant. Verum enim est, & durasse, & nullo ex modis supra censitis, motam esse Terram: Verum item & duraturam in æternum, in sensu de æternitate explicato, nec vllo modo mouendam naturaliter, quicquid sit de possibili respectu potentiæ diuinæ, quæ non destruit veritatem sensus literalis, fidem adstruentis. Nam quòd de Fide sit Cælum & Terram esse creata in principio, non obstat cuius sensui literali, & veritati Fidei, quin possint per potentiam diuinam in nihilum redigi, & negari quòd sint, non autem quòd fuerint: Ita si per eandem potentiam desinat Terra durare vel quiescere, non facit quin sensus literales veri fuerint & determinati, & quin verè affirmari possit, durasse & quieuisse, atque adeo prædictos sensus adimpletos fuisse, etsi post desitionem dici nequeant adimpleri, sicut nec Terram durare, & quiescere. Atque his positis, videndum superest duntaxat, qui ex prædictis sensibus principaliter sit intentus, vt instituto præsenti respondeamus.

Dico verò, per se loquendo omnes prædictos sensus æqualiter esse intentos; per accidens tamen hunc principaliùs intelligi, qui est Terram non moueri vllo modo. Primum patet. Quia cùm omnis sensus literalis debeat esse verus, literæ conformis, traditioni non repugnans, nulli alteri loco Scripturæ contradicens, immò per Scripturam explicatus; huic autem propositioni *Terra in æternum stat*, quatenus

prædictos sensus exhibet, omnes dictæ conditiones, vt vidimus conueniant, necessariò consequitur omnes esse æquè principaliter intentos, tanquam vnam integram veritatem conflantes. Adde eosdem congruere contextui præcedentium & consequentium, non recedere à proprietate sermonis per quem efferuntur, denique reipsa adimpleri; quæ omnia æqualem arguunt dicentis intentionem.

Secundum patet multis argumentis. *Primò*, Quia pluribus S.Scripturæ locis explicatur Terram nullo modo moueri, quàm durare. *Secundò*, Quia quoad nostrum intelligendi modum, significatio verbi *Standi*, magis accedit ad eam proprietatem vocis, quæ Terram omni motu priuat, quàm quæ secundùm durationem permanere innuit. *Tertiò*, Quia nullus vnquam Sanctorum Patrum dixit Terram moueri, aut dubitauit Terram quiescere, licet ex occasione non paucis de ea disputarint, variaq; dubia, etsi faterentur non ad rem suam pertinere, proposuerint & subinde soluerint, nihil interea de Terræ motu differentes; quibus tamen non erant ignotæ Pythagoræ, & sectatorum opiniones, non secus quàm Platonis, Aristotelis, aliorumq; quos in Philosophia sectati sunt, sententiæ; quod signum est eos huiuscemodi somnia planè insuper habuisse, & contempsisse. *Quartò*, Quia contrarium non asseritur à Sanctis Patribus, sed ab ijs, qui in Theologicis nullius sunt authoritatis, & tantùm suas ostentãdi causa sequuntur inuentiones, & imaginationes. Quæ omnia per accidens, & respectu nostri, vel si mauis à posteriori ostendunt, hunc sensum in Scriptura magis videri intentum, qui est, vt dicebamus, Terram nullo modo moueri, sed in suo naturæ loco motus omnis expertem quiescere, atque adeo Stationem fixam perpetuò tenere. Quibus addo vnum, quod videri possit per se & absolutè probare, nimirum ex contrario huius sensus, quatenus Terra moueri dicitur à suis, plura sequi, reuelatas partim explicitè, partim implicitè in Scriptura veritates destruentia. Quod iam ostendemus.

PRIMO igitur, de Fide est Deum fecisse *Firmamentum* in medio aquarum, ad diuidendas *aquas ab aquis*: hoc Firmamentum vocatum fuisse *Cælum*; denique in eodem firmamento posita esse duo Luminaria magna, *Luminare maius* (id est Solem) *vt præesset diei*; Et *Luminare minus* (id est Lunam) *vt præesset nocti*; Vt lucerent in firmamento Cæli, & lucendo super Terram illuminarent eam. *Gen.* 1. Sed si Terra motui destinata collocetur in Orbe magno supra Solem, Mercurium, & Venerem, (hic enim est vnus sensus quo sui authores moueri Terram volunt) sequitur primò Terram esse in Firmamento sydereo, Solem verò in infimo loco pro Centro constitutum, esse

extra

extra Cælum & firmamentum sydereum, quemadmodum nunc Terra propriè loquendo, est extra Cælum, & Firmamentum, & Centri locum in imo habens. Sequitur secundò, Firmamentum non diuisisse *Aquas ab Aquis*, sed tàm aquam elementarum, quàm partes eas aquæ crassiores, ac denique totum Mare Terram cingens, mansisse in ipso Firmamento, penè medio loco inclusas; nam aquæ istæ omnes, aut voluuntur cum Terra in Orbe magno, & habetur intentum; aut manserunt in infimo loco, Solem ambientes & refrigerantes, & tum confirmatur prima sequela, Solem videlicet cum Aquis ambientibus esse extra Firmamentum, & extra Cælum sydereum, quod est manifestè contra Scripturam.

SECVNDO, De Fide est Cælum esse sursum, & Terram deorsum. Deuteron. 4. *Scito ergo hodie, quòd Dominus ipse sit in Cælo sursum, & in Terra deorsum, & non sit alius*. Prou. 25. *Cælum sursum, & in Terra deorsum, & Cor Regis inscrutabile*. Psal. 102. *Secundùm altitudinem Cæli à Terra corroborauit misericordiam suam*. Qui modus loquendi eam inter Cælum, & Terram notat distantiam, vt Cælum sit in summo loco, Terra in imo: Quod ipsum significatur Ierem. 31. *Si mensurari poterunt Cæli sursum, & inuestigari fundamenta Terræ deorsum*. Et Isaiæ 55. *Sicut exaltantur Cæli à Terra, sic exaltata sunt viæ meæ à vijs vestris*. Mitto quàm plurima alia, *Mar.* 13. *Ioan.* 11. *Ad Coloss.* 3. *Ad Galat.* 4. *Deuter.* 28. *&* 30. *Baruch.* 3. &c. Plurimorum denique Patrum in re indubitata sententias. Sed si Terra in Orbe magno voluitur supra Venerem, Mercurium & Solem, nunquã rectè dicetur esse deorsum respectu Cæli totius, vt argumentari liceat ab altitudine Cæli, ad humilitatẽ Terræ, quemadmodum fit in locis allegatis, longè enim inferiores erunt Venus, & Mercurius, & adhuc longiùs distabit corpus Solis, à quo proinde sumi debebat comparatio illa relatiua per particulas *sursum, & deorsum*. Nec dici potest, fieri comparationem habita ratione inter Cælum supremum & Terram, tametsi non infimo loco sitam. Eodem enim modo poterat sumi comparatio à Cælo stellato respectu Empyrei, aut respectu cuiusuis Planetæ longè sub Cælo stellato positi, quod tamen nullibi est factum in Scriptura, sed semper adhibita simplex relatio inter Cælum & Terram, tanquam summè inter se distantia iuxta supremum & infimum.

Ex his obiter infero, quàm contrarium sit S. Scripturæ Systema illud Vniuersi, quo Terram in Cælo supra Venerem, Solem verò in imo, Centri instar, sui authores locant. Ex eo enim necessariò consequitur, non verificari secundùm propriam locutionem, quæ de

Christo in Symbolo dicuntur, primùm scilicet descendisse ad inferos, deinde ascendisse ad Cælos; qui enim alioqui hic potest esse figuratus sensus, & verbis expressis, & secundùm communem & Catholicum vsum acceptis contrarius? Quòd enim defensores eius Systematis, hæc quoque sicut pleraq; alia, secundùm apparentiam dicta velint, tàm propè est ad veritatem, quàm hoc dicendi modo facilè totum Symbolum euertunt, vt iam aditum aperiant reuocandæ Hæresi Valentinianæ, plura ibi narrari, quæ secundùm apparentiam & phantasticè, non verè sint facta. An verò in Articulis Fidei condendis, & ad salutem cognitu pernecessarijs, eiusmodi figuris est vtendum, vt nesciamus quæ credamus, & longè aliter, immò reipsa contrario modo se habeant illa, ac credendo nobis persuadeamus, eòq; pacto ab æterna Veritate ludificemur? Ceterùm si hæc, & huiusmodi secundùm apparentiam ad sensum sunt dicta, licebit ratione recta vtentibus, veritatem, vt se habet apprehendere, & secundùm eam veras propositiones formare, immò interpretis munere S. Scripturam ad verum, & proprium sensum reducere.

Itaq; cùm dicitur *Ioan.* 11. *Iesus eleuatis sursum oculis*: dicam *Iesus depressis, vel demissis deorsum oculis*. Et *Act.* 2. *Dabo prodigia in Cælo deorsum, & signa in Terra sursum*. Et *Ad Coloss.* 3. *Quæ deorsum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Patris, quæ deorsum sunt sapite, non quæ super Terram*, id est, *quæ sunt sursum*. Denique illud Christi ad Scribas, & Pharisæos *Ioan.* 8. *Vos de deorsum estis, ego de supernis sum, Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo:* licebit ita reducere ad veritatem. *Vos de sursum estis, ego de infernis sum; Vos de mundo hoc estis*, (intellige de Mundo iuxta Systema Ptolemæi) *Ego non sum de hoc mundo, sed de Mundo iuxta Systema Pythagoricum*. Apage has nugas & hæreses. Et tamen hæc sequuntur ex contraria sententia, cuius defensores, cùm Pythagoram à Moyse, suam doctrinam accepisse tradant, mirum cur Scribas & Pharisæos toties Moysen Christo obiectantes, non etiam Patronos sibi adsciscant, nisi iam velint ex prædicto loco, Moysi, Pythagoræ, Christo, & Scribis & Pharisæis, de suo Systemate benè conuenisse. Sed mittamus hæc absurda.

TERTIO, De Fide est Deum appendisse Terram super nihilum *Iob* 26. Quod quemadmodum factum, sit Patres, Ambrosius, Isidorus, Damascenus, & alij, sciri ab homine posse negant. Idq; de Fide est, *Iob* 38. *Quis posuit mensuras eius, si nosti?* Et *Ierem.* 31. *Si mensurari possunt Cæli sursum, & inuestigari Terræ fundamenta deorsum*. At si Terra collocata sit in magno Orbe, atque adeò in

Cælo

Cælo ſydereo, non erit fundata ſuper nihilum, ſicut neque cetera ſydera & aſtra in Cælo poſita, fundata ſunt ſuper nihilum, vt conſideráti patet; & quicquid tandem in Cęlo eſt corporei, nequaquam dici poteſt appenſum eſſe ſuper nihilũ, nec difficile erit inueſtigare fundamenta, & menſuras omnium, quæ viſui patent, ſiue de cetero Cælũ dicatur eſſe corpus ſolidũ, & impenetrabile, ſiue liquidum, (quod mihi certius) aërẽũ, aut aqueũ, ex varijs opinionibus, quę circa hoc argumẽtũ agitátur.

QVARTO, De Fide eſt, Chriſto patiente Solem miraculoſo deliquio laboraſſe, & per tres horas, hoc eſt à Sexta vſque ad Nonam (*Matth.* 27.) tenebras ſuper vniuerſam Terram duraſſe. At poſito motu Terræ, qualem fingunt authores ſui, nequaquam id poteſt ea ratione verificari. Cùm enim interea vertigine diurna Terra mota ſit ad Orientem, per gradus 45. neceſſariò ſubduxit Hieroſolymorum Vrbem, ne dicam totam Iudæam illis tenebris, hærente interea Luna ſub Sole quieſcente, & tantùm partibus occidentalibus ſucceſſiuè lucem adimente; vt proindè non ſimul fuerint tenebræ illæ ſuper Terram, ſed locorùm ſucceſſu per tres horas, quod eſt ludificare S. Scripturæ ſenſum, & omnium Interpretum ſententiam. Quòd ſi dicatur Lunam continuò retroceſſiſſe cum Terra, per eóſdem 45. gradus ad Orientem, vnde contra naturam mota fuerat; illicò ſequitur aut nouo quodam miraculo, cuius nec Scriptura nec Authores meminere, Solis radios fuiſſe impeditos ne lucem ederent; aut Occidentalioribus non paruiſſe Eclipſin, Lunæ interpoſitu duratam per tres horas, citiùsq; detectum fuiſſe Solem, Luna Orientem verſus ſubtracta, quodque hinc neceſſariò ſe profert, non fuiſſe Tenebras ſuper vniuerſum Terrarum Orbem, iuxta communem omnium contra Origenem, & quoſdam alios pauciſſimos, demonſtratamq; ex oraculo Sibyllæ, Phlegontis dictis, Græcorum commentarijs, Echnicorum longè diſsitorum teſtimonijs, denique Mathematicorum placitis, ſententiam: præſertim quia niſi multiplicentur miracula, Luna redux ad Orientem, in motu ſuo ſituque obliquo, non niſi per obliquos, diſsimiles item ac varios angulos in quibus ſe baſes viſionis interſecant, Solem potuerit occultare, atque adeò minorem eius abſcindere partem, quàm neceſſe foret ad Tenebras Orbi Terrarum affundendas, vtpote cùm Luna Soli ſuppoſita, & totam Eclipſans Solarem diſcum, vltra 350. milliaria Italica, vmbræ ſuæ diametrum non extendat, in præſenti euentu longè minori ſpatio Tenebras concluſerit, neceſsè eſt. Quæ omnia ex doctrina planorum triangulorum hoc loco ſupponimus; addito etiam hoc alio, quòd cùm ex principijs Optices Sol, de Terræ ſuperficie plus hemiſpærio illuſtret, poſitis motu Terræ, Lunæ regreſſu,

gressu, & Solis Statione, Tenebrarum durationem per tres horas sine nouo, vt dicebam miraculo, possibilem haud fuisse, Id, quia consideranti patet, alia demonstratione hoc loco non eget, ne tractatio prorsùs Mathematica euadat. Ceterùm hoc argumentum valere maxime putamus, si Lunæ interpositione tenebras eas extitisse verosimilius credamus, ne frustra Lunam loco suo motam dicamus; secùs verò si quis cum nonnullis putet, subtractione concursus diuini cum Sole factum, ne luce Mundum radiaret.

QVINTO, De Fide est Solem moueri, & quidem circulariter, quod Capite Nono ostendemus. Cùm verò moueatur circa Terram, quemadmodùm præter experientias Physicas & Mathematicas, ex locis S. Scripturæ adducendis constabit, necessariò consequitur eam in medio constitutam, omnis esse motus expertem, alioqui si moueatur & ipsa, nec ad aliquid immotum perueniatur, quis eiusmodi motus sit finis in præsenti ordine Vniuersi, cum motu Solis constituto assignari minimè potest. Quare Terram stare non solùm per se est de Fide, sed etiam quatenùs immediatè deducitur ex alia propositione de Fide, quæ est, Solem moueri circulariter, in qua propriè virtualiter continetur. Id fortasse eò sit certiùs, si etiam de Fide sit Terram esse Centrum Vniuersi, quod an dici queat, infra in loco videbimus.

Atque hac dicta sint de sensu literali principaliùs intento circa Terræ Stationem, iuxta nostrum intelligendi modum supra explicatum, quatenus etiam, quæ Terræ motui opponuntur faciliùs deducuntur ex Scripturis, & plerunque obuia sunt, & penè ad sensum clara.

Ex quibus vlterius deducitur, si Solem moueri de Fide est, ruere Systema affirmantium, eum in medio quiescere, omni etiam motu conuersionis in seipsum priuatum, quem sui authores Terræ attribuunt.

Solem

Solem moueri omnium Sanctorum Patrum & Interpretum, est vnanimis sententia.

CAPVT OCTAVVM.

PRO motu Solis absolutè, referri possunt omnes illi Patres, & Interpretes antiqui, vt nihil de recentioribus dicamus, qui loca Scripturæ 4.*Reg.*20. *Isai.*38. *Ecclesiast.*48. 2. *Paralip.*32. de miraculo in Horologio Achaz facto loquētia, de vero Solis cursu, & vera retrocessione intelligunt. Origen. *Hom.*3. *in Matth.* Gregorius Nazianzenus *Orat.*19. Augustinus *Lib.*1. *de Ciuit.cap.*8. Author mirab. Script. *Lib.*1.*c.*28. Hieron. 2.*Paralip.*32. Et *in c.*7. *&* 38.*Isai.* Cyril.Alex. *In cap.*39. Theodor. *In Psal.*20. Procopius *In cap.*38.*Isai.* Glycas *part.* 2. *Annal. pag.* 271. *ex Hippolyto, & Eustathio Antiocheno.* Angelomus *In Stromat. lib.* 4. *Reg.* Dionysius Carthusianus *In Isai. cap.* 39. *art.* 67. Beda, Lyranus, Hugo, Abulensis *In cap.* 21. *lib.*4. *Reg.* Thoringus, author replic. *Ad Glos.ord.* qui & bene refellit Burgensem. Longum esset singulorum verba referre.

Huc pertinent & illi, qui extra hunc locum Scripturæ, locuti sunt de motu Solis. Dionysius Areopagita *In Epist. ad Polycarpum.* Iustinus *In confut. Arist. lib.* 2. *de Cælo:* & idem supponit *In resp. ad Quæst.*59. Chrysostomus *In Psal.*134. vbi, *Sol* (inquit) *per totum diem Cælum percurrit, fulgur autem minimo momento temporis vniuersum Orbem Terræ.* Rabi Hacados. *In cap.*1.*Genes.* Isidorus Pelusiotes *Epist.*100. *ad Paulum* Solis cursum supponit, licet eius rei sicut & aliarum Astronomicarum inquisitionem, parum ad virtutem, allaturam dicat, Basilius *In Hexam. Hom.*2.6.9. Et *in cap.*13.*Isai.* Ambrosius *Lib.*4.*Hexam. cap.*5.*&* 6. Augustinus *In Hom. de S.Vincentio Mart.* Et *Lib.*1.*de Gen. ad lit cap.*19. Procopius *In cap.*1.*Gen.* supponit Solem moueri, nec in primo Cælo constitutum. Et super illa verba, *Vocauit Deus lucem diem, Lux* (inquit) *eum cursum absoluebat, quem nunc Sol peragit.* Bonauentura *In Eccles. cap.* 1. docet Solem moueri peculiari modo, Terram stare. Dionysius Carthusianus *Opusc. de Consid. Theol. art.*37. Et *In cap.*1. *Eccles.* Et *In Isai. cap.*39. *art.*12. Theodoretus *Serm.*3. *de Angelis.* Solem ab ortu se attollere diemq; efficere, Et *Serm.* 5. *de Mat. & Mund.* contra infideles Græcos idipsum supponit, cùm dicit. *Neque Sol firmissi-*

mum illud Cælum, per quod assiduè currit eliquare potest, neque dissoluere, sed neque ipsum firmamentum, tametsi humida sit natura, flagrantem Solem extinguit. Sed notandum, à Dionysio Areopagita *Lib.* 1. *de Diuin. Nom. cap.* 4. Et *In Epist. ad Polycarp.* Solis cursum supponi ex principijs naturæ eatenus, vt non nisi vi superiore sistatur: quod ipsum ex eodem asserit Dionysius Carthusianus *Opusc. de Consid. Theol. art.* 57. Et longè ante hunc Isidorus Hispalen. *Lib.* 3. *Orig. cap* 49. *Solem per se ipsum moueri*, ait, *non cum mundo verti, nam si fixus Cælo maneret, omnes dies & noctes aquales existerent, sed cùm alio loco cras occasurum, alio occidere hesterno videmus, apparet eum per seipsum moueri, non cum mundo verti*. Hæc Isidorus.

Quòd verò. Chrysostomus *In Psal.* 90. dicat. *In Centro stans Sol medius dies dicitur*; loquitur de Sole in culmine, seù in vertice existente, in quo, quia præter summam altitudinem minus est ad sensum perceptibilis motus, stare quodammodò videtur. Vocatur autem hæc altitudo, Astronomis, inter alia *Centrum* respectu Hemisphærij, in quo cùm Sol existit, medius dies efficitur. Sic dicitur *Iosue* 10. Sol stetisse *in medio Cæli*, id est sub Meridiem, medioq; cacumine Cæli, vt explicat Sedulius. Et Author mirabilium S. S. apud S. Augustinum, ait, *Iosue Principem Sole posito in medio die præcepisse ne se moueret*. An de hoc medio Cæli intelligatur Tertull. *ad Scapulam*, cùm dicit Solem fuisse positũ in suo Hypsomate, ideò nõ potuisse portentosam illam defectionem luminis, ex ordinario deliquio pati; fusè dabimus in Demonstrationibus Chronologicis; Itaque Chrysostomus non intelligit propriè stare Solem, cum vera priuatione motus, alioqui contradiceret ijs, quæ paulò ante ex eodem *In Psal.* 134. attulimus. Eodem modo dixit Augustinus *In Hom. de S. Vincentio Mart.* videri absolutè stantem, & tamen moueri velocissimè. *Intueris* (inquit) *Solem, & tibi videtur quasi non moueatur, & tamen mouetur. Fortè dices mouetur, sed tardiùs. Vis ratione colligere, quod non sentis aspectu?* pergit deindè explicare celeritatem eius motus. Ita etiam Nazianz. *Orat.* 34. dixit, ratione stabilem, motus expertem, & præterea infatigabilem. *Quid* (inquit) *eũ perpetuò motu agitat, aut circũducit, cũ interim ratione stabilis sit & motus expers, infatigabilis verè, vitæ dator, animantium pater*, &c. Qui modus loquendi supponit motum, sed non variãtem. Quamuis etiã intelligi queat de motu regulari, qui semper vniformiter se habet, etsi nobis irregularis interdũ appareat; & iccircò dici possit motus expers, quòd sit cõstãs, & inuariabilis in perpetuo motu, in illa enim mouẽdi inæqualitate (scilicet apparẽti) *mirabilẽ seruat aqualitatẽ* (inquit) Naziãz. *in quo, & diuinitatẽ refert, qua*

cum

cũ sẽper in actione sit, in æterna beatitudinis trãquilla quiete cõsistit.

Atque hæc de Patribus, qui de motu Solis absolutè loquuntur. De motu circulari agentes, quàm plurimi etiam afferri possunt, cum hac tamen differentia, quòd aliqui inter illos locum illum *Eccles.* 1. *Oritur Sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonẽ*, &c. intelligunt de motu Solis diurno, alij de annua conuersione, alij denique loquuntur de circuitu absolutè. De motu diurno intelligunt. Greg. Niss. Greg. Neocęsar. August. Chaldæus, Chrysost. *Hom.* 12 *ad Popul.* vbi sentit Cęlo immoto Solem cum reliquis syderibus quotidiè circumuolui. S. Thomas *super Iob.* 37. De Annuo motu exponunt Hieronym. Olympiod. Theophilus Alexand. *Epist.* 3. *Paschali*. Glossa. Hugo de S. Caro. Hugo de S. Victore, Albinus, Bonauent. & alij posteriores, secuti interpretem, qui vocem Hebræam propriè significantem, *Circuire*, expresit per Verbum *Flectitur*, indicans videlicet obliquum illum motum inter Tropicos, non obstante motu diurno. Denique de circumlatione absolutè, videntur loqui, Dionysius Areopagita *In Epist. ad Polycarp.* Iunilius *In Com. in Gen.* Procopius *In cap.* 1. *Genes.* Rabi Hacados *ibidem*, & quidam alij. Sed inter alios Claudius Mamertus *In lib.* 2. *de Statu Animæ, c.* 13. eleganter hos omnes motus exprimit. *Nunquid* inquiens, *hoc Cælum visibile non hominibus datum est, aut Solaris fulgor & calor, vel Lunaris globi per incrementa & decrementa variatio, vel astrorum vagus ratusq; circuitus, vel per magnos Orbes ingressus Syderum, & statuta progresio, siue cum dierũ noctiũq; vices variant, siue quia caloris & frigoris alterno fotu mundum temperant, seù quòd dimensis limitibus articulos temporum signant, eodemq; termino linearum tramitem in idipsum redeuntium, per easdem circulorum vias reuehunt, vel quo distinctis numeris, & horis, & musicis interuallis Aethera pingunt.* Hæc ille.

Quare ex omnium Patrum sententia certum est Solem moueri, quocunque tandem motu, proindè non posse esse Centrum quiescens Vniuersi, etsi alioqui Planetas aliquos circa ipsũ in suis peculiaribus circulis moueri ponamus. Quod argumentum, vel si nihil haberemus ex S. Scriptura, efficax esset ad stabiliendam in hac materia veritatem. Mitto hic illos, qui verè quidem supposuerunt Cælum circulariter moueri, errarunt tamen, quòd dicerent per reditum corporum Cælestium ad eadem puncta, in triginta sex millibus annorum, eosdem redituros rerum effectus, qui modò existunt: quem errorẽ meritò condemnarunt Parisienses. Vide Anathem. Stephan. Paris. Episc. contra varios in Fide errores. *Cap.* 5. *num.* 2.

Solem moueri. Et Circulari motu ferri, est de Fide.

CAPVT NONVM.

SOLEM absolutè moueri, habetur *Iosue* 10. *Sol contra Gabaon ne mouearis*. Et. *Steterunt Sol & Luna in medio Cæli, & non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis.* Quæ dicta supponunt Solem moueri, idq; à prima institutione creationis, qua datum est, vt tanquam Luminare maius præesset diei: iccircò dicitur non fuisse antea nec postea tam longum diem. Supponunt deindè, nonnisi miraculosè suum stitisse cursum, obediente scilicet Deo voci hominis. *Ecclesi.* 43. *Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus excelsi, In meridiano exurit Terram, & in conspectu ardoris eius, quis poterit sustinere?* Quo loco & exortus Solis, & progressus ad medium Cæli manifestè significatur. Et paulò infra. *Magnus Dominus, qui fecit illum, & in sermonibus eius festinauit iter:* Vbi velocitas cursus, qua in creatione præditus est, exprimitur. *Isaiæ* 38. Et *reuersus est Sol decem lineis:* quod ipsum narratur 4.*Reg.*20. *Inuocauit itaque Isaias Propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas quibus iam descenderat per decem gradus.*

Scio quosdam velle, miraculum accidisse tantùm in vmbra, & non in corpore Solis, quòd 4. *Reg.*20. non fiat mentio Solis, sicut neque in textu Hebræo: Immò neque *Isai.*38. vbi eadem per epitomen repetuntur. *Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descenderat in Horologio Achaz in Sole, retrorsum decem lineis.* Sed isti conuincuntur, ex lib. Ecclesiast. c.48. *In diebus ipsius* (id est Ezechiæ) *retro rediit Sol & addidit Regi vitam.* Dindè ex 2. Paralip. cap. 34. *Legati missi sunt Babylone, vt interrogarent de portento, quod acciderat super Terram.* Id sanè non aduertissent Babylonij, si tantùm in vmbra Horologij Achaz miraculum contigisset. Denique *Isai.*38. immediatè post allata verba, vt occurreret opinor huic dubitationi, subdidit illa quæ initio attulimus. *Et reuersus est Sol decem lineis per gradus quos descenderat.* Quod autem 4.*Reg.*20. non fiat mentio Solis, nihil refert; satis enim fuit per effectum causam insinuare, præsertim cùm Ezechias hoc signum petiuisset prolongatæ sibi vitæ, non vt

vmbra

vmbra cresceret decem lineis, sed vt reuerteretur retrorsum decem gradibus, vt proinde hic effectus proueniret, non tamen sine applicatione causæ, quæ fuit retrocessio Solis. Vnde cum *Isai.*38. eadem repetantur, quò significetur Isaiam, voto & petitioni Ezechiæ, ad literam vt sic dicam respondere, dicitur; *Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum*, per quas descenderat in Horologio Achaz, &c. immediatè tamen subditur, *Et reuersus est Sol decem lineis per gradus quos descenderat*, vt insinuetur applicatio causæ in qua factum est miraculum.

Hunc eundem locum, de Solis cursu & retrocessione intelligi plerumq; à S.Patribus, vt ceteros taceam, longè certiùs est, quàm quòd probatione indigeat. Eam ob causam Caspar Sanctius, ab altera sententia, quam non parum probabilem iudicarat, deterritus fuit, secuturus alioqui, nisi omnium penè Patrum, & Interpretum authoritas, quemadmodùm ingenuè fatetur, sibi aduersa fuisset.

Solem porrò circulari motu ferri, habetur ex *Ecclesiaste Cap.* 1. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans vniuersa in circuitu pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur*. Quo loco quater insinuat Solem in Orbem ferri, siue demum de motu diurno, siue de annuo, iuxta varias interpretationes, & partium Scripturæ applicationes intelligatur. Epitasis verò illa, quæ habetur in Hebræa, Græca, & antiqua Hieronymi lectione. *Et oritur Sol, & occidit Sol*, continuationem quandam motus absque interceptione significat, vt totus in eundo, & redeundo esse indicetur, eòq; magis, si cum Hebræo per futurum legatur. *Et orietur Sol, & occidet Sol*, tùm ad indefessam motus continuationem significandam, tùm etiam ad exprimendùm, hunc motum Soli, & non Terræ conuenire; hanc enim emphasim habere videtur vocabulum Solis, eo modo repetitum. Quod autem vltimo locò Spiritus appellatione Sol exprimatur, fit vel propter igneam Solis naturam; Vel propter Intelligentiam assistentem; Vel propter motus velocitatem, quem sensum literalem esse dicit Olympiodorus; Vel denique etiam ab effectu, & vita velut rebus inspirata, quòd nimirum annuos cursus explendo, vegetet, & velut spirare, & vigere faciat inferiora, non autem quòd animam habeat informantem, aut viuificantem, quemadmodùm sensere Gentiles apud Olympiodorum, & Origenes de corporibus cælestibus *Lib.* 2. *Periarch. cap.* 7. De ignea Solis natura. Vide Eustathium Antiochenum, quem nuper Leo Allatius non minus eleganter primus è Græco Latinum reddidit, quàm doctis & eruditis Notis illustrauit. Eam ob

ob causam tribuerunt antiqui pro mansione Soli signum Leonis, fortitudinem eius ex agendi virtute significantes, quæ dubio procul ex calida qualitate, & ignea quemadmodùm diximus natura proficiscitur, quam Eustathius ex lumine, & igne coaluisse insinuat, quasi lumen illud quod ante Solis formationem Cælo insplenduit, in Solis deindè corpus collectum ignescere, & lucere perrexerit. Idem ferè habet ex Zenone, Alex. Lycopolyta Philosophus eximius, mox etiam Latinæ luci à Leone Allatio donandus, *In lib. aduersus Manichæos*. A qua sententia nec fortè abhorreant, qui Stellas ex elementis, nempè ex igne, aëre, & aqua cōstare velint. Vide Isaac Syrum *In lib. de Caus. Causar.* quem, ex Chaldæo Latinè loquentem nondum, quod sciam vidi. Is verò *Orat. 5. cap. 7.* vbi hanc de Stellis sententiam asserit, tùm verò ab eiusmodi compositione Terræ elementum reijcit, quasi Deus (inquit) *Stellas vtpote stabilia, & tenuia corpora Terra exemerit*. Verùm hæc omnia quo loco sint habēda, non est huius loci examinare. Placeat interim & hos Patres eius fuisse sententiæ, vt nihil cōmune Terræ cum syderibus aut Planetis esse voluerint, quam natura in medio Vniuersi, atque adeò in infimo loco constitutam esse voluit.

Secundò idem probari potest, *Ex 3. Esdra cap. 4. Magna est Terra, & excelsum est Cælum, & velox cursus Solis, conuertit in gyro Cælum in locum suum vnica die*. Qui Liber vnà cum quarto eiusdem Esdræ, etsi extra seriem librorum Canonicorum, quos Concilium Tridentinum suscipiendos decreuit, seponatur: omninò tamen magnam authoritatem habet vterque, supra Scriptores non Canonicos, nec semel à Sanctis Patribus citantur: Immò in quibusdam Biblijs Latinis, tàm manuscriptis, quàm impressis immediatè post reliquos Esdræ libros reperiuntur. Quamquam hodiè in plerisq; sepositi, ad finem librorum Canonicorum eodem volumine continentur. In re tamen nostra eò maiorem habere debet hic locus authoritatem, quòd vt Olympiodorus insinuat, hæc sententia desumpta sit *ex Cap. 1.* Ecclesiastis paulò ante allegato, secundùm quam aliorum etiam argumentis Solem circulari motu ferri affirmat.

Quid verò aliqui ad hunc locum respondeant, infra *Cap. 13.* vnà cum ceteris argumentis afferemus, & soluemus.

**
*

An

An sit de Fide Terram esse Centrum Vniuersi.

CAPVT DECIMVM.

SI de Fide est Cælum vniuersa continens, esse figuræ Circularis & Sphęricę, fortasse facile quis inferat, de Fide etiam esse Terrã esse Centrum Vniuersi, ex ijs præsertim Scripturæ locis, quibus *Cap.*7. ostendimus Fide teneri, Terram esse deorsum in summa à Cæli altitudine distantia: Tum enim oportebit Cælestis circuli Centrum aliquod esse, cùm Centrum sit de definitione Circuli, hoc verò Centrum posita illa distantia, Terram esse, atque adeò in medio constitutam, quò æqualiter distet ab omnibus Cæli partibus, respectu quarum ipsa dicitur esse deorsum, Cælum verò sursum.

Etsi verò Mathematicis rationibus, vt *Cap.*2. diximus, sat certum habeatur Cælum esse Sphæricæ figuræ; non defuere tamen inter Patres, qui ex varijs Scripturæ locis aliter sunt opinati, plures verò hanc disputationem tanquàm pro tempore impertinentem, non sunt ingressi; alij verò non Cælum vniuersum, sed Planetas duntaxat, puta Solem & Lunam, circa Terram moueri videntur adstruxisse; denique alij quibus fauent Chrysost. *Hom.*12. *ad Popul.* & August. *Lib.*2. *de Gen. ad lit. cap.* 10. Cælo etiam stante & non moto, Solem & sydera conuersiones suas aut reipsa peragere, aut peragere posse saluis omnibus phænomenis existimarunt. Ob quam causam non videtur adeò certum Terram esse Centrum Vniuersi, vt de Fide asseri queat.

Quin immò licet de Fide sit Solem circulo moueri, quia tamen iuxta Systema vulgatum, suum habet Orbem eccentricum: respectu huius non potest tota Terra dici propriè Centrum, ita vt sit fixum; immò verò ne secundùm partem quidem, quando eccentricitas illa si Albategnio credendum, 38. semidiametros Terræ, vel iuxta Ptolemæum 48. cum quadrante proximè contineat.

His non obstantibus existimo probabilius, de Fide esse Cælum esse figuræ Sphæricæ. Primò id firmiter elicitur ex motu Circulari Solis, quem Fide haberi, iam ostendimus; omninò enim par est, & motum Solis ad figuram Cæli perfecta quadam symmetria concinere. Nec obstat huic rationi, quòd dicebatur Orbem Solis esse eccentricum, quando Terra in ratione Centri, non consideratur respectu Orbis

partialis, sed respectu totalis, qui toti mundo concentricus est, ita vt verus motus Solis semper referatur ad Centrum Vniuersi, ex quo etiam nobis consideratur, etsi Medius & apparens motus, principaliter spectet ad punctum eccentrici, cui insidet angulus eiusdem motus, vt angulus Veri motus super Centro mundi.

Elicitur secundò ex *Ecclesiast. cap. 24. Gyrum Cæli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui*. Quæ verba nihil obstat, quo minus respectu Cæli simpliciter & propriè, & absque figurata locutione accipiantur. Et cap. 43. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo, Gyrauit Cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum*. Quæ verba eodem modo propriè sumenda sunt, de arcu imitante Cælum in gyro, & circuitu suo, vt proinde rectè inferri queat ex illis, Cælum esse Sphæricum, & rotundum.

Accedit S. Hieronymus *Ad Ephes. 3.* super illud, *Quæ sit latitudo, & longitudo*, &c. Vbi ait, ex Ecclesiaste à plerisq; colligi Cælum esse rotundum, & in Sphæræ modum volui. Locum ipse non indicat, sed videtur hic esse *Cap. 1. Oritur Sol & occidit Sol, & ad locum suum reuertitur*: Est enim motus circularis proprium, ad eundem locum recurrere vnde cæpit; rursum verò, motus circularis ita proprius est corporis Sphærici, nihil vt alteri magis. Quemadmodum autem Hieronymus ex motu circulari Solis, colligit Cælum esse rotundum, immò à plerisq; colligi dicit; ita & nos ex eodem motu tanquam harmonia quadam ad totius figuram temperata, deduximus totum Cælum esse Sphæricum atque rotundum. Cur autem nonnulli Patres diuersum videantur sensisse, diximus supra *Cap. 2.* Certè S. Augustinus, qui pro contraria opinione agmen ducere poterat, veriori sententiæ postmodùm animum suum attemperauit, vt patet ex ijs quæ ibidem diximus, & manifestè colligitur, ex *Lib. 1. de Gen. ad lit. cap. 10.*

Accedunt omnes illi Patres, qui Cælum Vniuersum moueri putãt. Inter quos Dionysij Areopagitæ summa post Canonicos Scriptores est authoritas. Hic verò *In Epist. ad Polyc.* expresè supponit Cælum Vniuersum moueri, cùm eius prodigij, quod Sol iussu Iosue steterit in medio Cæli, duplicem ponit modum; Vel vt vnà cum Solis, & Lunæ Orbibus, vniuersa Cælestium globorum machina constiterit; Vel vt Luna duntaxat ac Sole subsistente, reliqui Orbes tàm superiores, quàm inferiores, ordinarium cursum peregerint. Hic secundus modus admirabilior videtur Dionysio, prior tamen, qui dispositionem Cælestium Orbium nihil inter se mutat, alijs videtur verisimilior. Pro nostro instituto, vterque perindè est, vterque à Dionysio

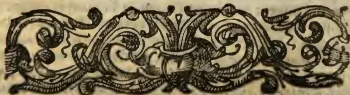
affir-

affirmatus. Accedit alter Dionysius, qui *de Considerat. Theo art. 57.* motum Cæli circularem dicit esse naturalem, loquitur autem de toto Cælo, idque probat ex priori Dionysio *Lib. 4. de Diuin. Nomin.*

Accedunt alij tàm Sancti Patres, quàm Scholastici, qui Cælum rotundum esse, & circulariter moueri, præter Empyreum, de cuius motu non constat, aut supponunt, aut rationibus adstruunt. Nec discedit S. August. *Lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 10.* licet enim admittere videatur, Cælo etiam non moto, sydera moueri posse, & officio suo fungi; ad dubium tamen illorum, qui quærebant, quomodò Cælum moueri possit cùm dicatur firmamentum; respondet, *non cogere nomen firmamenti, vt stare Cælum putemus, Firmamentum enim non propter stationem, sed propter firmitatem, aut propter intransgressibilem terminum superiorum & inferiorum aquarum, vocatum, intelligere licet.* Huc etiam faciunt Philosophi & Mathematici, qui id varijs demonstrationibus pro explorato habent.

Accedunt denique omnes illi Patres, qui Terram in medio Vniuersi constitutam esse volunt, de quibus diximus supra *Cap. 4.* In his Basil. *Homil. 1. in Hexam. Vniuersi* (inquit) *medium inferum esse locum nostra demonstrauit oratio*; Loquitur autem exprefsè de Terra, vt legenti patet. Simile quid habet *Hom. 9.* Ambrosius verò *In Psal. 118. in Octon. 12.* idem ex S. Scriptura *videri significatum* insinuat; quasi dicat non solùm id sua sententia, sed etiam Gentilium Philosophorum opinione cognitũ haberi, immò quod maius est, S. Scripturę conforme esse. Accedit Anastasius Synaita, qui *Lib. 1. Anagogic. Contempl. in Hexam.* multis supponit atque etiam asserit, Terram esse Centrum Vniuersi: quamquam doctè refellat dicentes, *Terram esse principium Vniuersitatis, vt quæ sit Centrum Orbis Cælestis, atque adeò Orbe, seù Circulo antiquius*: hos dicit Logicè magis quàm naturaliter, considerare, quasi humana arte & naturæ consequentia non supernaliter Deus operatus fuisset; nec simul Cælum & Terram creasset: & alioqui non fuisset dicendum, *Fecit Deus Cælum & Terram*, vel vt ipse loquitur *Sphærã deindè Terram Centrũ, oporteret enim reuera cõtra dicere Fecit Deus Terram & Cælum, seù Centrum & tum Sphæram.* Accedit & Claudius Mamertus *Lib. 2. de Statu Animæ, cap. 4.* vbi *Imũ certè*, ait, *elementorũ omnium Terra est, In rotundo scilicet illud imum constat esse, quod medium est, quia in rotundo imum non est.* Denique S. Thomas vt vidimus *Cap. 4.* ita loquitur *In Opusc. 10. art. 16.* vt dicere videatur, attento ordine Vniuersi, ad quem pertinet quòd Terra sit in medio collocata, absque fidei periculo tolerari non posse, si dicatur ab Angelo moueri posse totã molem Terræ extra suum locum.

His positis. Cùm de Fide sit Solem Circulari motu ferri, & hinc inferatur probabiliùs esse etiam de Fide, Totum Cælum moueri eodem motu, atque adeò Sphæricam habere figuram; cùm præterea de Fide sit Terram esse in infimo loco, certòq; colligatur ex Scriptura, Cælum circa Terram moueri: motus autem circularis requirat aliquod immobile circa quod feratur, & hoc immobile, de fide sit Terram esse, quam sicut de fide est, esse in infimo loco, ita iunctis Patrum sententijs, de fide probabilius est, esse in medio Vniuersi constitutam, atque adeò puncti fixi vicem habere: His inquam positis, probabilius etiam est de fide esse, quòd Terra sit Centrum Vniuersi: quod hoc loco pro instituto satis erit. Dico probabilius esse, nam si quis ex modo dictis Syllogismum conficiat, quemadmodùm potest, cuius vtraq; præmissa sit certa de fide, etiam conclusio dubio procul de fide certa erit. Porrò cùm dico totum Cælum in circulum ferri, non derogo fluiditati, vtrumq; enim simul stare potest, quemadmodùm si Terra cum mari fluido circumferretur. Vt enim Mare suis terminis, ita Cælum suis conclusum est, non vt minimè voluatur, sed ne defluendo transgrediatur. In quo deinde si plures Orbes iuxta Patrum loquendi modum notantur, non tàm Orbium solidorum inter se diuisio, quàm periodica stellarum, & planetarum in liquido, ipsiusq; Cæli syderei itinera designantur.

Quo

Quo pacto sint de Fide propositiones hactenus affirmatæ.

CAPVT VNDECIMVM.

PRIMA PROPOSITIO. *Terra in æternum stat*, vt opponitur motui locali secundùm totum, est de Fide, non directè vel primariò; sed indirectè & secundariò, immediatè tamen. *Primum patet*. Quia Terram in æternum stare modo dicto, nec principalier proponitur ad credēdum tanquam fundamentum Fidei Christianæ, nec de se est necessarium ad beatitudinem obtinendam tanquam articulus fidei. *Secundum patet*. Quia ex opposito eius, sequitur aliquid contrarium Fidei, falsa nimirum esse loca Scripturæ, ex quibus id manifestè deducitur, & plura alia quæ his sunt connexa. *Tertium patet*. Quia est aperta testificatio diuina, simplex, & eiusdem rationis in omnibus propositionibus: etsi fortasse quoad nos non sit sufficienter applicata, quod est per accidens. Est præterea immediata, quia non continetur in alia propositione reuelata, neque tanquam pars in toto, neque tanquam effectus in causa, nec denique formaliter tanquam in re omninò eadem, aut quouis alio modo.

SECVNDA PROPOSITIO. *Terra in æternum stat*, quatenùs opponitur motui Circulari, eo modo, quo à suis authoribus asseritur; non est de Fide directè & primariò, sed indirectè & secundariò. Vtriusque dicti, est ratio eadem quæ superioris propositionis, & ex opposito huius, sequitur Solem quiescere, Terram non esse stabiliter appensam in nihilo, quæ sunt contra Fidem. Est verò de Fide partim immediatè, quatenùs continetur in ijs S.Scripturæ locis, quæ ex sua stabilitate, negant Terræ motum localem secundùm totum, quem tamen authores sui attribuunt eidem Terræ, circumlatæ per omnes Cardines in Orbe magno.

TERTIA PROPOSITIO. *Terra in æternum stat*, quatenus significat durationem. Est de Fide indirectè, & secundariò ijsdem de causis; Ex opposita enim sequitur, falsam esse comparationem à Scriptura adhibitam, cum Generatione prætereunte & adueniente. Iccircò dici potest esse etiam de Fide partim immediatè, quatenùs ex intentione dicentis clarè significatur; partim verò mediatè, quatenùs in hac propositione, *Generatio præterit, & Generatio aduenit*, vel con-

continetur virtualiter, vel secundùm nostrum concipiendi modum ad positionem eius necessariò infertur ex connexione relatiua.

QVARTA PROPOSITIO. *Cælum esse sursum*, & *Terram deorsū*. Est de Fide directè & primariò, & partim mediatè. *Primū patet*. Quia continetur in ijs propositionibus, quibus Christus significatur descendisse in Terram, ad salutem hominum procurandam, & ea peracta rursum ad Cælos ascendisse, qui est articulus Fidei, necessariò sub his terminis credendus ad beatitudinem obtinendam; Et eo semel negato, non solum plura destruentur, in Scriptura quocunque modo contenta, sed quæ tanquam articuli Fidei, atque ideò necessaria ad salutem, siue explicitè, siue implicitè credenda, proponuntur. *Secundum patet*. Quia Cælum esse sursum & Terram deorsum, passim disertè & clarè, immò & cum sufficienti applicatione proponitur: quod est esse in se & immediatè reuelatum; deindè continetur in ijs propositionibus quæ sunt articuli Fidei, vel tanquam in re omninò eadem, vel tanquam pars in toto potentiali: verè enim si Christus ascendit ad Cælum, ascendit etiam sursum, iuxta illud *Ad Colos* 3. *Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Patris*, &c. quod est esse mediatè reuelatum.

QVINTA PROPOSITIO. *Solem moueri*, siue absolutè siue circumlatione. Est de Fide indirectè & secundariò, sed immediatè. *Primum patet*. Quia non est articulus Fidei, sed ex opposita sequitur aliquid contra Fidem, non solùm ex eò, quòd cùm expressè dicatur in multis locis Solem moueri, id negare, esset arguere Scripturam falsitatis; verùm etiam, quia in plerisq; de prouidentia Dei non rectè sentiendi crearetur periculum, nec absolutè dici posset *Ad Rom*. 1. *Inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspici, sempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem*. Quæ si ex vlla creatura verificantur, maximè ex consideratione Solis, idq; manifestò patet, nedum ex varijs dictis S. Scripturæ *Genes*. 1. *Ecclesiastici* 43. sed etiam ex Sanctis Patribus, & varijs antiquorum Philosophorum, lumine naturæ inditis opinionibus. *Secundum patet*. Primò ex multis & apertis S. Scripturæ locutionibus, vt nulla explicatione egeant: deinde ex ipsa materia & fine propter quem Sol creatus est, & per se primò cum talibus qualitatibus institutus; denique quia Solem moueri, secundùm se est reuelatum, & non quatenùs virtualiter vel formaliter, vel quocunque alio modo continetur in alia propositione, immediatè & primariò reuelata, vt ea ratione mediatè reuelata dici queat.

SEXTA PROPOSITIO. *Terram esse Centrum mundi*, si quem-

quemadmodùm diximus probabilius est, esse de Fide: erit de Fide indirectè & mediatè. *Primum patet*, quia ex opposito sequitur Terram non esse appensam in nihilo, nec esse remotissimam à Cælo, (contra pleraq; loca Scripturæ) quemadmodùm esse solet Centrum à partibus sphæræ extremis, vel circuli peripheria. Præterea aliquod aliud corpus immobile constituendum erit in medio Vniuersi, quod iuxta præsentem ordinem, absque præiudicio Fidei fieri vix potest, præsertim si corpus Solis constituatur loco Centri, vel quodcunque aliud corpus, quod supra, vel circum, & iuxta Terram mouetur, aut quouis modo agitatur. *Secundum patet*. Quia Terram esse Centrum Vniuersi, continetur in ijs propositionibus Scripturæ, *Ecclesiastici* 24. & 43. ex quibus elicitur Cælum Sphæricæ esse figuræ, qualis competebat corpori perfectissimo, & ad motum instituto; iuxta ea quæ Capite superiori adstruximus.

Ceterùm quod hic monemus, est, nos in hoc discursu eatenus vti huiuscemodi terminis syncategorematicis, *mediatè, immediatè, directè, indirectè*, & id genus, quà iuxta Theologicam acceptionem, ad nostram sententiam explicandam adhiberi potuerunt, ne si fortè cuipiam iuxta varias habilitates aliter sumi posse videantur, in alienam à nostro intento discedat interpretationem, rei minus accommodatam.

Posito

Posito quòd Terræ quies sit de Fide, an liceat in contrarium disputare.

CAPVT DVODECIMVM.

DICO primò, posito quòd sit de Fide, & sufficienter propositum, Terram stare, nullo modo licere contra disputare. Patet Quia si dubitare non licet, multò minus ob periculum proteruè disputare. Et ne alioqui ex pruritu, & calore curiosæ contentionis, facilior sit lapsus in manifestos, atque etiam in pertinaces errores; neque solùm vt quis priuato cum periculo male sentiat, verùm etiam publico malo alios in sententiam pertrahat. Difficile quippe est conceptam opinionem tenere, cui quoquo modo adhæreas, & coronam male feriatorum nactus sis, vbi effundas. Quod quidem periculum arcessere ex præsenti argumento magis procliue est, quàm ex quibusdam aliijs quæ subinde in Philosophia & Theologia, vt mox dicemus, disputantur; de quorum veritate ita religiosè constat apud omnes doctos, nemo vt Christianus vnquàm dubitarit.

Dico secundò, licere ex hypothesi assumpto motu Terræ, vti ad putationes Mathematicas conficiendas. Patet tum ex consensu Ecclesiæ, quæ Copernicanæ putationis vsum permittit, etsi principia ex quibus illa deducitur absolutè damnet, iuxta ea quæ infra dicturi sumus in responsione ad Septimum Argumentum, ex sententia S. Congregationis Indicis: tum quia saltem ex hoc capite non omninò pœnitendus hinc existere potest fructus, si Matheseos iuuandæ gratia exerceantur ingenia, magisq; ac magis explorata systematis falsitate, contrario perficiendo opera detur. In quo tamen operoso negotio semper meminisse iuuabit eorum, quæ supra *Cap.*4. ex Sanctis Patribus attulimus, & præsertim Ecclesiastis dicentis. *Cap.* 3. *Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsq; ad finē.*

Porrò in vsu calculi Copernici duplex esse potest progressus. Alter ex hypothesi purè Mathematica, quæ tamen à principijs veris & physicis etiam putatis, minimè censeatur pendere. Alter ex hypothesi, quæ existimetur principijs naturalibus & veris, vel quæ talia habentur niti, & ex eisdem conclusiones certas ac demonstratas; vel quæ tales reputantur, deducere.

IVXTA

IVXTA primum, licet eatenùs operari, vt posito illo systemate pleraq; phænomena explicentur, periodiq; omnes motuum, & quicquid huc spectare potest, arithmeticè & velut ex arte subducantur; non aliter quàm si ex positionibus Ptolemæi, aut quibusuis alijs præter Copernicanas censerentur. Ceterùm sicut Mathematicus si postulet lineam dari infinitam, aut quauis quantitate continua maiorem vel minorem, rectè concludet superstrui posse triangulum infinitum, neque tamen verum erit in rerum natura dari lineam infinitam; rectè præterea deducet lineam esse longitudinem sine latitudine, & profunditate, si punctum fluere, & lineam esse fluxum puncti supponat, quod tamen reipsa falsum est, & physicè impossibile: denique aptè concludet posse absolutè, & simpliciter esse maiorem Orbium & Planetarum magnitudinem, itemq; distantiam à Sole posito in Centro, neque tamen (attento præsenti ordine Vniuersi) verum erit, aut immensam esse eam magnitudinem, aut eam syderum distantiam, vt quæuis stella Sole sit maior, & libero oculo diametri mensurabilis; Ita prorsus dato Systemate Copernicano, etsi falso & à ratione alieno, deduci possunt putationes veræ, eademq; principia vaga (vt hinc etiam falsitas arguatur & incertitudo) applicari possunt ad alia, quæ in physicis genuinas habent causas. Sic quippè dato motu Terræ, non nemo periodicos Solarium macularum cursus, in variam Terræ circumuolutionē reduxit, etsi ab alijs aliæ demonstratæ sint causæ: Sic fluxum & refluxum Maris tot pridem rationibus physicis explicatum, in eundem motum referre quidam conati sunt, minus felici ausu, sed vt rectè audere viderentur, qualitatem Terræ magneticam indiderunt, eâdem opera quæuis alia imaginaria excogitaturi, vel si Terram animal magneticum esse affirment; In quibus tamen fortasse liberiùs, & ridiculè disputatur. At in Systemate Copernicano, progredi licet eatenùs, vt examinari tantùm queat, an ex falsis illis positionibus, rectæ & cum sydereis motibus cohærentes eliciantur supputationes.

IVXTA alterum sensum, in vsu calculi Copernici eatenùs est progrediendum, vt nedum de principijs, nisi ostendendo eorum falsitatem, sed neque de ipsa putatione tanquam ex vera hypothesi pendente, liceat disputare: Idq; tum ob rationes initio Capitis adductas; tum quia puri Mathematici, si in plerisq; alijs, in præsenti argumento ad physicas, atque etiam Theologicas rationes reducto, non discernunt, quid ex quo sequatur, necessitate vel consequentiæ, vel consequentis; icircò non solum puralogizant, sed etiam inepta & falsa Scripturarum interpretatione errant, alijsq; periculum errandi creãt.

Ob quam, inter alia causam, rectè cauit S. Congregatio Indicis, ne quid præter vsum calculi Copernicani, circa hypotheses stabiliendo affirmaretur.

Non est eadem ratio multorum aliorum, quæ quamuis de fide esse non nesciantur, citrà periculum & prohibitionem in vtramque partem disputantur; Velut an Mundus sit, vel potuerit esse ab æterno, & hoc posito, qui status rerum futurus fuisset, quomodò item generatio possibilis, pluraq; alia quæ vel in Philosophicis, vel in Theologicis agitantur, De Prima causa, De creatione, Infinito, Rerum animatione, De animorum immortalitate, & id genus haud pauca. In his enim non facilè tanquam ex sensibilibus paralogizatur, & vera sine ambiguitate discernuntur à falsis, quæ interdum verosimilia videntur, denique contraria de fide Veritas firmissimum assensum, & vsum apud omnes, vel mediocriter doctos obtinet. Quamquam in ijs quæ non sunt de fide, liberiùs disceptatur absolutè & absque vlla hypothesi, dummodò discernantur, quæ sunt contra principia naturalia, & per se nota.

Contra, in præsenti de Terræ motu, & Statione Solis, argumento, puri Mathematici, quia putationes suas ex positionibus Copernici, ad numerum cadere subinde experiuntur, non facilè abcipiunt se ex falsis principijs vi consequentiæ operari, sed ea tanquam vera sumunt, immò in Postulata & Axiomata dirigunt, & in Mathematicis paralogizare assueti, si quas ad rem suam ex Theologicis suppetias se habere putent, non vno modo errant.

PRIMO enim, quòd attinet ad pura Mathematica, frequenter contingit in illis paralogizare, ob sensibiles vt putatur interdum, sed non ex veris causis ductas demonstrationes, quemadmodum multis accidit in quadrando circulo, in duplando cubo, perpetuando motu, & sexcentis alijs, præsertim cùm non à priori deducunt necessarios effectus, sed quemadmodum fit in re præsenti, à posteriori venantur effectuum causas imaginarias. Ac vt in Theologicis omnes ferè Hæreses ex similibus natæ sunt paralogismis, ità in Mathematicis inducuntur errores quàm plurimi. Proinde quod docet Gerson *Propos. 5. De sensu Liter. Sensum Logicalem verè in assertione Theologica, non excusare asserentem, quin talem assertionem debeat reuocare, si falsa sit in sensu Theologico literali*; simili quadam ratione dici potest in Mathematicis, non excusari à falsitate demonstrationes quasdam apparentes, quæ reductæ ad vera principia, falsitatem illicò produnt. Sanè cùm problema Mathematicum ferè eiusmodi sit, vt vtraque pars firma ratione probari queat, facilè eò delabuntur incauti, vt se Theore-

maticè demonstrasse arbitrentur, nec contrarium vllo modo statui posse.

In hoc genere inueniuntur non pauca, quæ contra Eccentricos, & Epicyclos à diuersis obijciuntur. Inter alia, *Quòd si Luna moueretur in Epicyclo, in perigæo aliam apparituram Lunæ medietatem, quàm in apogæo, proindè non semper eundem Lunæ vultum visui obijciendum, quod est contra omnem experientiam*. Quo argumento qui vtuntur, non attendunt, Lunam in Epicyclo moueri circa proprium Centrum, motu Epicycli lationi conformi, verùm in contrariam partem, vnde consequitur eandem semper Lunæ maculatam faciem nobis apparere; neque in hoc motu mirabilius aliquid euenit, quàm in motu Terræ, contrario motui eiusdem diurno, quem fingunt authores sui. Ita qui argumentantur ab Epicyclo Veneris, *quasi is tantæ sit magnitudinis, vt per Centrum Terræ ducatur*: non discernunt inter gradus & partes, quarum sexaginta continentur in semidiametro Eccentrici, nec quoties semidiameter Eccentrici & Epicycli contineat semidiametros Terræ; quem numerum si subducant à distantia Terræ à perigæo Epicycli, tantam inuenient distantiam Epicycli à Terra, vt ea Mercurij, & Lunæ Orbes commodè recipiat, nedum Epicyclus Terram attingat, multoq; minus per Centrum Terræ ducatur. Quamquam cùm Eccentrici & Epicycli, imaginarij sint duntaxat, dum per eos de reliquo phænomenûm ratio appositè reddatur, qualiscumque in iis magnitudinis excessus fingatur, minus rei incommodet, quàm si Terra physicè moueri affirmetur, vnde præter multa Veræ philosophiæ contraria, illa etiam in rebus incommoda consequuntur, quæ Ptolemæus contra dictum motum argumentando adducit, ad quæ nonnisi ridendam affert responsionem Copernicus, vt inter alios Iul. Cæs. La Galla *In lib. de Phænomenis in Orbe Lunæ Cap. 7.* aduertit.

Similia plura accidunt in Systemate, quod Terram motam in magno Orbe, Solem vero in Centro locat, cuius contrarium cùm hactenus, seclusa etiam S. Scriptura, constanter verificatum sit, redditis ad amussim omnium Phænomenûm causis; multi nihilominus ad alteram partem inclinantes, & quibusdam rationibus apparentibus eam stabilientes, constantiùs se rem totam demonstrasse putarunt, quàm vt contrarium dici posset.

In hoc genere sunt ij, qui per Terræ motum, nec aliter, affirmant saluari Luminarium coniunctiones: *Nam celebratâ modò in hoc Cæli puncto Synodo, digressisq; luminaribus, antequàm Luna 360. sui Orbis gradus emetiatur, Sol interea proprio motu confecit gradus* 29.

& amplius; itaq; à Luna nequaquam attingetur, quando hæc nonnisi ad punctum prioris Pleniluny, vnde recessit, hactenus potuit pertingere; proindè nisi motu Terræ, gradus à Sole peracti compleantur, quo pacto sequens in diuerso puncto Nouilunium contingat, nequit intelligi. Ita ferè isti. Sed nimirum paralogizant, ponentes Solis & Lunæ Orbes concentricos, & eatenus componentes motum Lunæ in Zodiaco, cum motu in proprio Orbe, & Solis in Ecliptica, nec rectè adhibentes Medios motus vulgò vsurpatos. Positis quippè Eccentricis & Lunæ Epicyclo, ita partes periodici motus, quæ inæquales apparent, æquantur ex præscripto, nulla vt inæqualitas intercedat. Nam lineis Veri & Medij motus, regulariter super suo Centro incedentibus, etsi rationes Orbium ac Centrorum, alia fortasse puncta Cæli respiciant, ita omnia Lunæ Phænomena, nostro aspectui, qui est loco Centri Mundi se se efferunt, vt æquales anguli, semper contineant aut æquales angulos, si circuli sunt æquales, aut similes & proportionales, si circuli sunt inæquales, & præterea quando differunt linea Veri & Medij motus, semper cum Augis linea constituant angulos æquales. Ex quo necessariò consequitur, vt his angulis respondeant similes arcus Eccentrici & Zodiaci, semperq; loco & tempore debito eueniant Nouilunia, ceteraq; Lunæ schemata, attentis tàm in coniunctione, quàm in oppositione media, & extra hos situs, varijs centrorum Epicycli & Eccentrici, nec non lineæ Medij motus Solis positionibus. An verò tot seculis adhibita huiusmodi æquatione quippiam peccatū est, quo minus proportiones motuum Solis & Lunę rectè dispensarentur, etiam absque fictitio Terræ motu? minimè verò.

Adde positis etiam Orbibus Concentricis, non rectè istos argumentari; Quæ enim circa idem punctum in Orbem voluuntur, similes peripherias æquali tempore transcurrunt, atque adeò æquales angulos Opticos intercipiunt, ac proindè sicut spatia, quia paribus angulis subtenduntur. (*per 33. Sexti*) sunt æqualia, necnon motus per illa peracti æquales; ita consequens est puncta Neomeniarum neq; quicquam ab altero Luminarium aut præuerti, aut non attingi, sed suis temporibus & locis debitis cōtingere, etsi alioqui Sol, quia remotior est, tardius moueri videatur quidem, reipsa tamen velocior fit motus, ideoq; longè maiorem Eclipticæ ambitum, quàm Luna percurrat. Ceterùm quo vitio laborat hoc argumentum, eodem, aut simili affecta sunt cetera, quibus authores sui apodicticè volunt ostendi Terræ motum, & varias inde consecutiones circa Planetarum lationes deducere.

SECVNDO, quòd attinet ad ea, in quibus Mathematici à

S.Scriptura vel metuunt, vel suffragium petunt, multis etiam modis contra ipsam Scripturam, contra Sanctorum Patrum interpretationem,& communem Theologorum sententiam paralogizant & errant. Aiunt in primis, *Sacras literas de rebus vulgaribus, in quibus illarum institutum non est homines instruere, loqui humano more. vt percipiantur, ijsq; vti quæ sunt apud homines in confesso, ad insinuandã sublimiora & diuina.* In qua doctrina peccãt primò, cùm supponũt ex Solis motu & Terrę Statione,& similibus nõ esse institutũ S. Scripturæ homines instruere; id enim est apertè cõtra ea, quæ traduntur *Eccl.* 1. Et *Ecclesiastici* 24. & 43. Et alioqui frustrà scripsisset Moyses historiam creationis, nisi ad instructionem fidei, morum, & scientiæ ad homines dirigere voluisset, neque enim instructio historica aliam habet finem, quàm morum quæ in ipsa fundatur præceptionem. Deindè peccant, quia non discernunt aliud esse, loqui cum hominibus humano more, aliud ex falsis ducere illos in cognitionem veri. Nam vt certum sit ex ijs quæ apud homines sunt in confesso, insinuari sublimiora & diuina, siue parabolicè & similitudinariè, siue alio quocunque modo; nunquam tamen ex ijs quæ reipsa falsa sunt, & contra sensum aut opinionem humanam, consueuit S. Scriptura aut similitudines sumere, aut quouis alio modo docere. Quare errant boni isti Mathematici, cùm ex prædicta doctrina sua, subsumunt, *Non esse mirum si S. Scriptura sensibus loquatur humanis, siue scientibus hominibus, siue ignaris, tunc, cùm rerum veritas à sensibus discrepat.* Quo pacto autem Moyses, ex apparentibus locutus sit ad populum rudem, infra Capite vltimo patebit.

Rursum, cùm suam doctrinam ex eo confirmant, *quòd nemo nesciat Poëticam esse allusionem, Psal. 18. vbi sub Imagine Solis; cursus Euangelij, & Christi in mundo exultantis peregrinatio decantatur:* non distinguunt inter sensus mysticos, & literales, in quibus illi fundantur: Et nisi literales veri sint, mystici non rectè significantur. Cùm verò subsumunt *priorem apud Hebræos fuisse Poësim*, ad parerga dilabuntur, nec icircò cõficiunt impropriè locutos esse in literę veritate, aut Moysen, aut Dauidem, aut Salomonẽ, aut quemuis alium Scriptorem Canonicum, quemadmodùm locuti sunt Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, ceterique profani, quos ipsi vt Diuinos colunt. Denique cùm addunt, hunc Scripturæ locum expressum imitatione Virgiliana, *Tithone croceum linquens aurora cubile*, more suo Theologizant.

TERTIO. Cùm ponunt, *non egredi Solem ex Horizonte tanquam è Tabernaculo, etsi sic oculis appareat, idq; sciuisse Psalten,* qui

qui tamen mouere Solem existimabat, propterea quia oculis ita apparet: non intelligunt se imponere Psalti & Scripturæ, quasi ea, literæ sensum in falso & apparenti fundare velit: neque enim ex oculorum deceptione, aut imaginaria comprehensione, sumi potuit aut debuit idonea secretiori Spiritus sancti instituto Veritas, vt quod reuera falsum esset, & tantùm in specie apparens, nec in literæ veritate contra morem Scripturæ fundatum, inde Euangelij, adeòq; filij Dei cursus in terris abumbraretur. Quod porrò addūt; *Dauidem suo intento potitum, magnificentia nimirum Dei patefacta, quæ effecit, vt id ità oculis repræsentaretur:* iterum paralogizant, non intelligentes Dauidem non suo, sed Spiritus sancti intento seruijsse; cùm ipse fortasse nesciret, quid mysterij in litera à se prolata contineretur; neque enim necessè est, vt quæ instinctu & motione diuina proferunt, dati Prophetæ aut in se videant, aut in symbolis suis reipsa cognoscant. Eòdem recidit, quod de Iosua iubente Solem stare in Medio Cæli imaginantur, non animaduertentes, Deum authorem falsi imprudenter argui, cùm veritatem Fidei, in re apparente, & mysticum sensum per visibilia fictè & falsò apparentia, ipsum fundasse velint.

QVARTO. Cùm hanc interpretationem, quam aliqui ex Copernicana Hypothesi tanquam absurdam adstruunt, *Sol stetit*, id est, *Terra stetit*, dicunt esse *eorum qui non perpendunt, solam esse verborum contrarietatem intra limites Optices & Astronomiæ, nec extrorsum in vsum hominum se efferre:* ipsi non perpendunt, quàm sibi & veræ Philosophiæ contradicant. Si enim Terram stare, & Solem ferri iuxta sensum hominum, & secundùm apparentiam tantùm, volunt; certè iam hæc contrarietas extrorsum se efferre, & in vsu hominum versari debet, præsertim si præter Philosophiam communem contingat, vt deceptio sensus particularis circa sensile cōmune quale est motus, nec à proprio sensu (non variāte puta obiecto) nec denique à ratione possit corrigi, nisi multa absurda concipiat intellectus, quorum formæ nunquam in sensu præcesserunt: quemadmodùm continget in præsenti euentu. Vt enim quis Solem stare, ratione deducat; Terram moueri concipiat necessè est; omniaq; ea monstra intellectu formare, quæ authores huiuscemodi motus, necessariò fingenda, & tanquam vera accipienda putant, *Cælum nimirum stare, sydera Firmamenti, à reliquis Astris penè immenso spatio remota esse; Grauia non tendere ad Centrum Vniuersi, nec sursum proiecta descendere ad perpendiculum, sed cum aëre raptato circumferri*, & sexcenta id genus alia.

Deindè si Sol moueri videtur, quia Terra verè mouetur, vt hæc

vnica

vnica sit causa in radice, motus Solis apparentis; nulla est contrarietas intra limites Opticæ, nisi etiam sit intra fines Naturæ, & verè dicetur *Sol stetisse*, id est, *Terra stetisse*, vel si illatiuè & simpliciter reciprocando id efferatur, quemadmodùm liquet ex Hypotheticis causalibus, *Sol est, dies est*, & id genus, eodem modo siue interpretatiuè, siue causaliter & inferendo, atque etiam per simplicem conuersionem prolatis; & alioqui nulla vnquam erit conuenientia Physicæ cum Optica, quod nemo rectè dixerit.

Ceterùm si motus Solis apparens, in motum Terræ verum referatur, consequens est, vt tum Terra stante, Sol quoque minimè moueri sit visus, sed verè stare deprehensus, & vicissim ex Statione Solis, velut à signo, Terræ quoque Statio explorata, idq; vel ratione, vel sensu, vel vtrisque. Si ratione, nonnisi propter eandem vbique parallaxim respectu Solis fixi, quæ, quia Terra etiam antea mota, & Sole ex Hypothesi verè stante semper similis, vel eadem fuit, tunc quoque cùm Terra stetit, moueri à ratione iudicari debuit, quod implicat in terminis: Vel si similitudo parallaxis refunditur in apparentem antea Solis motum, in hoc etiam euentu, cùm eadem omninò sit, Solis quoque motus apparens, ad sensum inuariatus manebit, proindè cùm Terra etiam stante, Sol moueri apparenter videatur, huius motus apparentis physicam causam aliam esse oportet, quàm Terræ motu, atque adeò ruit tota Philosophia & Astronomia Copernicana: Et alioqui si Terræ latio, vnica est causa motus Solis ad sensum, ea stante, cùm nihilominus eadem sint parallaxes, sequitur in dicto euentu & stetisse Terram, & vnà motam fuisse; vt his positis Sol etiam moueri videretur & nihilominus verè staret.

Iam si sensu deprehensa est Terra stare, nulla est ratio cur prius quoque minimè deprehensa sit eodem modo sensu moueri, quod tamen ex aduersa sententia subsistere non potest, hoc ipso, quòd vt authores sui volunt, Terra apparenter & ad sensum stare iudicetur. Quid enim causæ sit, cur ex apparenti Statione cum Vero motu Terræ coniuncto, deprehendatur motus Solis apparens, non tamen contra ex apparenti motu & vera Statione Solis vt ipsi dicunt, deprehendatur motus Terræ apparens; assignari non potest. Nam quod prætendunt, *Solem apparenter moueri non Terram*, quia tùm *Sol paruus appareat, Terra verò magna; neque Solis motus comprehendatur visu ob tarditatem apparentem, sed solùm ratiocinatione, ob mutatam post tempus aliquam propinquitatem ad montes*; difficultatem non exhaurit. Etsi enim montes nulli essent, adhuc motus Solis deprehenderetur post interualla magis & magis producta à punctis fixis,

siue veris siue imaginarijs, non vtique ob motum Terræ, idem enim eueniret quamuis Terra in Medio posita non esset, & Centri vicem, vel punctum imaginarium, vel oculus dictum motum obseruans obtineret. Proinde simile quid afferendum esset de motu Terrę, respectu alicuius fixi deprehenso, quod cùm fieri nequeat absque imaginaria, & falsa Solis Statione, tota hæc Phylosophia falsa & imaginaria sit, adeòq; nec Opticæ nec Physicæ conueniens, necesse est.

Denique si Terræ Statio in dicto euentu tàm ratione, quàm sensu seruata est; non id vtique ex eo, quòd Solem stare vtroque modò sit deprehensum, alioqui & antea ex motu Solis apparente, motus Terræ verus fuisset animaduersus, aut certè ex Statione Solis vera, Statio Terræ apparens. Sicut enim se habet Statio Solis apparens ad motum eiusdem apparentem, respectu sensus & rationis; ita se habet Statio Terræ vera ad motum eiusdem verum; Vnde à commutata proportione, ex Statione Solis apparente, motus Terræ verus, & ex motu Solis apparente, Statio Terræ vera deprehendi deberet. Vel si eatenus seruanda est homologa proportio, vt ex Statione Solis vera, inferatur Statio Terræ apparens, quæ cùm vero motu iungi potest, in eo euentu verè Terra non stetit nisi apparenter; physicè autem mota fuit; contra verò Sol reipsa stetit, à vero scilicet motu cessare iussus, quæ omnia cùm nimium perturbent, immò euertant Copernicanam Philosophiam, satius est dicere, Terram in eo euentu, quemadmodùm semper antea fixam stetisse, nullo habito respectu ad motum seu Stationem Solis, totumq; illud miraculi in Sole tàm reipsa, quàm apparenter contigisse.

Sed hoc argumentum infra etiam recurret. Quod de cetero huc spectat. In vsu putationis Copernicanæ, quæ modo supra dicto permittitur, si minimè obnoxij esse velimus, ita operabimur, vt semper veritas opposita illis principijs, ex quibus ipsa putatio deducitur, mente firmiter retineatur; vt de ijsdem nihil demonstratum haberi censeatur, neque enim vlla est demonstratio contra Verum, præsertim Fide contentum; sed rationes duntaxat calculares hypotheticè tantùm ducantur veræ ex vi consequentiæ, non consequentis respectu positionum. Vbi tamen diligenter cauendum ne ex vno genere fiat transitus in aliud, ex deductione videlicet calculi, argumentum ad principia seu positiones tanquam veras. Ob quam etiam causam minus rectè Reipublicæ consulunt, qui præcepta huc spectantia, & indoctis Scholis vsurpanda, lingua vulgari edunt, & passim ad omnium malè feriatorum notitiā dimanare volunt, vt hinc occasionem ex vno in aliud præcipitandi offendant. Sanè eiusmodi versiones, & genus

tra-

tradendæ cognitionis si omnibus disciplinis grauioribus noxia sunt; tum maximè illis, quæ circa Fidei doctrinam magis reconditam versantur.

Denique ita erit faciendum, vt quod attinet ad principia physica dictæ putationis, semper veritas contraria vbi opus est, signatè, aut supponatur, aut stabiliatur, illudq; Augustini de libro Genesis dictum, *Lib. 2. de Genes. Ad Lit. cap. 5.* semper in mente versetur, *Maior est Scripturæ huius*; dicam ego pro re præsenti, maior est Fidei, *authoritas, quàm omnis humani ingenij capacitas.*

Sed etiam in Concil. Later. sub Leone X. Sess. 8. In simili districtè præcipitur, vt Magistri Philosophiæ, principia aut conclusiones Philosophorũ à recta fide deuiantes, teneantur manifesta religionis Christianæ Veritate castigare, & Argumenta Philosophorum dissoluere. Verba Decreti sunt. *Omnibus & singulis Philosophis in Vniuersitatibus studiorum Generalium, & alibi publicè legentibus, districtè præcipiendo mandamus, vt cùm Philosophiæ principia aut conclusiones, in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint aut explanauerint, quale hoc est de animæ mortalitate aut vnitate, aut Mundi æternitate, aut alia huiusmodi, teneantur eisdem Veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo prò posse docere, ac omni studio huiusmodi Philosophorum argumenta, cùm omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resoluere.* Hæc ibi.

In quibus aduerto, post exempla allata quæ in specie damnantur *tanquam assertiones Veritati illuminatæ fidei contrariæ, & omninò falsæ:* cùm generalis fiat extensio *Ad alia huiusmodi*, huc reuocari posse hanc de Terræ motu, & Statione Solis assertionem, siue quatenus cum Mundi, & motus æternitate inuoluitur, siue quatenus simpliciter ex principijs Fidei illuminatæ Veritati contrarijs (quod nos hactenus ostendere conati sumus) deducitur; vt hoc propter, eadem cum ceteris propositionibus sententia perstringi, ac damnari videatur. In materia enim extensionis satis est quod militet eadem ratio decisionis, licet etiam aliquo respectu minor sit ratio in casu ad quem fit extensio, vt colligitur ex *Cap. Translato, extra de Constit.* Et declarat Panor. ibid. Proinde *omnes huiusmodi erroris assertionibus inhærentes*, tanquam *Christianam fidem labefactantes*, vt cetera quæ in dicto Decreto adducuntur prætereamus, *vitandi & puniendi* decernuntur.

Addo etiam, permitti in eo Decreto similium principiorum explanationem, addita nempè Veritatis religionis Christianæ manifesta-

tione, solutisq; Argumentis contrarijs; quia nunquam Philosophiæ præcepta commodè traduntur, nisi quàm gentilis superstitio docuit, collata cum Fidei Veritate falsitas destruatur. Eò maximè, quòd cùm Aristotelis Philosophia in Scholas introducta sit, vix quæ bene ipse dixit, rectiùs explicantur, quàm refutando ea, in quibus male sentit. Quæ ratio cùm in præsenti Argumento de Terræ motu, & Solis Statione non militet; neque enim vnquam aut in Scholis recepta fuere Pythagorica huiuscemodi somnia, aut aliquid momenti attulere ad rem Religionis: iccircò in putatione Copernicana Philosophiæ Pythagoricæ nixa, non vtique docenda sunt, aut in Scholis explananda eius physica principia, vt inde disputandi occasio arripiatur; sed vbi res tulerit, contrària veritate firmiter stabilita, aut simpliciter reijcienda sunt, aut ostensa eorum falsitate, siue ex principijs Physicis, siue etiam Theologicis, penitùs proscribenda.

Atque hac ratione, si videlicet vt dicebamus, physicis principijs putationis Copernicanæ reiectis & disiectis, Veritas contraria signatè aut supponatur aut stabiliatur, omnis occasio errandi præcluditur, & ne alioqui tales euadamus in Mathematicis, quales Pyrrhonij in Philosophicis, de omnibus dubitantes, nihil vnquam decernentes; aut certè systematibus contra principia Fidei astruendis, in simili, Protagoræ Abderiti faueamus, vt de Mundo neque quomodo sit, neque quomodo non sit dicere habeamus; aut denique cum Diagora, & Theodoro Atheis, circa Vniuersi constitutionem, Dei conditoris sapientiam accusemus, & quodammodò Deum è medio tollamus.

Quare quod Christiani Philosophi, & Sanctiores Theologi in re sua præstiterunt, id Mathematicis quoque pijs, in Argumento suo, exemplo esse debet. Sanè S. Thomas cùm quæsiuisset 1. *part. quæst. 2. art. 3.* An Deus sit, nonnullisq; rationibus in speciè probare conatus fuisset Deum non esse, tādem seclusa etiam Fide, pluribus ostendit Deum esse, Et *Art. 2.* idipsum demonstrari posse per effectus docuit: eundemque tenuit modum vbicunque de Quæstionibus ad fidem, & morum doctrinam spectantibus disputationem instituit; exemplo videlicet à principio Ecclesiæ vsitato à Sanctis Patribus, quoties contra Gentiles aut Hæreticos disputatio incidisset. Nec alius hodie seruatur modus in Sapientum Scholis & Academijs; contra quem dubio procul in re sua faciunt, qui motum Terræ, Solisq; in Centro Stationem, contraria veritate neglecta, immò impugnata, absolutè affirmantes paralogizant, nec ad veritatem penitiùs inquirendam & stabiliendam, animum aduertunt.

Sol-

Soluuntur Argumenta pro Terræ motu militantia.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

AGIMVS tantùm de Argumentis quatenus ad S. Scripturam spectant, quæ quidem pauci attingunt, ne sine religione sua placita videantur asserere; quamquam ad mentem suam, Sacris locis quæ pro se laudant, perperam ferè abutantur. Alij plerunque loca Scripturæ dissimulant; siue opposita sibi veritate pressi; siue insuper habentes, quod ad rem suam facere non arbitrantur; siue denique suis paralogismis, quàm Scripturæ plus adhærescentes. Cæterùm primi hæc ferè objiciunt.

PRIMVM ARGVMENTVM.

PRIMO. *Præcipua loca Scripturæ, quæ referuntur pro quiete, stabilitate, aut firmitate Terræ, siue Orbis Terrarum, rectè intelliguntur de situ & ordine, quem Terra seruat in motu firmum & perpetuum, ad definitum Tempus. Et sicut Cælum dicitur Firmamentum, quia quamuis moueatur seruat eandem firmitatem, & constantiam in motu; ita Terra licet circumferatur, eundem retinet situm respectu sui, & eundem ordinem respectu motus. Illud* Ecclesiastis 1. Terra in æternum stat, *intelligitur de statu contra interitum, quatenùs principaliter opponitur homini, qui* Iob. 14. nunquam in eodem statu permanet. *Quòd verò ibidem dicitur de Ortu & Occasu Solis, intelligendum est, quoad sensum & apparentiam, quo pacto S. Thomas* 1. part. quæst. 70. art. 1. ad 3. *dicit Moysen loqui de his secundùm quod sensibiliter apparent; denique non vna est huius loci explicatio, diuersa ab intento sequacium Ptolemæi & Aristotelis, de Terræ quiete, & vero Solis motu. Adde non vnam esse apud Authores, huius Ortus & Occasus explicationem. Et inter alios S. Augustinus interpretatur de ortu, & occubitu Solis, quatenus post mõtes Aquilonares se occultat & iterum emergit, absque vlla subtus hemisphærium Terræ circumuolutione.* Ergò, &c.

I 2 RE-

RESPONDEO. Negando antecedens de situ & ordine Terræ respectu motus: concedo de ordine, & situ absolutè, in quo sensu iam inuoluitur positio inuariabilis virtute naturali, in medio Vniuersi, vt alibi diximus ad mentem S. Thom. *Opusc.* 10. *art.* 16. atque adeò inuoluitur stabilitas, & firmitas absque motu, quæ innuitur passim in Scriptura. *Ad probationem*: Dico, non esse eandem rationem firmitatis Cæli & Terræ, Cælum enim etsi moueatur, non variat ordinem Vniuersi, sicut variaret Terra, præsertim existens inter Planetas, Sole in medio constituto: quamquam si moueretur circulariter in loco suo, non sequeretur talis variatio, sed aliundè fieret motus contra naturam, quatenùs id accepit in Creatione, vt naturaliter quiescendo in medio, finem suum assequeretur.

Ad 1. *Eccl.* RESPONDEO. Illum locum non eo tantùm sensu accipi in Scriptura, quemadmodũ fusè ostendimus supra *Cap.* 5. 6. *&* 7.

Ad alterum locum de Ortu & Occasu Solis. RESPONDEO PRIMO. Potius dicendum fore Solem & Stellas stare secundùm apparentiam, iuxta ea quæ diximus *Cap.* 9. *ex S. August. & Gregor. Nazianzeno*; cùm quia nonnisi per spatia temporum percipiuntur puncta recessus & accessus ad Cardines, quæ cùm tardiùs aduertantur in Stellis, planè fixæ videntur in Firmamento, quod iccircò nomen Aplanes à Græcis sortitum est. Idem accidit in Terra constitutis, obiecta enim, longè à visu dissita, quamuis moueantur, ob eandem causam, & ob angulorum restrictionem stare videbuntur, donec in debita distantia constituantur.

RESPONDEO SECVNDO. Si Sol mouetur quoad sensum, Terra verò non mouetur quoad sensum, hoc ipsum satis Argumenti est ad probandam Terræ Stationem fixam: sensus enim non iudicat Solem moueri, nisi quia percipit puncta recessus ab vno, & accessus ad aliud; quæ quia respectu Terræ non percipit, semper enim eadem seruatur longitudo & latitudo, immò eadem inuariatio quoad polos, rectè iudicat Terram stare, & Solem moueri.

RESPONDEO TERTIO. Negando Ortum, & Occasum Solis excusari posse quoad sensum & apparentiam, quasi non ita se habeat in rei veritate. Et alioqui in dubium vocabuntur plurima in S. Scriptura, vt iam miracula à Moyse coram Pharaone patrata, præstigiæ, & ludificationes dici queant, non miracula; idemq; dici possit in plerisq; alijs, tum in deserto tum alibi actis, quæ nefas est dicere secundùm apparentiam tantùm contigisse. Et profectò mirum sit Vniuersos penè Sanctos Patres, Solis motum cognouisse, neque tamen vlli venisse in mentẽ de apparentia quoad sẽsum, vt authores sui somniãt.

QVOD

QVOD ex S.Thoma obijcitur, Moysen loqui de his secundùm, quod sensibiliter apparent, retorquetur. Quærit enim S. Thom. *eo art.* Vtrum Luminaria debuerint produci quarta die, & ad Argumentum Tertium quo vrgebatur produci debuisse secunda die, cum Firmamento cui infixa erant; respondet. *Secundùm Ptolemæum Luminaria non esse fixa in Sphæris, sed habere motum seorsum à motu sphærarum; secundùm Aristotelem verò esse fixa in Orbibus, & non moueri nisi motu Orbium; secundùm rei veritatem tamen, motus Luminarium sensu percipitur, non autem motus sphærarum, Moyses autem rudi populo condescendens secutus est, quæ sensibiliter apparent.* Hæc S.Thomas quasi dicat, Moysen non narrasse productionem Luminarium secunda die, cum Firmamento, in quo sunt fixa, sicut narrauit productionem plantarum cum formatione Terræ, cui sunt infixæ, quia rudis populus non percepisset distinctionem naturæ secunda die factam, sicut sensus percipit distinctionem ornatus quarta die factam, in qua Sol manifestè percipiebatur sensu moueri, quamuis non discerneretur moueri Firmamentum. Ex his verò manifestè sequitur, & verum motum Luminarium percipi sensu, & hoc secutum esse Moysen quod maximè sensu percipiebatur, tacuisse verò motum Firmamenti quem rudis populus, seorsim non discernebant, siue demum sydera essent infixa, siue secus. Aliam ibidem affert responsionem S.Thomas, sed hæc sufficit in re nostra.

Aduerto verò, quod plerunque à Sanctis Patribus Moyses secundùm sensum, & capacitatem rudis populi locutus esse dicatur in Genesi; id non ita esse accipiendum, quasi quæ diceret de sensilibus, apparentiam tantùm haberent, & non veritatem, sed quia multa reticuit vera, quæ à populi sensu remota erant, & quibus auditis nec intellectis, facilè in errorem induci potuissent, vt proindè non liceat inferre, ipsum locutum esse de ijs, non vt veris respectu intellectus & naturæ, sed vt apparentibus ad sensum.

Itaque iuxta S. Chrysostomum *Homil. 2. in Genes.* omisit expressè tractare de Creaturis Spiritualibus, ne rudis populus qui nihil nisi corporalia poterat capere, ad cultum velut Deorum abduceretur: Implicitè tamen secundùm Augustinum *Lib. 11. de Ciuit. cap. 9. & 33.* illis verbis, *In principio Deus creauit Cælum & Terram*, vocabulo *Cæli* eas insinuauit. Cùm item dixisset, *Diuisit aquas ab aquis*, Aquę & Terræ expressè meminit, Aëra non nominauit, non quia reuera non esset Aër, sed ne rudibus aliquid ignotum, præter illa, quæ manifestè sensui apparent, proponeret; nihilominùs cùm dixit *Tenebræ erant super faciem abyssi*, Aërem ipsum quasi aquæ annexum intelli-

gen-

gentibus significauit, esse nimirum aliquod corpus diaphanum *super faciem aquæ*, quod esset subiectum lucis & tenebrarum. Præterea, (vt vidimus) præmisit productionem plantarum Luminaribus *ad excludendam*, vt inquit *Basil. Homil. 5. Hexam. Idololatriam*; *Qui enim credunt Luminaria esse Deos, dicunt primordialem Originem plantas habere à Luminaribus.*

Denique loquens de Cælis, & Syderibus, non expressit motum eorum, ne seipsis moueri, atque adeò anima prædita putarentur; sed nec alium finem eorum exposuit, nisi qui vtilitatem populi spectaret, *Ne fortè*, quod prohibetur *Deut. 4. Eleuatis oculis ad Cælum, videntes Solem & Lunam, & omnia astra, & errore decepti adorarent ea & colerent, quæ creauit Dominus Deus eorum in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cælo sunt*, quemadmodùm post Gentiles, de quibus sermo est *Sapient. 19.* etiam in Christianis seculis nõnullas sectas is error occupauit, Manichæos nimirum & Marcionitas, apud Constantin. Hermanopulum *In lib. de Opinionib. Hæret.* vt Lunam & sydera ceù Deos adorari iuberent. Ministerium porrò in quod Deus ea creauit, Moyses explicauit per tria, *Vt luceant in Firmamento, & illuminent Terram*; *Vt sint in Tempora & dies & annos*; *Vt denique sint in signa*: Quæ tamen quomodò fierent, cùm ipse non apertè explicauit, sed alijs explicanda reliquit; ea verò explicauit *Ecclesiastes Cap. 1.* per varios Luminarium motus, accessus & recessus, omnia fieri significans; eademq; diuersis alijs S. Scripturæ locis subindè sunt declarata, ex quibus deindè pleriq; Christiani Philosophi desumpserunt.

Atque ex his patet Moysen, nunquam ita ad sensum populi locutum esse, vt sensus non fundaretur in vero, etsi non omnia perciperet: nec præterea ita reticuisse vera, sed subtiliora, vt non aliqua ratione pro capacioribus insinuaret, vel alio loco, & tempore explicanda relinqueret. Vide de his S. Thom. *1. part. Quæst. 67. Art. 4.* Et *Quæst. 68. Art. 3.* Et *Quæst. 69. Art. 2. ad 3.* Et *Quæst. 70. Art. 1. ad 4.*

QVOD denique vltimò addebatur, non vnam esse, dicti *Eccles. 1.* de Ortu, & Occasu Solis diuersam explicationem: facilè admittimus, præsertim si admittatur etiam Epicuri apud *Cleom. Lib. 2.* sententia, *Solem nimirum mori & rursùm renasci*; vt hic etiam, ad sensum populi rudis dictum putes ridiculè, Oriri Solem & Occidere; Vel si cum Poëtis fingas, Solem caput immergere in Mare Oceanum, apud S. August. *Lib. 1. de Gen. ad Lit. cap. 10.* Et Strabon. *Lib. 1.* Nos tamen non fabulis intendimus, sed qui sit sacer, & verus sensus Literalis ostendimus *Cap. 8. & 9.* Quod S. Augustinus alicubi non velit gyrare

Solem

Solem sub Terra, sed à latere Terræ Aquilonaris obiectu montium abscondi: locus non occurrit, nec ad rem facit; Scio tamen ex ijs quæ habet, *Lib. de Gen. ad Lit. imperf. cap.* 12. *&* 13. Et *Lib.*2. *de Gen. ad Lit. cap.* 13. *&* 14. longè aliter deduci, quàm vt nolit sub Terra circumuolui. Immò verò *Lib.*1. *de Gen. ad Lit. cap.* 10. planè contrarium haberi constat, quamquam fortasse ex eo loco, inconsiderantia quadam, alij secus sint opinati. Nec obstat interpretatio S. Thomæ *Opus.*10. *art.*10. Et *Opus.*11. *art.*6. de Spiritu Angelico mouente Solem: neque enim iccircò non mouebitur in Circulum, vt dici possit Oriri & Occidere, & reuerti in locum suum, & vno verbo, moueri, quod hic pro instituto satis est.

SECVNDVM ARGVMENTVM.

CAELVM sidereum dicitur Firmamentum, nonnisi quia stat & est immotum, ergò verè Terra mouetur. Antecedens patet. Ex Epist. Ad Hebr. 8. *vbi nomine* Tabernaculi quod fixit Deus, *intelligitur* Cælum. *Et* Cap. 12. *dicitur* regnum immobile. *Idem sentit Chrysost. tum alibi, tum* Hom. 6. & 13. Ad Pop. *Et S. Augustinus* In 2. de Gen. Ad Lit. cap. 10. *id affirmat à Mathematicis sui Temporis demonstratum. Consequentia probatur. Quia alioqui nullo modo possent saluari phęnomena, quę continuò experimur, vt de se manifestum est. Ex quo vlterius consequitur, in miraculosis illis euentibus,* Iosue 10. *cùm dicitur Sol stetisse in Medio Cęli. Et* Isaiæ 38. *Sol reuersus esse in signum sanitatis Ezechię, verè Terram stetisse, & retrocessisse, in eaque contigisse miracula non in Sole, quamuis Scriptura ea exprimat in Sole propter sensum nostrum. Sed neque cùm dicitur* Esdræ lib. 3. cap. 4. Magna est Terra, & excelsum est Cælum, & velox cursus Solis, conuertit in gyro Cælum in locum suum vna die: *intelligendum est de vero motu Solis per Cardines Cęli; sed vel de motu apparenti, vel quòd lumine suo cõuertat Planetas absque motu sphęrarum, cum istę sint fixę, aut potius aëra & vaporem, qui circa Planetas circulum vaporosum efficiunt; vel denique de motu circumgyrationis in seipsum in loco suo, vt hoc modo etiam reipsa verificetur velox cursus Solis.* Ergò, &c.

RESPONDEO. Negando antecedens. Nam vt docet S. Aug. *Lib. 2. de Gen. ad Lit. cap. 10.* Nomen *Firmamenti, non cogit vt stare Cælum putemus, dictum enim est Cælum Firmamentum, non propter stationem, sed propter firmitatem, aut propter intransgressibilem Terminum superiorum, & inferiorum aquarum*; qualescunque tandem sint huiusmodi aquæ, iuxta varias Sanctorum Patrum sententias.

Ad probationem antecedentis. Respondeo S. Paulum priori loco nomen Tabernaculi sumere figuratè, sicut & S. Augustinus Cælum non semel nomine Cameræ expressit, Verbum *fixit*, indicat tantùm firmitatem termini inter aquas interiecti, aut etiam inuariabilem ordinem respectu finis, tàm ratione totius Cæli, quàm partium in eo contentarum, siue demum Cælum sit Solidum siue liquidum, quod huc parum facit. In posteriori loco vocat Paulus Cælum, *regnum immobile*, hoc est permanens, & nunquam mutabile ratione status beatitudinis, comparatiuè cum mundo & statu Viatorum, in quo non habemus permanentem Ciuitatem, sed futuram inquirimus.

S. Chrysostomus eius quidem fuit opinionis, vt Cælum secundùm se immotum putaret, stellas tamen cum reliquis syderibus quotidie circumuolui asseruit; quod quidem satis est, ne in eius sentētia Terra moueri dicatur; licebit enim ita retorquere Argumentum. Stellæ & sydera quotidie circumuoluuntur, ergò Terra non mouetur, sed quiescit, oportet enim aliquid esse immotum, circa quod ipsa moueantur, nec præter Terram potest aliquid assignari.

S. Augustinus loco citato, non affirmat Stationem Firmamenti à Mathematicis sui Temporis fuisse demonstratam, sed loquitur ex hypothesi: postquā enim dixisset *Firmamentum nō propter Stationē, sed propter firmitatem*, &c. dici: subdit, *nec si veritas Cælū stare persuaserit, impediri nos circuitu syderum ne hoc intelligere possimus, & ab ipsis quippè, qui hoc curiosissimè quæsierunt, inuentum est, etiam Cælo non moto si sola sydera verterentur, fieri potuisse omnia, quæ in ipsis syderum cōuersionibus animaduersa atque comprehensa sunt.* Hæc Augustinus, quæ longè diuersa sunt ab intento argumenti. Ceterùm curiosissimi isti non quæsierunt, vtrum & Cælo stellato, & syderibus omnibus immotis, sola duntaxat Terra circumlata, euentura essent ea omnia, quæ de facto euenire experimur, vel fortasse cum Pythagoræis quæsiuerunt, & non deprehenderunt.

Hinc verò vlterius ex mente S. Augustini satis liquet, cōcesso etiam Antecedente falsam esse consequentiam, Non posse, videlicet, saluari Phænomena, nisi Firmamento immoto Terra moueatur. Quippè Cælo non moto, si sola sydera periodis suis perfungantur, perindè

est

eſt ad rationem Phænomenum, iuxta putationes id temporis Mathematicorum: quamquam vtriſque etiam motis, eadem planè lege omnia euenire hodièq; ſit exploratum. Quinimmò contra, ſi Cælo & Syderibus immotis Terra ſola circumuoluatur, plurima quæ modò ratis, ac ſtatis momentis viſuntur, neceſsè eſt minimè videri; Vel ſi Cælum in directum extenſum, iuxta quorundam antiquorum opinionem, & non conuexum exiſtimemus, vt Phænomena ex aduerſo quis tueatur, ſiue rectos angulos communis radius, ſiue obliquos cum connectente centra viſuum efficiat. Nam ſi Cælum ſphæricum (ſicut eſt) ponamus, niſi Terram multiiugo motu trepidationis, verſus omnes Cardines ferri, aut extra Eclipticam latè inter Tropicos quoſdam hinc inde vagari,& in ſuum circulum,aut ſpiram redire fingamus; Phænomena quàm plurima quæ hodie cernuntur,occultentur neceſsè eſt. Quæ omnia vel minimum conſideranti aperta ſunt, ſi tamen conſiderando,tot diuerſorum motuum ſpecies non exhorreat, etſi alioqui monſtroſum Terræ motum admittat.

Quod dicitur in prodigioſis illis euentis, temporibus Ioſuæ & Ezechiæ, in Terræ Statione, & regreſſu miraculum contigiſſe, veritate caret. Nam ſecus in priori euentu,quod attinet ad miraculum Ioſuæ, non rectè diceretur in Scriptura. *Et Luna contra vallem Aialon*, puta ne mouearis: Cùm enim Luna in paruo Orbe, ſimili motu feratur, ac Terra in Magno iuxta authores ſuos, ab Occaſu in Ortum ſecundùm ſucceſſionem, Terra ſtante non magis dici poterat, ne mouearis contra Aialon, quæ erat Occidentalis reſpectu Gabaon,quàm ne mouearis contra Gabaon, cùm interea ordine & motu proprio, dicto modo volueretur, & ne acceſſu ſuo ad Solem; vel diem pugnæ adimeret ſi in nodo foret, vel extra nodum, Heliacè præter ordinem occumberet, præuertendum erat; alioqui vana erat iuſsio,vt curſum ſiſteret: idq; multò magis,ſi cum alijs dicamus Lunam fuiſſe Orientaliorem, atque adeò vel plenam, vel proximam plenitudini circa initia Tertij Menſis; in quo ſtatu,quia non tàm aduerſum venit Soli, quàm ab eo ſuo motu ſenſim receſsit, nulla ratio erat cur ſiſtere,nec moueri contra Aialon, ſi hæc etiam Orientalior fuit, iuberetur.

Quòd ſi Lunam quoq; fixam natura velint,& tantùm Terræ motum inhibitum pro tempore, præter quàm quòd ſitus omnis reſpectiuus & ordo ſyderum tollitur, admirabilis inducitur confuſio in modo loquendi Scripturæ, nullis regulis aut ſenſu figurato explicabilis, ſed contraria planè ratione, vt cùm dicit Solem moueri vel Lunam, hæc verè ſtare credamus, Terram verò moueri contra ſenſum nobis perſuadeamus; Et rurſum cùm iubeat Solem vel Lunam non moueri,

Terram duntaxat, ipsis natura immotis, cursum continere intelligamus. Quibus adde, non fuisse futurum minus miraculum si Terra stetisset, immò ea ex parte maius, quòd moles adeò grandis, & sensibilis, voce hominis ligata riguisset; Verùm hoc ipsum miraculum, constare debuisset ijs, propter quos factum erat, ad Deum magis glorificandum; qui autem id fieri poterat, apud quos nulla de Terræ motu sensilis suadebat experientia, quin potiùs contrarium ceù exploratum habebant, vt iccircò risui potiùs proficeret tale miraculum, quàm Dei glorificationi; iussisse videlicet Terram stare, natura quiescentem, nec sensu magis quàm ratione immotam, & miraculum edidisse populis non aduertentibus, quod necessariò percipere debuissent: nisi iam dicamus vniuersis propositum fuisse & explicatum systema Pythagoricum, idq; breui post Moysen interuallo, cui Iosue successit, qui nihilominus exemplo Moysis, rudi populo miraculum in Sole & Luna factum, ad sensum prædicaret; fortè quia fieri non poterat, vt in Terra sentirent. Nugæ.

Veruntamen id Authores sui confirmant ex illo Virgilij, *Prouehimur portu Terræq; Vrbesq; recedunt. Sicut enim nauigantes motum nauis minimè percipiunt, sed littora, Terras & Vrbes, etsi alioqui fixas moueri arbitrantur; ita Terram moueri, etsi quàm citatissimè feratur non sentiunt, iccircò Solem, Lunam & sydera, alioqui immota, circumuolui existimant.* Sic isti. Sed est argumentum perfriuolum, & quod cōmodiùs ex ludo vertiginis petatur (vulgò ad Æneam muscam dicūt) in quo circumactis in eodem situ, nec loco motis pueris, vniuersa iuxta motionem spirituum susque deque ferri videntur. In re præsenti experientia constat, nauigantes nisi obtutum in nauim qua vehuntur immotum defigant, reipsa sentire progressum suum ad motum nauis, & obiecta corpora post se sensim, & longo tractu relinquere, tanquam si & ipsa vero motu moueantur; id quod ex visiui organi motione contingit videri, ob quam præteruehentium oculi ad res post se relictas conuertuntur, quæ tamen verè stare cognoscuntur. Nihil horum experimur in Terra, quantumuis multiplici motu, & quidem velocissimè feratur, cùm interea Planetas & reliqua sydera tametsi remotissima, moueri aut mota esse per se aduertimus, idq; varijs rationibus comprobamus, immò vel ex mutatione loci, vel quiescente etiam oculo, ex distinctis temporum interuallis ad sensum deprehendimus, nulla interim prorsus ex Terra habita sensili experientia, quæ tamen esse deberet quemadmodum in motu nauis.

Addi potest ad motum nauis, vel currus, non velocius videri ferri

cor-

corpora obiecta quàm ipsam nauim, aut currum, quæ alioqui si mouerentur, ex ratione Opticæ duplo velociùs ferri putarentur: cùm tamen interea velocissimè videamus ferri Luminaria, nulla habita experientia veri motus Terræ, nam imaginarius motus variatur ad lationem nauis, quæ si ad Occidentem pergat, ipsa videbitur pergere ad Ortum, si contra ad Orientem tendat nauis, Terra existimabitur ferri ad Occidentem, & sic de ceteris differentijs, quæ reipsa Terræ, etiam opinione authorum suorum conuenire nequeunt. Dixi velocissimè videri ferri Luminaria; nam propter magnitudinem nec adeò immensam distantiam, quemadmodùm ceteris paribus ex axe optico attinguntur, ita oculis motum eorum sponte prosequentibus, moueri deprehenduntur, ad eum ferè modum, quo præterlabentes amnes, si attentiùs inspiciantur, fluctus quoque aspectû, & aciem intentam rapientes, decurrere percipiuntur. Cæterùm si de Astris præsertim Firmamenti sit sermo, etsi velocissimo cieantur motu, ob longissimum tamen interuallum, eóq; diminutos angulos visiuos, quiescere potiùs quàm moueri videbuntur, nec nisi iuxta dicta, post tempus locum mutasse deprehenduntur, idque verùm est etiam in obiectis medio aspectu, & communi radio ad Horizontem librato spectatis, neque solùm si recta linea abscedant ab oculo, verùm etiam quando illorum cursus directum radium transuersum secat.

IN posteriori euentu, quod spectat ad miraculum Ezechiæ factum, falsitas argumenti patet ex dictis supra *Cap.* 8. Quibus addo Regem Ezechiam non fuisse adeò rudem, vt de motu Terræ nihil sciſset, ac proinde tam implicatis verbis miraculum ab Isaia flagitaret. Poterat quippè Isaiæ optionem danti, vno verbo proponere, Volo vt Terra retrocedat; poteratq; Isaias eodem sensu & facilitate dicere. *Et reuersa est Terra*; non verò, *Et reuersus est Sol*. Neque enim in palatio Regis, aut potiùs in toto Regno obscurum esse poterat Terram moueri, si ita fuisset, tot præsertim elapsis à Moyse seculis quibus non amplius ea ruditas populis inesset, vt duntaxat sensu apparentia, non etiam ratione probata perciperent. Quis enim dubitet legisse Ezechiam, & omnes eius ætatis viros sensatos, quæ pridem Ecclesiastes de Terræ Statione, & Solis motu scripta reliquisset, eademq; ipsa experientia quotidiana, doctisq; rationibus, quemadmodùm apparet ex propositione Isaiæ, facta comprobasse; proinde secundùm veritatem de regressu Solis, non de retrocessione Terræ sermonem formauit, quo tamen nihil fuisset faciliùs, si reipsa constitisset.

Huc accedit, quòd cùm Scriptura, quæ sub Metaphoris & Tropis

tradit, pleraq; alijs in locis expressè & propriè significet, mirum admodùm esse, nullibi in ea clarè significari Terræ motum, & Solis quietem, vnde maiora naturæ miracula ad Creatorem cognoscendum & glorificandum, suppetere queant, iuxta ea quæ multis dicuntur *Sapient.* 13. sed contrarium non vno loco aut indicari, aut manifestè contineri: neque enim semper rudes populi perseuerarunt, quibus nihil nisi pro captu sensuum proponeretur, præsertim cùm id ad Deum in suis admirabilibus prædicandum referatur. Quis enim in Terra positus non dicat, maius esse miraculum Terram cùm aqua circumferri, nec obrui cum omnibus super eam viuentibus, quàm nunc Solem moueri, siue in liquido, siue in solido spatio, eòq; firmato, vt nequeat decidere? Quin verò hoc vno Argumento, periculum omne Idololatriæ procul fuisset à principio, si Solem & sydera motu carentia, adeòq; spiritu destituta, quamquam moueri viderentur populi cognouissent, explicata præsertim eius apparentiæ causa ex motu Terræ orta, ne tamdiù cum vario periculo ludificarentur. Nisi iam fortè dicamus, Scripturam vbique in contrario sensu accipiendam, vt cùm dicit Terram stare, Solem moueri, hunc quiescere, illam ferri intelligamus.

Ceterùm *omnia Elemẽta suum custodire sonum*, vt dicitur *Sapient. Cap.* 19. hoc est sui situs, ordinis, officij, seruare harmoniam, iuxta ea quæ ex Clemente Alexandr. supra *Cap.* 4. diximus, sicut in omnibus verum est seruata proportione, ita in Terra, etiam ratione suæ Stationis; vt huc etiam, & quidem præcipuè referri possit, quod eodem *Cap.* 19. subiungitur, *Vnde æstimari ex ipso visu certè potest*, hoc est sine alio discursu, vel à rudibus populis percipi, Terram stare, & nullo modo moueri: quod à contrario transferri potest ad Concentum Cæli, de quo Iob *Cap.* 38. *Concentum Cæli quis dormire faciet*, vt nempè Solem qui præcipua huius concentus pars, & velut Chorda Cælestis Organi habetur, continuò moueri, & nullo modo stare, æstimari ex ipso visu certò possit.

QVOD denique additur in Argumento ad explicationem loci Esdræ, ridiculum est. PRIMO enim si Sol quiescit æquè in omnes partes lumen & radios diffundens, nulla est ratio cur in vnam potiùs quàm in alteram partem Planetas conuertat, atque in suis motibus dirigat, ipse interim priuatus omni motu. DEINDE eadem ratione, qua motus Planetarum in ipsum refunditur, refundi etiam debet motus Terræ, atque adeò motus Orbis Magni in quo Terra fertur, quod quàm cohærenter dicatur, viderint patroni. TERTIO, quod dicitur de aëre, & vapore circa Planetas, non subsistit: Aër

enim

enim , & vapor , vel mouentur ad motum Planetarum à Sole, & redit prima difficultas ; vel à principio extrinseco distincto à Sole , & cùm idem dici queat de Planetis siue ad motum Sphærarum , siue motu proprio seorsim , nihil motus recipiunt à Sole . Quod verò iterum repetitur de motu apparenti , iam sæpè profligatum est.

Illud de motu circumgyrationis in se , intento non fauet . Is enim cùm vniformis sit in vnam partem , in eandem rapere secum debet Planetas , vt vna die in gyro suo ad eundem locum conuertantur : at quomodo motus Planetarum cieantur in aduersum, Sole in diuersum nitente , explicari vix potest , idq; præsertim in Luna in paruo Orbe circa Terram mota,(eademq; ratio videtur esse de satellitibus Iouis, in suis Orbibus circa Iouem .) Nam si in eo Orbe Luna circumuoluitur singulis diebus motu seorsim à Terra , singulis diebus contingent nouilunia & plenilunia ; vel si motu suo regulari pergit in præcedentia , remouendo se à Sole , nihil habet ab illa circumgyratione Solis quotidiana,nisi vt moueatur ad motum Magni Orbis vnà cum Terra, quod illi quidem non admittent , qui Sphæras moueri negant : Alij verò admittere non audebunt , nisi prius de regulari , vel irregulari motu circumgyrationis determinent , quod an fecerint , ambigo .

Eadem verò difficultas est de motu Terræ proprio , quem habet annuum circa Centrum proprium,motui diurno cõtrarium;qui enim is fiat à circumgyratione Solis contraria , intelligi non potest . Dubitabit deindè quispiam , an cessante dicta circumgyratione, Planetæ quoque cum Terra sistentur à motu ; ita enim videtur asserendum , habita ratione causæ , à cuius actuali influxu dependent ij effectus : Proindè cum Iosue stare iussit Solem,de hac, à gyratione in seipsum, cessatione , intelligi potest in sensu literali , eritq; sensus Scripturæ , *Sol ne mouearis contra Gabaon* , id est , vt Septuaginta vertunt , *ad Occidentem*, sensus inquam erit *Sol ne mouearis ad Orientem*, qualis est motus circumgyrationis : Vel si Planetæ ad Stationem Solis , à motu duntaxat diurno cessarunt, pergentes interim motu suo annuo, falsò dicetur Terra quieuisse , & in ea , non in Sole factum miraculum , quando Terra non quieuit nisi apparenter.

QVARE sensus Verborum Esdræ , non est quem fingunt dicti Authores , quasi Sol actiuè conuertat Cælum, seù quod idem est Cælum aut Planetæ passiuè conuertantur ad motum eius , aut etiam actione virtutis eius : sed sensus est intransitiuus , vt idem significet, *conuertit* , atque *perambulat* . & *peragit in gyro suo* totum Cæli spatium,redeundo *in locum suum vna die*: loquitur verò de motu diurno ad exaggerandam velocitatem cursus,& de loco ratione situs Orientalis,

talis, quicquid fit de loco secundùm idem punctum, si non tàm sphæram, quàm spiram describat, quod parum refert ad præsens institutum. Hunc esse genuinum sensum eius dicti, patet inter alios ex Olympiodoro *In* 1. *Ecclesiastis*, qui id ab Esdra ex Ecclesiaste desumptum insinuat, eo dubio procul sensu, quem iuxta dicta supra *Cap*. 8. ipse intendit.

TERTIVM ARGVMENTVM.

SCRIPTVRA non tantùm loquitur Metaphoricè, & iuxta communem vulgi modum in plerisque locis, sed hoc præsertim facit in Mathematicis, dissimulando demonstratas & Theorematicas Veritates; ergò licet Terram stare, & Solem moueri dicat iuxta vulgi sensum, non indè sequitur, Physicè & Mathematicè ita se habere. Antecedens patet. *Quia* Genes. 1. *Sol & Luna dicuntur Luminaria magna, scilicet quoad sensum, cùm tamen longè minora sint stellis Firmamenti.* Et Iosue 10. *Dicitur Sol stetisse in Medio Cæli, cùm tamen staret versus Occasum*. Et 3. Reg. 7. *Maris ænei diameter à labio vsque ad labium, dicitur fuisse decem cubitorum, & rotunditas triginta cubitorum, cùm tamen diameter non se habeat, vt 10. ad 30. sed potiùs, vt 10. ad 31. Et 7. ad 22. Et sic de alijs*. Ergò, &c.

RESPONDEO. Negando consequentiam. Terram enim stare, & Solem moueri, nullum habet Metaphoricum sensum, quis enim sit iste sensus? nec verò id dici iuxta vulgi morem, patet inter alia ex solutione superioris Argumenti. Addo deinde, quando Scriptura loquitur Metaphoricè, sensum Literalem non esse illum, quem propriè Metaphora significat, sed quem figuratè; neque enim cùm Dei nominat oculos, aut brachium, significat in Deo esse huiusmodi membra, sed ostendit potentiam & virtutem operatiuam. Vide S.Thom. 1.*part. quæst*. 1. *art*. 10. Hinc aliqui dicunt, sensum literalem non esse accipiendum secundùm literam latè, vel quod significatur in cortice literæ, aut etiam secundùm vim Logicæ siue Dialecticæ, sed potiùs iuxta locutiones in Rhetoricis sermonibus vsitatas, & iuxta tropos & figuratas locutiones, quæ communis vsus committit cum consideratione circumstantiarum literæ, & præcedentibus & posterioribus appositis. Tostat. *In Cap*. 13. *Matth. quæst*. 28. Gerson. *Tract. de sensu Lit. propos*. 2. Ceterùm, quod ad Metaphoras attinet, ita in vno

loco

loco traduntur in Scriptura, vt in alijs expressius exponantur. S.Thom. 1. *part. quæst.* 1. *art.* 9.

Quamquam & in mysticis interpretationibus id ferè seruarunt Patres, vt de Terræ immobilitate Physicam rationem aut supponerent, aut iuxta eam interpretationis suæ sensum explicarent. Quod inter alios præclarè præstat Olympiodorus, vbi hoc dictum Ecclesiastis *Terra in æternum stat*, mysticè de immobili Veritate S.Scripturæ exponit. Sacra (inquiens) Scriptura, Terra nuncupatur, instar enim Terræ immobilis est, fructus gignit, omnibus patet, ac omnes accipit, Veteriq; ac nouo Testamento subnixa manet in seculum, immobiles habens & iustorum promissiones, & quæ peccatoribus declarantur supplicia. Mitto alios.

QVOD Sol & Luna vocentur Luminaria Magna, Chrys. *Hom.* 6. *in Gen.* explicat de magnitudine secundùm efficaciam, & virtutem in inferioribus. S.Thom. 1. *part quæst.* 70. *art.* 3. *ad* 4. etiam de magnitudine quoad sensum, & loquitur præsertim de Luna, quia nimirum maior apparet. Non fit autem comparatio Luminarium cum Stellis, quia & minores sunt respectu Solis, & ob nimiam distantiam diameter earum visualis, non ita facilè potest comprehendi, quicquid aliqui in ijs dimetiendis scclusо tubo optico sint nugati; Sed Luna dicitur magna, vel absolutè ob conspicuitatem, absque comparatione cum Sole, qui licet maior sit, & maior etiam in Horizonte præsertim, vel citra vapores interceptos appareat, interdum tamen ob distantiam in altitudine sua minor videtur, ob quam etiam causam superficie plana constare iudicatur, sensu non facilè deprehendente inequalitatem, aut globositatem. Vitell. *Lib.* 4. *propos.* 65. cùm interea Luna plena ob vicinitatem, tumidum quid atque eminens in medio corporis exhibet, etsi ceteroqui aspectus noster, minus semper intuetur hemisphærio corporis Lunaris, quòd oculorum interstitium minus est dimetiente corporis Lunaris, & eadem est ratio respectu Solis. Nulla porrò est in hoc casu deceptio sensus, verè enim magna sunt Luminaria quoad sensum, etsi etiam maiora quoad rationem. Esset verò deceptio si Solem stare, & Terram moueri iudicaret contra rationem.

Ceterum quod assumitur Solem & Lunam minora esse Stellis Firmamenti, deducitur ex immensa illa intercapedine, quam inter Firmamentum & dicta Luminaria, Systematis Copernicani defensores sibi imaginantur, vt cùm ab infinita propemodum distantia Sydera cernitur, magnitudinem habeant vix vlla proportione explicabilem. Alioqui iuxta veritatem, Sol quauis Stella etiam primæ magnitudi-

nis

nis est maior, sicut Luna minor omnibus syderibus etiam sextæ dignitatis, vtpote quæ Terræ quoque magnitudine cedit. Vt huc etiam accommodari queat, Solem esse *Luminare maius*, & Lunam *Luminare minus*, habita ratione sydérum Firmamenti, quamuis id propriè de Sole & Luna mutuò comparatis intelligatur.

IAM verò, Iosue pugnante Solem non stetisse in Medio Cæli, sed versus occasum, falsò dicitur, nec vlla sufficienti ratione, quasi Iosue timuerit, ne beneficio noctis hostes euaderent, & iccircò frenarit Solem ne præcipitaret, vel vt Hebræus legit, *vt expectaret*. Potuit enim Iosue maturè præuidere, defecturum victoriæ diem, & anticipando petijsse Luminarium Stationem. Standum itaque Literæ, Solem scilicet in Medio Cæli vel iuxta stetisse, præsertim cùm Septuaginta legant, *Et Sol in Medio Cæli non procedebat ad Occidentem*, idque manifesta ratione ostenditur; dictum enim est, *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon*, ex quo sequitur vtrumq; Luminare fuisse supra Horizontem, sed Lunam versus Occidentem contra Aialon, qui locus Occidentalis est respectu Gabaonis, contra quam Sol iussus est stare, proindè non sequebatur sed præcedebat Solem, ea distantia, quam quatuor horarum cursus adeòq; 60. gradus interciperent, essentq; residui 30. gradus ad Occasum, Luna quoque paulatim cum vigesima secunda, vel circiter, ætatis die, senescente.

QVOD attinet ad Maris ænei diametrum. Dico id factum non quia Scriptura præcisam dimetientis ad circumferentiam proportionem, efferre non potuerit, sed quia pro instituto satis fuit, dicere, quod res Mechanica in opus deducenda poscebat, vt tamen iuxta præscriptum, absque defectu rotundum euaderet Mare, habés cubitos decem diametri physicè proportionatos, & circumferentiam ita æqualiter curuatam, vt nihilominus Mathematicè infinita (vt ita dicam) pro natura rotunditatis, æqualia latera, & infinitos quodammodò angulos comprehenderet, ideòq; capacissimum esset; nulla interim habita ratione mystica, cur tantæ, & non maioris, aut minoris magnitudinis esse oporteret. Quamquam si penitiùs inspiciamus implicitum Scripturæ sensum, facilè etiam ad Mathesim eam proportionem liceat commodè elicere.

Nam quod 3. *Reg*. 7. legitur in Hebræo, Chaldæo, & Latino, *Et resticula triginta cubitorum cingebat illud in circuitu*, Septuaginta vertunt, *Tres & triginta in cubito*, quo pacto habent emendatiores Codices: nempè vtrimque crassities Maris absumebat palmum, proindè duo palmi (spithamas intellige, seù maiores palmos) vnum cubitum efficientes, & dimetienti additi, reddebant cubitos vndecim,

qui

qui ter in se ducti, edunt tres & triginta cubitos: Hi si rursum in se ducantur per senarium palmorum cubiti minorum, numerus qui exit, dabit palmos minores circumferentiæ dicti Maris, cuius diametro per auream regulam inuestigata, quartus numerus, trium ac sexagenorum prodibit, quot nempè palmos habuit Mare iuxta Septuaginta; qui demum per senarium distributi, reddent denos & tres palmos, à quibus si subducantur cubiti deni diametri Maris, & bini palmi crassitiem vtrinque constituentes, remanebit palmus hinc inde labium extendens. Atque hinc colligitur quę ratio fuerit Septuaginta, vt calculum magis Mathematicè ducerent. Vide Theod. in 3. *Reg*. 7.

QVARTVM ARGVMENTVM.

FIRMAMENTVM stare & sydera in eo, non est contra Scripturam, Ergò per consequentiam necessariam, Terram moueri non est contra Scripturam; Vel si Terram moueri est contra Scripturam, etiam Firmamentum moueri, quod pleriq; volunt, erit contra Scripturam; neque enim plura loca asserunt Terræ, quàm Firmamenti stabilitatem. Adde vocabulum originale Hebræum, quod Terram dicit, deriuari à radice quæ idem ac currere significat, ad denotandum videlicet, velocem eius motum, etsi sensu imperceptibilem. Ergò, &c.

RESPONDEO. Negando antecedens, si nomine syderum intelligantur etiam Planetæ indefinitè; in hoc enim sensu copulatiua illa propositio est falsa, immò contra Fidem, quia Solem non moueri est contra Fidem, vt constat ex dictis *Cap*.9. Si nomine syderum non inuoluantur Planetæ, quicquid sit de antecedente, nego consequentiam; Non enim si Terram moueri est contra Scripturam, contra eandem erit etiam Firmamentum moueri, quando Terram stare plura loca apertè ostendunt, non item apertè Firmamentum stare aut moueri.

Vnde ad replicationem, dico, falsum esse non plura loca asserere Terræ quam Firmamenti stabilitatem. Contrarium enim constat, tum ex dictis *cap*.5. & 6. tum ex eo, quòd Terra est Centrum Vniuersi, quod etiam de fide esse probabilius dictum est, *Cap*. 10. proindè competit illi Statio firma saltem respectu Planetarum, aut etiã aliorum syderum, si Firmamentum non moueatur. Illa porrò loca quæ stabilitatem Terræ, & Firmamenti videntur insinuare, non sunt eius-

L dem

dem rationis. Nam de firmitate Terræ vix aliquid legitur fine addito, quo explicetur eiusmodi firmitas. Velut cum dicitur, *Firmauit Orbem Terræ, qui non commouebitur. Fundauit super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi*, & plurima id genus per nomen Fundamenti expressa; cùm interea de firmitate Cæli simpliciter, & sine addito vllo sæpè fiat mentio, vt simplex tantùm eius creatio indicetur; vel si quid amplius, ordo, situs, ornatus, significetur; quo pacto plerunq; verbum *Firmasti* apud Latinos interpretes, effertur nomine extensionis, vel expansionis & similibus; interdum ad ornatum exprimendum alijs vocabulis, iuxta illud *Iob. 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es Cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt*. Vbi alij legunt, *Fortes quasi specula solidissima*, neque enim firmitatem, id est statum oppositum motui, sed vel soliditatem quandam in summa perspicuitate in transgressibilem significat, vt quamuis moueatur, nullo modo deteratur; vel quod certius & commune, si liquidum sit, nullo modo defluat, nec sydera, & Planetæ in eo, regularem suum cursum varient à terminis præfixis. Qua in re pleriq; mirantur & collaudant sapientiam & potentiam Creatoris, qui corpus quamuis tenuissimum, & liquidissimum ita formarit, vt vna & speciosum redderet, & contra defluxum stabil itate quadam armaret, quasi ære fusum; cuius natura fusilis speculorum splendorem, læuorem, & tersitudinem exprimit, cuiusmodi creditur esse Cæleste corpus, quod iccircò aliqui ex aqua, alij ex subtilissimo igne factum existimarunt, alij denique quintam quandam essentiam, & à natura elementorum secretam affirmarunt.

Dixi, Quicquid sit de Antecedente si nomine Syderum inuol uantur Planetæ, &c. Etsi enim de motu Firmamenti præcisè, nihil adeò expressè videatur haberi in Scriptura: tota tamen hæc propositio *Firmamentum moueri & sydera in eo*, ex natura sua copulatim accepta implicitè continetur, quatenùs & stellas posuit Deus in Firmamēto, vt quemadmodùm Luminaria, suo peculiari officio fungerentur, motu videlicet suo, sicut & Luminaria motu peragunt institutum suum, vt præsint diei ac nocti, iuxta dicta supra *In solut. Prim. Arg.* Mitto Firmamentum etiam præcisè sumptum, moueri, sensum habere Catholicum, non solùm ex communi sententia, sed præterea ex ijs quæ deduximus supra *Cap. 10.* ex variorum Patrum, præsertim Dionysij Areopagitæ sententia.

Ceterùm quod huc spectat, nec S. Chrysostomus concessit totum hoc coniunctim acceptum, *Firmamentum stare & stellas in eo*, non esse contra Scripturam, licet velit Cælum immotum permansisse.

Nam

Nam *Homil. 6. in Gen. Posuit* (inquit) *illas* (hoc est stellas) *in Firmamento Cæli, Quid est posuit, nunquid quasi diceret aliquis, fixit? absit; Videmus enim ipsas vnico temporis momento magnum transire spatium, & nunquam in vno loco stare, sed suum quem illis Dominus praecepit cursum perficere*. Hæc Chrysostomus: Quæ etiam cogunt fateri aduersarij cùm dicunt, *Stellas in Firmamento, seruare quidem semper eundem ordinem & situm inter se, sed variare secundùm latitudinem quoad Aequatorem*, nisi velint id euenire propter motum Firmamenti, vt proindè hæc duo coniunctim non possint verificari *Firmamentum stare & stellas in eo*, etiam in contraria sententia; sed alterutrum, vel vt Cælum moueatur syderibus stantibus, vel contra Cælo stante, sydera moueantur; aut vtrumq; simul, quod nonnulli putant.

Nec verò sufficit de Planetis explicare, quod Sancti Patres dicunt Stellas moueri, de vtrisque enim seorsim, & expressè loquitur Chrysostomus, vt alios taceam, de Stellis *Homil. 6. in Cap. 1. Gen.* de Sole (& eadem est ratio reliquorum Planetarum) *Homil. 12. Ad Pop. Antioch.* Elicitur verò motus Stellarum, quod paulò ante insinuauimus; tum ex illo Scripturæ, *Genes. 1. Et posuit eas in Firmamento Cæli, vt lucerent super Terram*, &c. vnde etiam elicuit S. Chrysostomus; tum clarissimè ex illo *Sapient. 13. Aut ignem, aut spiritum aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem & Lunam, rectores Orbis terrarum Deos putauerunt*. Sic motus Planetarum, nisi aliundè etiam constaret ex vtroque loco, sed maximè elici posset ex Verbis antecedentibus prioris. *Fiant Luminaria in Firmamento Cæli, & diuidant diem & noctem*, &c.

Ex his infero: Si Cæli nomine, Firmamentum, Planetæ & reliqua Sydera intelligantur, hæc duo iuxta præsentem ordinem contradictionem inuoluere, nempè *Cælum esse, & non moueri*: Secùs si Cælum absolutè sumatur, vel quatenùs includit Empyreum, vel in quorundam opinione motum eiusmodi inuoluat, sine quo in natura desinat esse, vt iccircò perpetuò moueri id oporteat. In quo sensu damnatæ sunt olim hæ propositiones in Articulis Parisien. *Dicere Cælum esse & non moueri, est dicere contradictoria. Cælum, esse suum esse, virtutem habens à motore suo. Et hoc conseruat Cælum per motum suum, Vnde si cessaret à motu, cessaret ab esse. Si Cælum staret, ignis in stuppam non ageret, quia nec Deus esset*. Ex quibus vlteriùs inferebatur Generationem inferiorũ, quæ est finis motus Cæli, nunquã cessaturam, nec rectè supponi quieturum motum deficiente rerum generatione. Vnde & hæ propositiones tanquam falsæ perstringuntur eodem loco.

Theologi dicentes Cælum quandoq; quiescet, arguunt ex falsa suppositione: Cælum nunquã quiescet, quia generatio inferiorũ: qui est finis motus Cæli, cessare non debet. Et *Ratio Philosophi demonstrans motum Cæli æternum, non est sophistica.* Quamuis hæc vltima propositio referatur non tàm ad negationem finis, quàm inceptionis motus. Vide de singulis Anathem. Stephan. Parisien. *Cap. 5. num. 13. 17. 18. 25.*

TERRAM porrò non moueri, & hoc ita esse secundùm Scripturam, vt oppositum sit expresfsè contra Scripturam; ostendimus *Cap. 3. 6. & 10.* Proindè rectè negari potuit consequentia, dato quamuis antecedente. In quo enim sensu non est contra Scripturam Firmamentum stare, quia nimirum non apertè, immediatè & fine deductione elicitur ex Scriptura; in eodem sensu ex opposito, est contra Scripturam Terram moueri, quia partim apertè habetur contrarium in Scriptura, partim facillimè ex diuersis elicitur, iuncta Patrum interpretatione; quorum licet alij alios sectati philosophos, de Cælo & Terra variè senserint, & quidam etiam Terram in aquis ferri existimarint, nemo tamen affirmauit Terram moueri in circulum, cùm interea omnes, si non de toto Cælo, saltem de Planetis & Stellis, & minimum de Sole idem sint arbitrati, vt patet ex dictis *Cap. 9.* Ceterùm nonnulla quæ Sancti Patres subindè dixerunt, secundùm diuersam Philosophiam minùs certa, *non tradiderunt quasi asserentes, sed quasi vtentes ijs, quæ in Philosophia didicerunt, in quibus proindè non sunt maioris authoritatis, quàm dicta Philosophorum quos sequuntur, nisi in hoc, quod sunt ab omni infidelitatis suspicione separati*, quemadmodùm hæc omnia egregiè, ex verbo notat S. Thomas *In 2. sent. dist. 14. art. 2. ad 1.*

Quòd verò S. Thom. *Lib. 2. de Cælo, lect. 20.* examinans sententiam de motu Terræ, non dixerit eam esse contra Scripturam, vt in alijs facere consueuit, sed ad summum esse contra Aristotelem; Ratio inter alias est, quòd non eam examinarit, iuxta principia Fidei, sed tantùm iuxta principia naturalia, vt inter alia patet in simili, ex ijs quæ dicit *In Opusc. 10. art. 16.* de virtute naturali Angeli, respectu molis Terræ mouendæ vsque ad globum Lunæ. Quamquam & hoc in more positum habuit S. Thomas, ne vel affirmaret vel negaret quasi pertinentia ad Sacram doctrinam, quæ Philosophi communes falsò alioqui senserunt, quando scilicet nulla ratio pro re, & tempore ad id faciendum vrgeret, *ne alioqui facilè sapientibus huius mundi, contemnendi fidei occasio præberetur*, quando non recurrendo etiam ad principia fidei, facilè ex naturalibus, absurda conuelli poterant, quemadmodùm idem S. Thom. egregiè, plerunq; præstitit in libris con-

contra Gentes. Vide quæ præmittit. *Opusc.* 10.

Ceterùm, Argumentum hoc loco propositum, facilè etiam his vel alijs modis retorqueri potest, Terram stare non est contra Scripturam, immò maximè conforme Scripturæ, ergò Firmamentum stare & sydera in eo, copulatim vel disiunctim, est contra Scripturam: Vel, Terram moueri est contra Scripturam ergò, Firmamentum & sydera in eo (iuxta dictum sensum) non moueri est contra Scripturam, si huiusmodi propositiones, mutuam quandam & necessariam habeant inter se connexionem, ita vt posita affirmatione vel negatione vnius, sequatur affirmatio vel negatio, & viceuersa, alterius.

Quod additur de radice Hebrææ vocis. Dico eam non vnam esse: nullam tamen proposito fauere. Quod huc spectat, Terra figuratè dicitur à currendo, quòd Cælestis sphæra ipsam ambiens immotam circumcurrat; Sic apud Latinos lucum dicimus, quod minimè luceat; bellum quòd minimè sit bellum, & sexcenta id genus alia. Immò vero eadem radix non currere solùm, sed etiam terere significat, ex quo stabilitas quædam fixa plerisq; arguitur, vt quamuis omnium ambulantium pedibus Terra teratur (vnde ferè apud Latinos vocabulum sortita est) ac velut trudatur, nihilominus in eodem loco immota consistat, quicquid falsò præsumpserit Archimedes, aut quicunque is fuerit, qui si pedem extra Mundum figere potuisset, totum Orbem se loco moturum, sibi imaginatus est. Quin verò Græcis à sensu contrario tota syderea plaga Æther appellatur, à velocissimo nimirum cursu, quæ opinio, Græcis ab antiquissima veritate sensu etiam percepta hæsit, vt iccircò quantum inde ex Hebræa radice ambiguè peti potest, tantum hinc authoritate certa in sensili experientia, & rationis demonstratione accedere queat.

QVINTVM ARGVMENTVM.

INFERNVS est in Centro Terræ, in eoq; est ignis crucians damnatos, ergò Terra omninò necessariò mouetur. Antecedens patet. *Ex 4. Ad Ephesios.* Descendit ad inferiores partes Terræ *Et Actor.* 2. Non derelinquas animam meam in Inferno. De igne verò damnatorum, patet. *Matth.* 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. Consequentia probatur. *Quia ignis est causa motus, Vnde & Pythagoras, qui teste Aristotele ponit in Centro locum pœnarum, sentit Terram esse animatam, & motu præditam.*

RE-

RESPONDEO. Posito etiam quod Infernus sit in Centro Terræ, & ignis in eo, nego consequentiam. *Ad probationem*, dicò, si quippiam valet, probat etiam fornaces calcarias, furnos pistrinos, & focularia hypocaustorum esse animata & per se mobilia. Deindè dico Ignem, non esse causam motus naturalis, nisi sursum rectâ ferêdo per se, cuiusmodi motum nec Pythagoras, nec alij sectatores recentiores Terræ concedunt, etsi nonnulli motum corporum circularem è medio conentur tollere. Quòd si sermo sit de igne in corpore animantis, is verò non est causa motus nisi instrumentaliter, & in virtute animæ informantis, siue formaliter inexistat siue refractus, loquendo de igne elementari, aut quouis alio modo. Cuiusmodi animam si Pythagoras Terræ tribuit propter ignem in ea contentum, ignoranter fecit, & contra sua propria principia, alioqui & sydera dicenda sunt ignea & animata, immò & Sol ex ignea natura animatus, ideòq; motu præditus; quomodò ergò quiescit in Centro, vt Terra circa ipsum moueatur? Vel si Solem dicant moueri motu conuersionis in seipsum, redibunt difficultates obiectæ supra in solutione Secundi Argumenti.

Terram porrò non esse animatam, pluribus ostendit S. Thom. *Lib. 2. de Cælo, Lect.* 18. contra rationes Alexandri sequentis errores Gentilium, iccircò Terræ cultum Deitatis tribuentium. Et profectò cùm omnis motus sit à motore aliquo, præter formam naturalem; in motu autem corporum Simplicium qualis est Terra, non sit alius motor essentialis præter generantem; clarum est ipsam non esse animatam, neque enim generans potest esse anima Terræ coniuncta, quemadmodùm vellet Pythagoras, sed potiùs motor separatus, qui tamen Terræ non sufficit in sententia Pythagoræorum, & aliorum antiquorum, sed requiritur præterea anima Terræ coniuncta, tanquam mouens proximum, cuiusmodi, si Pythagoræi velint esse ignem, fateantur etiam hunc ignem esse productum à forma separata, & rursum ab igne productam Terram iuxta eandem Philosophiam; quæ omnia quàm sint ridicula & absurda nemo non videt.

Ita nimirum in plerisq; contra propria principia impingunt Pythagoræi, maximèq; in eo, quòd cùm Pythagoras velit Terram compleri angulis octo & quadraginta, contineri autem sex triangulis æqualium laterum, & *Cubo* similem esse, atque adeò iuxta dicta supra *Cap. 3.* ad motum prorsus inhabilem; eam nihilominus anima præditam, ac latione velocissima cieri affirmet, suosq; sequaces in nugaces errores mittat, non immeritò ab Hermia Philosopho *In Lib. de Gentil. Philosoph. irrisio*; ob hanc præsertim rationem Cubi, Terræ adscriptam, risu exceptus.

Quòd

Quòd verò aliqui dicunt, *Ignem violenter contineri in Centro, & ideò cùm secundùm naturam suam petat esse supra Terram, in sphæra & loco suo, ea ratione mouere Terram:* hoc inquam nihil facit ad rem. Primò enim huiusmodi motus est per accidens, & non determinatus à natura, qualis deberet esse motus regulatus in Terra, deindè multa competunt igni Inferorum, quæ non competunt igni Elementari, & inter alia ex ordine diuinæ iustitiæ habet, vt contineatur in illo loco in æternum, vbi etiam ad conseruationem & actiuitatem intendendam, plurimum iuuat frigus Terræ vndiq; circumstans. Vide S. Thom. *In* 4. *dist.* 44. *art.* 2. *quæst.* 3. *ad* 2.

Dixi posito etiam quòd Infernus sit in Centro Terræ. Nam Gregorius *Lib.* 4. *Dial. cap.* 42. *De hac re* (inquit) *temerè definire non audeo,* Probabiliorē tamen putat opinionem eorum, qui dicunt esse sub Terra *Quia si ideò* (inquit) *dicimus Infernum quòd inferius iacet, quod Terra à Cælo est, hoc Infernus debet esse ad Terram:* deindè, quod dicitur *Apocal.* 5. *Nemo poterat aperire librum,* &c. *neque subsunt Terram,* *Hoc* (inquit) *refertur ad animas existentes in Inferno.* S. Thom. *In Opusc.* 10. *art.* 31. *Vbi* (inquit) *sit Infernus, an circa Centrum Terræ, vel circa superficiem, nihil arbitror ad doctrinam fidei pertinere, & superfluum est de talibus sollicitari asserendo, vel improbando.* Et *Opusc.* 11. *art.* 24. dicit de hac re nihil sibi videri temerè asserēdum, præsertim cùm Augustinus neminē arbitretur scire vbi sit, *Non tamen* (inquit) *æstimo quòd sit in Centro Terræ:* cuius dicti cùm nonnullas causas reddidisset, subdit demū. *Non autē dicitur Christus descendisse ad infimas partes Terræ, sed ad inferiores, ad cuius veritatem sufficit qualitercunque nobis inferiores videantur.* Et *Art.* 25. supposito quod Infernus sit in Cētro, vel circa Cētrū, putat sciri posse distantiā à superficie Terræ vsque ad Centrū, non tamē vsque ad Infernum; *Quia* (inquit) *non credo ab homine sciri posse vbi sit Infernus.*

Ex his tamen nollem à quibusdam inferri, Infernum esse in Terra, sed ignorari vbi sit, proindè ignotum etiam esse Terræ situm, & consequenter non posse constitui in Centro Vniuersi, Alioqui retorquebitur argumentum; si enim ignotus est Terræ situs, non poterit dici esse in Orbe magno, vt circum Solem moueatur. Deindè dico, Terram de facto sciri vbi sit, idq; ostendunt tum omnes differentiæ loci, à Cardinibus fixis desumptæ, tum obseruationes & mensuræ Geometricæ, etsi nesciantur omnia quæ in ea continentur, & quem locum singula particularem & proprium habeant, nam si Infernus in Centro vel circa Centrum Terræ sit, etiam eius locus communis cognitus erit, sicut Terra ipsa cognita est.

Nihilominus S. Auguſt. *Lib. 2. de Gen. ad Lit. cap.* 34. Conſtituit Infernum ſub Terris, quem locum citans ipſe *Lib. 2. Retract. cap* 24. *In duodecimo* (inquit) *libro, de Inferis magis mihi videor dicere debuiſſe, quòd ſub Terris ſint, quàm rationem reddere cur ſub Terris eſſe credantur, ſiue dicantur, quaſi ita non ſit.* S.Thom. *In 2. Sent. diſt. 6. art. 3. ad* 4. cùm ex Pythagoræ ſententia dixiſſet locum Ignis eſſe carcerem, quem Ignem ipſe in medio Vniuerſi ponebat, *Hunc nos* (inquit) *dicimus eſſe locum Inferni.* Et *In 4. diſt. 44. art. 3. ad 2. in Arg. Sed contra.* Ex illo *Iſaiæ* 14. *Infernus ſubtus conturbatus eſt in occurſum tui:* infert, *Ergò ignis Inferni ſub nobis eſt.* Et *diſt.* 48. *quæſt.* 7. *art.* 3. *ad quæſt.* 4. *Poſt reſurrectionem* (inquit) *quando lux Lunæ augumentabitur ſecundùm rei veritatem, non erit alicubi nox ſuper Terram, ſed ſolùm in Centro Terræ, vbi erit Infernus.* Et *diſt.* 50. *quæſt.* 2. *art.* 3. *ad quæſt.* 4. *In Terræ* (inquit) *medio vbi Infernus ponitur, non poteſt eſſe niſi Ignis fæculentus, & turbidus.*

Ceterùm quod idem S.Thom. *Opuſ.* 10. *art.* 31. non arbitratus eſt ad doctrinam fidei pertinere vbi ſit Infernus; intelligendus eſt de loco particulari præcisè; nam alioqui ad doctrinam Fidei pertinet, Chriſtum deſcendiſſe ad Inferos, vel inferiores Terræ partes: ſicut etiam ad doctrinam fidei pertinet, Terram in qua eſt Infernus, in infimo atq; adeò medio Vniuerſi loco eſſe conſtitutam, iuxta ea quæ ſupra paſſim diximus, ſed præſertim *Cap.* 7. *&* 10. Terram ſcilicet eſſe Centrum mundi probabilius videri eſſe de Fide: Neque hinc ſequitur Deum non poſſe creare plures mundos & plures Terras, vt putant nonnulli, quia omnia ſyſtemata deberent inclinare ad Centrum huius Vniuerſi: In eo enim euentu, quodlibet Syſtema ſeorſim ſubſiſteret iuxta omnes partes, nec vnum inclinaret ad Centrum alterius, etſi partibus eiuſdem ſpeciei conſtarent; tum quia non eſſet maior ratio vnius quàm alterius, tum quia ſicut Deus legem poſuit aquis, ne tranſirent terminos ſuos: Et iuxta Euſtath. *In Hexam. Aetheri Igneo & incèſo præcepit, ne totum Terrarum Orbem conſumeret*; ita, & multò magis ſi plures mundi eſſent, ſingulis legem poneret. S. Thom. 1. *part. q.* 7. *art.* 3. *ad* 3. cùm dixit, *non eſſe poſſibile aliam eſſe Terram quàm iſtam*; locutus eſt non de potentia Logica, *& ſecundum potentiam Dei actiuam*, vt notat Caetanus, ſed ſecundùm potentiam inditam rebus creatis, iuxta præſentem ordinem, ſecundùm quem ita ordinauerat, diuina ſapientia, vt hic mundus conſtaret ex tota materia, nec eſſet alius velut caſu exiſtens, quemadmodum dicebat Democritus, *hunc mundum eſſe concurſu atomorum factum, & infinitos alios.* Hanc eſſe ſententiam S.Thomæ, liquet ex *Corpore Articuli*. Et *ad* 3.

vbi

vbi cum hanc aſſignet cauſam impoſsibilitatis, quòd *hic mundus conſtet ex tota materia*, clarum eſt, eum tantummodò loqui de potentia iuxta explicationem Caetani. Et cùm addit, *Quia omnis Terra ferretur naturaliter ad hoc medium vbicunque eſſet*, patet locutum contra ſententiam Democriti, ſi nimirum caſu, & non à ſapientia ordinante conſtitueretur aliud Vniuerſum. Neque huiuſmodi opinio poteſt à quoquam improbari. Et alibi ſatis conſtat de mente S. Thomæ in ſimili, qui alias ſpecies Angelorum non negat creari poſſe (quicquid ſit de indiuiduis) nec quamuis creaturam perfectiorem & perfectiorem in infinitum.

SEXTVM ARGVMENTVM.

IN Cælo ſuper Firmamentum, & infra, ſunt Aquæ. Geneſ. 1. *Ergò & Terra, cùm Aquæ nonniſi in Terræ ſoliditate contineantur, & conſequenter locus Terræ naturalis, non eſt Centrum, poteritq; extra illud ferri motu circulari in Orbe Magno.*

1. RESPONDEO. Negari in primis poſſe conſequentiam. Satis enim eſt Firmamentum, vt in eius ſoliditate Aquæ contineantur, neque defluant, cùm Firmamentum iccircò dictum ſit, quòd intranſgreſſibilem terminum aquis ponat, atque adeò firmet; multoq; magis ſi eæ aquæ concretæ ſint; & velut in glaciem vel cryſtallum coactæ, vt ſentiunt ij qui Cælum ſtellatum, Cælum glaciale ſeù Cryſtallinum ponunt, ſiue ex aquis concretum, ſiue ſpeciem aquæ referens, vnde & aqueum vocant. Quamquam ſatiùs ſit fortaſsè, id Firmamento duntaxat tribuere, quod iccircò Euſtathius *In Hexaëm.* diuerſum putat eſſe à primo Cælo, & *ſolidiore natura* præditum, vt immenſam Aquarum vim ſupra & infra abundantem ſeiungeret: loquitur verò de diuerſitate ex accidente, ne ijs quæ paulò ante affirmauit contradicere videatur. *Tenuem, videlicet, & non ſolidam, neque craſſam eſſe naturam Cæli*, idq; his verbis Iſaiæ ſignificari, quemadmodùm ipſe legit. *Qui ſtare feciſti Cælum velut fornicem.* Vel alibi, his alijs. *Qui firmaſti Cælum quaſi fumum*, velut ſiccam quandam fluiditatem ab humida diſcernens.

Dixi negari poſſe conſequentiam, quia ſi ibidem admittamus eſſe Terram, ſicut non paucis admittitur Ignis & Aër, non eſt neceſsè eas omnes illi tribuere qualitates, quas habet Terra in Centro poſita: Erit enim Terra quædam Cæleſtis, à fæculentis concretionibus immunis, nec ſuppoſita generationibus rerum, & duntaxat in eum, (ſi

non alium) finem instituta, vt Cæli Systema perficiat: Quæ sententia locum habere potest apud negantes Cælum esse quintam essentiam, quamuis & ab ijs tolerari in parte possit, qui materiam diuersi generis Cælis attribuunt, quæ proindè non expleatur eisdem formis specie cum formis inferiorum, sed ad summum quæ genere conueniant. Sicut autem illi, qui posuerunt Firmamentum esse de natura quatuor Elementorum, non quasi ex Elementis compositum, sed quasi Elementum simplex, videntur multis non malè sensisse, ita possunt loqui de Aquis super Cælos, & eodem modo de Terra super Cælos aut Firmamentum existente.

Huc potest applicari doctrina S. Thomæ 1. *part. quæst.* 78. *art.* 2. *Si Firmamentum ponatur esse de natura quatuor Elementorũ, etiam aquæ poterunt credi eiusdem naturæ cum aquis Elementaribus; si autem non ponantur de natura quatuor Elementorum, neque aquæ erunt de natura elementarium aquarum, sed dicentur aquæ solum propter diaphaneitatem.* Quæ similiter de Terra ibidem existente dici possunt, vt vel eiusdem sit naturæ cum elementari & nostrate; vel diuersæ, & tantùm dicatur Terra, propter densitatem & soliditatem, quatenùs sustinet aquas. Nec obstat grauitas quo minus ibi sistat, sed descendat, tum quia Firmamentum est intransgressibilis terminus, tum quia sicut Aquæ, etsi naturaliter sint graues, virtute tamen diuina super Cælos continentur, vt dicit *S. Thom. loco cit. ad* 2. ita de Terra dici potest; Vel, ne quæramus, quid Deus miraculosè potiùs faciat, quàm quid naturæ rerum secundùm institutionem suam postulent, quod monent S. August. 2. *de Gen. ad Lit. Cap.* 1. Et S. Thom. *Opusc.* 11. *artic.* 24. quemadmodùm iuxta S. Thomam dicendum est Aquas circa Cælum esse tenues, & non spissas sicut circa Terram; ita simile quid ponendum est de Terra; quamuis iuxta eorum Patrum sententiam quos supra *Cap.* 9. adduximus, probabilius sit nullam ibi esse Terram, cùm nullus eius finis in particulari assignari queat, cui Firmamentum ipsum non sufficienter respondeat: nec sunt multiplicanda Systemata, quæ plures Terras exigant, quando certum est præsentis Vniuersi ordinem ita esse institutum, vt vnum sit ex multis partibus consistens, cuius infimum locum, Terra velut Centrum in medio positum occupet.

Ijs porrò quæ ex S. Thoma hic attulimus, consona sunt illa, quæ tradit à Deo docta & illuminata Virgo S. Hildegardis: neque enim verebor pro authore laudare eam fœminam, cuius scripta Eugenius III. S. Bernardo alijsq; commendantibus laudauit ac probauit, sed etiam ceteri Summi Pontifices Anastasius IV. Hadrianus IV. Alexander III.

vt patet ex eorum literis ad eam datis, ob sanctitatem & diuinorum secretorum cognitionem, in magna existimatione habuerunt: præterea Imperatores Conradus, & Fridericus, necnon innumeri alij, præsertim Ecclesiastici Principes, denique totus Orbis Christianus ea de causa suspexit, sed sua Germania præcipuè venerata est. Ea verò *In Lib. 38. Quæstionum*, quas VVibertus Monachus Gemblacensis scripto proposuerat, sic respondet ad *Quæst. 2.* qua quærebatur. *Quid est quod scriptum est* ❧ *Diuisit Deus aquas quæ erant sub Firmamento, ab his quæ erant super Firmamentum: nunquid credendum est materiales aquas super Firmamentum esse?* Sic inquam respondet. *Deus aquas quæ super Firmamentum erant, diuisit, vt sicut inferiores aquæ terrenis constitutionibus adsunt, ita etiam & superiores aquæ superioribus constitutionibus adessent. In aquis enim superioribus nihil est, quod crescat aut deficiat, sicut in inferioribus aquis, in quibus quicquid viuit, hoc, quemadmodùm homo crescit & deficit. Sed illæ superiores aquæ in primo statu suo, sicut Deus eas constituit persistunt, & in Circulo suo fluunt, & materiales sunt; non tamen vt aquæ inferiores, quoniam multò subtiliores, & nostris visibus omninò inuisibiles existunt; quarum humiditate & ignis ibi extantis calore, desuper Firmamentum solidatur, velut corpus per animam subsistit ne dissoluatur. Aquæ verò inferiores istæ de sub Firmamento, grossiores, speculum sunt Cælestium Luminarium, Solis scilicet, Lunæ, & Stellarum, quia inferiora diuersarum specierum animalia continent, quæ in eis nascuntur & subsistunt, ideòq; officia superiorum, & inferiorum aquarum in cunctis dissimilia sunt.*

Hæc Hildegardis: in quibus & Circularem motum Cæli, cum Aquis super Firmamentum existentibus, absque defluxu in inferiora, & tenuitatem illarum insinuat, vt hac inter alias qualitate differant ab Aquis circa Terram manentibus. In eo verò quòd humiditate aquarum illarum, & Ignis ibi extantis calore superum Firmamentum solidari ait, & liquidum esse Cælum iuxta veterum, & recentiorum hodie communem opinionem ostendit, & præterea sensum eius lectionis, quam ex Eustathio paulò supra attulimus. *Qui firmasti Cælum velut fumum*, clariùs explicat, eius scilicet firmitatis fumo comparatæ, ex humiditate & calore ignis, causam reddens. Atque hos authores, nempè Eustathium Antiochenum, Isaac Syrum, Alexandrum Lycopolitam, Hildegarden, pro hac sententia eo libentiùs afferimus, quòd Christophoro Scheinero in sua Rosa Vrsina, partim non occurrerunt, partim non sunt visi, ex quo nihilominus plurima, quæ hic desiderantur abundè peti possunt.

CETERVM, simile quoddam adduxit argumentum Auerroes contra Eccentricos & Epicyclos, *Si dentur Eccentrici, omnes mouebuntur circa proprium Centrum, sed in omni Centro circa quod fit motus Cæli, est Terra quiescens, cùm omne id quod mouetur indigeat quiescente; quare quot erunt Eccentrici & Epycicli, tot erunt Terræ quiescentes.* Sed parùm Philosophicè; Vt enim mittam Eccentricos ratione totius Orbis habere idem Centrum, & Epicyclis seorsim sumptis sufficere punctum medium, sicut etiam Soli, & fortasse etiam alijs Planetis, si in seipsas conuertantur, quæ tamen omnia ratione totius mouentur circa Terram; Vt inquam hæc mittam, falsum est necessariam esse Terram quiescētem in quolibet Centro, vt circa eam Cælestes Orbes moueantur; licet enim Terra de medio tolleretur, adhuc Cæli mouerentur circa medium Mundi, sicut & Eccentrici, & Epicycli motu suo peculiari, circa medium sibi correspondens, quodcunque tandem illud esset futurum, siue corpus aliud, aqua nimirum vel aër, rarefacta, siue punctum in vacuo imaginarium.

Quod itaque dicitur, *Omne quod mouetur indiget suo quiescente*, præcipuè intelligitur in corporibus, quoties aliquid aut actu mouet efficienter, aut ita requiritur ad motum, vt sine illo fieri nequeat. In hoc sensu dixit Claudius Mamert. *Lib.* 1. *de Statu Animæ, Cap.* 18. nihil moueri posse nisi ab immoto, nec enim digitus mouetur nisi stante manu, nec brachium nisi immoto humero, nec denique gradiendo, pes alter nisi altero fixo promoueri potest. In motu autem circulari non est necessè, vt id quod quiescit concurrat efficienter, sed duntaxat vt circa illud fiat motus velut innixu quodam, ideòq; in medio sistat & non extra illud. Quod medium comparatur quodammodò pedi fixo, & tanquam parti infimæ Vniuersi, cui cæterarum partium motus innititur. Quare si vllus alius motus Circularis requirit medium quiescens, maximè reuolutio Cæli circa Terram.

Simile quoque ferè est Argumētum Copernici *Lib.* 1. *Reuol. Cap.* 10. Terra non potest esse Centrum, vel in Centro, loquendo respectu Vniuersi; Vniuersum enim si sit infinitum, nullum habebit punctum medium, à quo ad peripheriam lineæ ducantur æquales; si finitum, medium erit punctum indiuisibile & imaginarium, quale non est Terra, vtpote corpus ingens & vastum. Si sermo sit habita ratione partium Vniuersi, Planetæ in primis sunt Eccentrici, proinde non habent Terram pro Centro, sed singuli habent proprium Centrum, sicut & ceteræ partes Vniuersi, ad quod solùm inclinant, & non ad Centrum Vniuersi.

Sed enim est debile Argumentum, & quatenus arguit ex passioni-

bus Finiti ad Infinitum, est etiam Sophisticum (vt alibi ostendimus) velut si quis ex humano corpore argumentetur ad Angelicam substantiam, aut ex figura sphærica & circulari concludat Mundum esse infinitum, non habens principium & finem. Quam philosophiam ex paralogismis Geometricis, præclarè irridet Zacharias Mithylenen. *In Lib. de Mundi Creat. contra Philosophos*. At concessa veritate, Vniuersum videlicet esse finitum & sphæricum, non necessariò sequitur Medium esse imaginarium & indiuisibile, neque enim hic sermo est de medio Mathematico, & corporis abstrahentis à motu & loco, sed de medio reali, physico & locabili, quod in constitutione Vniuersi corporei, est corpus Physicum ac trinè dimensum, etsi respectu Cælestium Orbium sit minimum, eiusmodi tamen, cui motus Vniuersi quodammodò innitatur. Quamquam si vel Mathematicè concipiatur instar puncti, illicò secum trahit immobilitatem, non modò quia Mathesis abstrahit à motu, sed quia indiuisibile moueri nisi per accidens non potest. Et vt semel dicam, ex Mathematicis ducta argumẽta ad physicas considerationes, sæpè incautos paralogizare cogunt; & alioqui eodem medio quo Theodòsius *Lib. 1. Sphæric. Propos. 3.* & alij ex ipso, ostendunt à Sphæra quiescente non tangi planum nisi in puncto, demonstrari potest idem etiam euenire in motu, & consequenter indiuisibilia componere quantitatem. Mirum de cetero est Copernicanos non animaduertere, idem ferè Argumentum per omnia fieri posse, si Solem statuamus Centrum Vniuersi.

Quod attinet ad partes Vniuersi, Etsi vnumquodque corpus singulatim consideratum habeat suum Centrum, ad quod reliquæ partes inclinant, velut cùm aquæ guttæ conglobantur, & quodlibet Elementum ad suum locum natura fertur; quatenùs tamen est pars Vniuersi, Centrum habet commune cum Vniuerso, quod est Terra, & à suis partibus ea ratione, vt sic dicam integratur, vt ipsum ad integrandum Vniuersum, harmonicè secundùm situm & ordinem aliaq; id genus, concurrat. Quare Planetarum motus in Eccentrico aut Epicyclo non facit, quin vt diximus supra *Cap.* 10. ratione totius Orbis, habeat idem commune Centrum, id est Terram. Ad Elementa verò ita se habet Terra, vt cùm omnibus grauitate præponderet, omnibus etiam per se loquendo subsideat, nec id quispiam facilè negarit, quandò manifestum est, in corporibus sphæricè dispositis, & alterno ambitu se complectentibus, quod grauissimum est, necessariò etiam esse Medium ceterorum, ex ea dispositione Vniuersum constituentium. Vt mittam vel ex sententia Pythagoræorum recentium, omnium Elementorum aptissimã esse Terram ad quiescendum in medio, tanquam

omni

omni calore, qui causa est motus, carentem, atque adeò Elementum summè frigidum. Nec satis est dicere eam extra suum locum moueri quidem motu recto deorsum, in proprio tamen loco moueri circulariter, & circa suum Centrum, idq; motu naturali, etsi alioqui quiescat quiete opposita motui recto deorsum. Terra enim cùm sit Corpus simplex, vnam exercet operationem & motum simplicissimum, non plures, neque enim hos motus habet à generante, quia tota non generatur; neque à remouente prohibens, quia id euenit in detentis extra proprium locum; habebit igitur à seipsa, & iccircò distinguenda erunt pars mouens & pars mota: & quidem pars mouens, à qua Terra in hanc potiùs quàm in alteram, immò in plures partes inuicem oppositas moueatur, quemadmodùm volunt Copernicani ratione motus diurni & annui; quod quo pacto fieri possit, vel si Terra anima rationali prædita esse impiè dicatur, intelligi nequaquam potest.

Quòd verò non nemo se tueatur illo dicto *Sapient. Cap.19 In se Elementa dum conuertuntur, sicut in Organo qualitatis sonus immutatur:* perperam facit; neque enim eo loco sermo est de circumuolutione, sed quemadmodùm ex Græco textu liquet, de apta Elementorum inter seipsa, & velut harmonica transpositione, quatenùs ita sunt conglutinata inuicem ac disposita, vt nihilominus transmutatione & conuersione, sicut in Organo siue Psalterio, soni, concentus & modulationis nomen permutant, semper tamen harmoniam aliquam obtinent; ita Elementa situm & ordinem seruant, & nihilominus aliqua ratione inter seipsa transmutantur: Vel si de vero sono accipiendum est, quod nonnulli videntur colligere ex textu Græco variè lecto, non iam id intelligendum est de Terra tanquam mota, sed de superiore Æthere, vt præclarè dicit illuminata Virgo S. Hildegardis *In Lib.38. Quæstionum, Quæst.27.* quanquam eius dicta iuxta ea, quæ supra *Cap.* 4. attulimus etiam de sono metaphorico intelligi queant, hoc est, de concordia Elementorum velut harmonica, ratione ordinis, situs & aliorum, quæ in sua Constitutione acceperunt.

SEPTIMVM ARGVMENTVM.

HAEC opinio de Terræ motu, & quiete Solis in Centro est antiquissima, nec à Pythagora primùm, sed à Moyse tradita à quo Pythagoras genere Iudæus accepit. Eandem secuti sunt doctissimi non Gentiles solùm, sed Christiani, & inter alios Cardinalis Cusanus, aliiq; ante Copernicum, post quos Copernicus ipse, eandem

ita

ita restaurauit, vt penè author haberi possit. Huius libri à Paulo III. cui dicarat, approbati, iussi etiam sunt imprimi magno Catholicæ rei bono, quòd ex calculo Copernicano, qui Systemate Pythagorico nititur, tanquam maximè certo, & Calendarium Gregorianum sit concinnatum, & Ephemerides hodièq; omnium exactissimæ construantur; vt non possint non esse veræ suppositiones de Terra motu & quiete Solis, ex quibus tam euidentes veritates deducuntur, Verum enim non sequitur nisi ex Vero; vt non immeritò post Copernicum tot Viri præstantissimi in dies abeant, quos omnes aut erroris aut temeritatis arguere difficilè est. Ergò, &c.

1. RESPONDEO. Nec propter antiquitatem probari opiniones, sed propter Veritatem; nec damnari propter nouitatem, sed propter falsitatem. Antiqua est opinio Platonis, Angelos esse corporeos; Anaxagoræ, Solem esse lapidem ardentem; Eorum, qui Solem carcerem existimarunt cuiusdam animæ peccantis, & inclusæ corpori Solis; denique ne in infinitum abeamus, Manichæorum, qui Solem & Lunam naues esse dixerunt, purgandis mundi inquinamentis destinatas: de quibus vide S. August. *Epist. 119. ad Ianuar.* Et *Lib. de Hæresib. ad Quod vult Deum. Lib. 11. de Ciuit. cap. 24.* Et *Lib. 20. cap. 16.* Et tamen hæ omnes opiniones, aliæq; id genus innumeræ, falsæ sunt, & reprobatæ.

2. Quòd hæc opinio primùm tradita sit à Moyse, est ex illo genere imposturæ, quo non pauci vanas & nugaces adinuentiones suas Salomoni quoque ascribunt, & S. Scripturæ verbis, & sententijs persæpè ad nefaria quæque abutuntur. Quamquam alioqui nulla hæresis sit, quæ se non tueatur S. Scriptura perperam intellecta & deprauata. Interim, tam est certum, Moysen huius doctrinæ esse authorem, quàm quod falsissimum & contra Scripturam, etiam in ijs, quæ Moyses scripsit in Capite primo Genesis, vt supra passim ostendimus. Pythagoras porrò Iudæus genere fuerit an Gentilis, parum refert, num idcircò illi cum Carpocratis Marcellina thus adolendum? Et notum est, non paucos Philosophos antiquos, Moysen lectitasse, nec intellexisse, pleraq; corrupisse, in suas fabulas transtulisse.

3. Fateor verò non paucos esse huius opinionis sequaces, præsertim à Copernico; plures tamen esse constat exceptione maiores, qui commune Systema amplectuntur, Copernicanum insuper habent, cum quibus cęteros nec genere nec numero comparaueris. Et hi quidem Astronomiæ perficiendæ causa prudenter & sobriè laborant, quos

etiam illi sanctè imitentur, si Systema suum non astruant tanquam natura certum, sed cùm norint non esse S.Scripturæ, & Sanctis Patribus consentaneum, hypotheticè tantum id assumant, & in calculis progrediantur, & hoc solum sibi licere cogitent; quamquam longè melius facturos arbitramur, si retenta veritate, alia via & ratione inita, & suo labori, & Matheseos perfectioni, & Christianæ Reipublicæ vtilitati consulere studeant, quò in sacras literas non offendant. *Tantam* (inquit Author Frisicarum tabularum, pag. 318.) *apud nos esse testamur authoritatem S. Scripturæ, tantùmq; eius reuerentia moueri animum nostrum, vt contra apertam sententiam illius, in sententiam Pythagoraeorum descendere non audeamus.*

Fuisse approbatam à Paulo III. Copernici opinionem, temerè dicitur; probatum Viri ingenium à plerisq; & laudatum in putationibus laborem non diffiteor, quoad ea, quibus Mathesi, & Temporum directioni haud parum profuit; magis laudandum, si absque absoluta sui Systematis atque thesium assertione, quemadmodùm potuit, præstitisset. Et quamuis ob dictam causam accepta Pontifici eiusdem opera, imprimi primùm, deindè ab alijs iterum iterumq; recudi iuberentur an permitterentur, nunquam tamen creditum affirmatumue, nihil in eis contra Catholicam sententiam contineri. Quin verò ne inde alij in errores mitterentur, animaduersione S. Congregationis Indicis cautum non nuper est. Ea est huiusmodi. *Quamquam Scripta Nicolai Copernici nobilis Astrologi, de Mundi reuolutionibus, prorsùs probibenda esse PP. S. Congregationis Indicis censuerunt, ea ratione, quia principia de situ & motu terrestris globi, S.Scripturæ, eiusq; veræ & Catholicæ interpretationi repugnantia (quod in homine Christiano minimè tolerandum est) non per hypothesim tractare, sed vt verissima adstruere non dubitat. Nihilominus quia in ijs multa sunt Reipub. vtilissima, vnanimi consensu in eam iuerunt sententiam, vt Copernici opera, ad hanc vsque diem impressa, permittenda essent, prout permiserunt, ijs tamen correctis iuxta subiectam emendationem locis, in quibus non ex hypothesi, sed asserendo de motu & situ Terræ, disputat. Qui verò deinceps imprimendi erunt, non nisi prædictis locis vt sequitur emendatis, & huiusmodi correctione præfixa Copernici præfationi permittitur.* Hęc S. Congregatio.

In Calendario Gregoriano calculus Copernici non eatenus fuit adhibitus, vt negligerentur putationes antiquiores. Aloysius Lilius primus optimam Calendarij emendandi formam proposuit, sed ex Alphonsi ratione, quantitatem anni definiens, quòd hæc media esset, ideòq; certior, aut minus erroribus exposita; iuxta hanc, ita cogitauit

tauit intercalationes diſpenſare, vt æquinoctia perpetuò fixas & certas haberent ſedes. Quod ſi eo in humanis deſiderato, alij fuerunt Copernici calculos etiam adhibentes, id videntur præſtitiſſe, quod hodie Ephemeridum conditores, qui omnium calculis examinatis, eam rationem vſui ſuo accomodant, quę proximè ad rem videtur proficere. Ex his porrò non magis licet inferre, Copernici poſitiones de motu Terræ eſſe veras, quàm aliorum id negantium hypotheſes, ex quibus eadem ſequitur ratio, etſi diuerſis putata vijs, quemadmodùm interdum vna concluſio pluribus Syllogiſmis deducitur. Certè Clauius, qui ceteris vita functis, poſtremus Calendarium Gregorianum perfecit & edidit, Syſtemati Copernicano tantum tribuit, vt id non ſemel S. Scripturæ aduerſari fateretur, interdum verò diuerſam illam Terræ conuerſionem, qualem authores ſui fingunt, à ſe non percipi liberè profeſſus ſit.

Quod ſpectat ad Ephemerides; placuere harum fabris Copernici calculationes, quatenùs is, aliorùm viſis erroribus ſuas Tabulas correctiores dedit, neque tamen abſolutas. Itaque nec ipſæ ſufficiunt ad integras Ephemerides condendas, & deficiunt in multis, quæ poſtmodùm recentiores, ſed in primis Tycho Brahe, emendari conati ſunt. Immò non contenti calculo, nedum Syſtemate Copernici, & vltro perſiſtentes in fundamentis Ptolemæi, Terra immota, aut Syſtema verſum correxerunt, aut calculum, nouumq; putandi modum, cùm nouis Theorijs inuenerunt. Certè hypotheſes Lunæ Tychonianæ, etſi partim è Ptolemæo, partim è Copernico ſint deprompt æ, nouis tamen acceſſionibus ita ſunt auctæ, vt inuentione ſua ſint planè inſignes, & certiores, futuræ quoque faciliores, ſi vita hominis longior indulſiſſet. Sed neque Mathematici recentiores, ita vtuntur calculis Copernicanis, vt eis Tychonianas poſtponant; ſanè ex huius Tabulis hoc ſeculo omnium exactiſſimè ſupputantur, Solis & Lunæ motus, tum Syzygiarum & Eclipſium momenta quęque, vt non pauci ex eiuſdem fundamentis, Tabulas Lunæ Solares condãt faciles, & ſimplici methodo, Ptolemaicæ perſimiles, vnica anomalia contentas, etſi differentia intercedat in tempore proſthaphæretico, ad momenta horarum rigidè examinato. Operoſiores ſunt Tabulæ Copernici ob duplicem anomaliam, apogæi nimirum, ſeù eccentricatis, & medij motus, vt nil dicam de multiplicibus Solis proſthaphæreſibus.

Iam ſi cętera ſpectentur, non ita præferendæ videbuntur rationes Copernici, quin aliorum putationes æquè valeant: In ſubigenda ſiquidem vera Syzygia, Ptolemæus, Alphonſus, Copernicus, ferè ſunt pares, Tycho ſuperior. Sic in motu Solis, Alphonſus, Copernicus,

N &

& Tycho, non multum differunt, iidem tamen in constituenda Solaris anni quantitate euariant; non secus in Æquinoctiorum interuallo, in eorundem prosthaphæresibus, denique in Medio interdum motu; eluctantur tamen suis rationibus eatenùs, vt illi quidem propiùs ad Cælum quàm Ptolemæus accedant, sed Tychonis labor cum Cælo prorsùs congruere existimetur. Quare non rectè quidam opinantur, Mathematicos recentiores, non alijs certioribus vti, quàm Copernici calculis & argumentis. Mitto Maginum, Mitto Keplerum, quorum subductiones, aliquid etiam certius tentasse existimantur.

Quod postremò dicebatur, *Verum non sequi nisi ex Vero*; si id intelligatur respectu hypothesium Copernici duntaxat, paralogismus est. Neque enim minus ratæ sunt causæ Phænomenum ex positione Eccentricorum & Epicyclorum, quàm si fingatur Terra moueri, Sol in Centro fixus esse, idq; iam à multis seculis est exploratum; vt hodie non certiùs venemur Eclipses, & alias phases & apparitiones, quàm olim venabantur Alphonsus, Ptolemæus, & alij superiores; ex quorum positionibus ducti numeri nonnulli, si hoc seculo non ad aginam respondent, non ipsis positionibus, sed nunquam satis cognito cælestium corporum motui, est adscribẽdum; Quis enim rectè vnquam deduxit præcessionẽ Æquinoctiorũ? quis mortaliũ vel vnius Planetæ periodum sine errore determinauit, vt iccircò singulis seculis plures sint cudendæ Tabulæ, quæ Ciuilem duntaxat, sed inter Mathematicos habeant certitudinem, & verum sit illud *Eccl.3. Et mundum tradidit disputationi eorum.* Iam si Copernici positiones aptari possunt futuris temporibus, multò certiùs & Ptolemæi, & Alphonsi, & aliorum, qui ex assertis Eccentricis & Epicyclis, per multa secula ita omnia phænomena saluarunt, saluabuntq; in posterum, vt hanc ob causam, alia argumenta non sint excogitatu necessaria, quibus Systema Vniuersi perturbetur, quæ præsertim nec Philosophiæ veræ, nec S. Scripturæ sunt conformia.

Si porrò eadem propositio, *Verum non sequitur nisi ex Vero*, ita attribuitur positioni Copernici, tanquam vnica sit causa veræ demonstrationis, similis est paralogismus; Nam & ex ceteris eadem sequitur conclusio vera, facilisq; ductu, nullis vt incommodis laboret, quæ expediri nequeant; cùm interea Copernici hypotheses, pluribus & maximis implicentur difficultatibus, quamquam ad Sacram Scripturam à qua deficiunt, non expendantur: quod ostendere alterius erit loci. Hic interim aduerto, causas phænomenum physicas, non esse has vel illas positiones, sed hos vel illos motus syderum, & periodos, quæ multis experiẽtijs obseruatæ, eiusmodi positionibus sũt sub-

subactæ, vt ex illis ratio motuum constaret. Ita planè, quòd hæc vel illa passio insit rei subiectæ, non est causa hic vel ille Syllogismus, cum hac vel illa terminorum, & præmissarum dispositione, sed natura huius & illius rei, cui, vt conuenire talis affectio cognoscatur, inseruit eiusmodi dispositio, ex qua conclusio efficiatur, prædicatum subiecto conuenire manifestans. Ex quo fit, vt idem, diuersis Syllogismis concludatur, si tanquam certæ apprehendantur, etsi reipsa falsæ sint suppositiones terminorum; velut si quis certò putet, Omnem lapidem sentire, & omnem hominem lapidem esse: Item omnem plantam sentire, & omnem hominem esse plantam; ex vtraque dispositione, perindè & peræquè veram inferet conclusionem, omnem videlicet hominem sentire; & tamen principia ex quibus eam deducit falsa sunt. Haud secus in re nostra, æquè ex Systematibus Ptolemæi & Copernici concludas, phænomenum euentus hoc vel illo modo & momento præstandos, & tamen vtrunque Systema est falsum & imaginarium, vt iccircò plures in dies positiones inueniri queant. Nam & Ptolemæus eodem modo reddit causam Phænomenum in Sole per Epicyclum, atque sine Epicyclo; & plures alij quasdam syderum affectiones apparentes, per motum trepidationis, alij alias per retardationem, &c. Sic longitudines & latitudines, si ab alijs terminis sumantur, aliæq; positiones à Cosmographis statuantur, æquè certæ elicientur conclusiones, atque iuxta ordinem vulgò vsitatum: quod ipsum dico si quis Centrum in polis imaginetur, & circulos maiores alio ordine disponat; si denique punctorum fixorum & Cardinum locumq; differentias, alia atque alia imaginatione dispenset, quæ tamen omnia reipsa falsa erunt, ac duntaxat ratione supputationis ad huiusmodi positiones accommodatæ verificabuntur. Quemadmodùm enim certum est apud Dialecticos, ex Vero ceteris paribus nunquam sequi falsum, sed sẽper Verum, intuitu materiæ & consequentis; ita constat, *ex Falso, & Falsum & Verum sequi* ratione consequentię, & dispositionis, vt patet in prædictis Argumentis.

Atque hæc de Argumentis quæ ferè in loco versari solent. Quibus profligatis, eò demum lubricè confugiunt haud pauci aduersæ opinionis Patroni, vt Terram moueri, & Solem stare verum esse affirment, *secundùm Philosophiam* (vt ipsi aiunt) *quicquid sit secundùm Theologiam;* quam verò Philosophiam Deus bone? Scilicet hac ingeniosa distinctione, se rem totam confecisse arbitrantur, non intelligentes nihil esse Verum secundùm Philosophiam, nisi etiam sit verum secundùm Theologiam, *Verum enim non contradicit Vero*, quemadmodùm dicitur, *In Decr. Concil. Lateran. Sess.* 8. quando omnis creata

N 2 Ve-

Veritas est participatio quædam æternę Veritatis, in qua non est confusio, neque falsitas, *Tenebræ non sunt vllæ*. Et rectè ibidem dicitur; huiusmodi distinctio esse *temerè philosophantium*; & vno verbo *pestis* appellatur, quam ex inscitia natam, meritò quis affirmarit. Vt proindè sicut in eodem Decreto rectè præcipitur ijs, qui in Sacris sunt constituti, aut à Iure ad ea arctantur, ne *Philosophiæ aut Poësis studijs, sine aliquo studio Theologiæ aut Iuris Canonici* dent operam, *vnde infectas Philosophiæ, & Poësis radices purgare, ac sanare valeant*; ita vniuersim omnibus præcipi iure queat, huiuscemodi Mathesin aut non esse tractandam, aut non nisi ab ijs, qui veræ Philosophiæ, aut Theologiæ sunt periti, ne ex earum ignoratione paralogizare contingat, & in plurimos errores incidere. Et alioquî tutius est abstinere, quàm falli, aut fallere.

Sed postremò aduertendum est, falsò quosdam conqueri, nisi liceat insistere Systemati Copernicano, præcludi omnem viam speculationis ad Mathesim perficiendam. Antequam enim Copernicus illuxisset, Pythagoræorum Philosophia pluribus erat perspecta, neque tamen in Scholas inducta, siue quòd naturæ esset aduersa, siue Fidei diuinæ; nec tamen defuerunt omni seculo, qui gloriosis laboribus suis, ipsis syderibus lucem afferent, etsi non in omnes difficultates radiantem: quibus tamen neque Copernicus ita consuluit, vt non interdum in noctem præcipitarit. Licebit proindè nouis Theorijs ingenia exerceri, vt quàm proximè absint à veritate, si pertingere nequeunt ad exactam scientiæ integritatem, neque tamen transiliendi termini, vnde ad absurda & pietati Christianę minimè cõformia pręcepta deerretur. Alioqui nunquam magis docta fuerit Philosophia, quàm cùm apparẽtibus rationibus errores tueri gloriosũ censebitur; vt iam tres in vnoquoque homine animas substantialiter distinctas; vnam in omnibus esse animam rationalem informantem, eandemque in singulis mortalem; Angelos item esse corporeos; alios in Sole & Luna existere Mundos, aliasq; creaturas ratione & humanitate præditas, & sexcenta alia monstra iterum excitata, in Scholas inducamus, & obfirmatis speculationibus defendamus; quãdo multa huiuscemodi, seclusa Fide, philosophicè disputari, & quadam similitudine veri, non vno discursu probari possunt. Ceterùm non desunt insignes in omni disciplinarum genere difficultates, quæ præclara quæuis ingenia publico bono & ad Creatoris gloriam, in certamen vocent, nec erit necessarium, dum à S. Scripturã, genuinaq; eius, & Catholica interpretatione minimè discedas, in huius aut illius Magistri verba iurare: ne quispiam sit fortassè meticulosus, qui se flagris in sententiam Aristotelis,

& D. Thomæ cogi conqueratur; ipse interim, vt cum Tatiano (*Orat. contr.Gen.*) loquar, *aniles Pherecidis fabulas, & Pythagoraeorum dogmatum hæreditariam successionem, & Platonicam illius imitationem secutus*, & cùm nulli velit esse addictus, ab Aristotele verò etiam longè positus, Pyrrhonius, vagus, & nullus sit Philosophus.

HÆC modò pro instituto Theologico, & breuitate Tractationis, satis esse remur, dum alij pro systemate vsitato Mathematicè velitantur, relicturi nihilominus & nobis Prouinciæ partem, post implendam. In his porrò ob oculos versabatur illud S. Thomæ, *Opusc. 10. in principio. Tutius videri quæ Philosophi communes senserunt, & nostræ fidei non repugnant, neque sic esse asserenda, vt dogmata fidei, neque sic neganda tanquam contraria, ne sapientibus huius mundi, contemnendi doctrinæ fidei occasio præbeatur:* In quorum altero sapientum præiudicio omnia concedimus, in altero religioni deferendum censuimus; vt quam de Terræ motu & Solis in Centro Statione sententiam, Philosophi quidam communes an Pythagoræi, sed Christiani sunt amplexi, Fidei Scripturarum esse contrariam ostenderemus: cùm præsertim non deessent inter istos, quibus ex parte opponi posset grauis illa S. Augustini *Lib. 5. Confess. cap. 5.* de Fausto Manichæo censura; *Cùm de Cœlo ac Stellis, & de Solis & Lunæ motibus, falsa dixisse deprehenderetur, quamuis ad doctrinam religionis ista non pertineant, tamen ausus eius sacrilegos fuisse, satis emineret, cùm ea non solùm ignorata, sed etiam falsa, vel falsata tam vesana superbia vanitate diceret, vt ea tanquam diuinæ personæ tribuere sibi niteretur:* Sic enimuerò non nemo ex istis, cùm in tuendo Systemate Copernicano, nec paucis, nec vulgi erroribus hallucinetur, ita nihilominus seipsum effert, nihil vt humani sapiens, diuinitùs sibi pleraq; reuelata glorietur.

Quare & nostrarum partium fuit, cùm hanc de Terræ Statione & Solis motu tractationem, hoc tempore ad pietatis & fidei doctrinam pertinere arbitraremur, vt quæ piè & Catholicè sentiremus, apertè affirmare, & scripto tradere auderemus; alioqui religioni obnoxij, si calamo fauissemus. In quibus tamen ita sententiam nostram iudicio Sapientum attemperamus, ac in primis S. Matris Ecclesiæ Romanæ censuræ submittimus, vt nihil dictum assertumue, quod eidem dicendum asserendumue non videatur, velimus, memores consilij S. Augustini *Lib. 2. de Gen. ad Lit. cap. 18. Ne non tàm pro sententia diuinarum Scripturarum, quàm pro nostra dimicantes, eam velimus Scripturarum esse quæ nostra est, cùm potius eam quæ Scripturarum est, nostram esse velle debeamus.*

LAVS DEO.

ERRATA.

Pag.	7	Lin.	11	iuxta	circa
	21		7	Theodorus	Theodoretus
	40		7	Lycopolyta	Lycopolita
	40		14	ſtabilita	ſubtilia
	57		21	exiſttane	exiſtant
	79		17	ſubſunt	ſubtus
	80		32	q. 7.	q. 47.

INDEX RERVM

Iuxta Paginas.

Non

Ignis

Di-

Sta-

Quo-

FINIS.

P